

ENCHIRI-

DION TITVLO.

RVM ALIQVOT

IVRIS VI

DELICET.

*

BIBLIOTECA N. &
ROMA
VITTORIO EMANUELE

De verborum & rerum significatio-
ne, ex Pandectis.

De Regulis Iuris, tum ex Pandectis,
tum ex Decretalibus, & Sexto.

De gradibus Affinitatis. ex Pandectis.

AD HAE C,

RVBRI CAE omnes Cæsarei
& Pontificij Iuris.

LVGDVNI,

APVD THEOBALDVM

PAGANVM.

M. D. C. C. C. II.

ENCHIRI-

DION TITULO

R I M A D O

1791

1791

De rebus & personis

De rebus & personis

De rebus & personis

De rebus & personis

De rebus & personis

De rebus & personis

De rebus & personis

De rebus & personis

De rebus & personis

De rebus & personis

De rebus & personis

De rebus & personis

De rebus & personis

De rebus & personis

De rebus & personis

De rebus & personis

DE VERBORUM SIGNIFICATIONE.

Titulus XVI. Libri

BIBLIOTECA
ROMANA
VITTORIO. EMAN.

Pandectarum, per ordinem Alphabeti.

Vlpianus Libro VIII. ad edictum
Lex CXCIX.

Absentem accipere debemus eum, qui non est in eo loco, in quo petitur. Non enim trans mare absentem desideramus: sed si forte extra continentia urbis sit, abest. ceterum usque ad continentia non abesse uidetur, si non latitet. Abesse non uidetur, qui ab hostibus captus est, sed qui a latronibus detinetur.

Paulus Libro XXI III.

Lex XXXVIII.

Actionis uerbo etiam persecutio continetur.

Vlpianus Libro vii.

Lex CXXXIX.

A Edificia Romæ fieri etiam ea videntur, quæ in cōtinētibus Romæ adificijs fiunt. Perfecisse adificium is uidetur, qui ita consummauit, ut iam in usu esse possit.

Idem. Libro ad edictum.

Lex XXVII.

A Ger est locus, qui sine uilla est. Stipendiū d' stipe appellatum est, quod per stipes, id est, modica ara colligatur. Idem hoc etiam tributum appellari Pomponius ait. Et sanè appellatur d' cōtributione tributum; uel ex eo, quod militibus tribuatur.

Paulus Libro xii.

Lex XXVIII.

A Lienationis uerbum etiam usucapionem continet. Vix est enim, ut non uideatur alienare, qui patitur usucapi. Eum quoque alienare dicimus, qui non utendo amisit seruitutem. Qui occasione acquirendi non utitur, non intelligitur alienare; uelut qui hereditatem omittit, aut optionem intra certum tempus datam non amplectitur. Oratio quæ neque coniunctionem, neque disiunctionem habet, ex mente pronūtiantis, uel disiuncta uel coniuncta accipitur.

Vlpianus

Rerum signific.

5

Ulpianus. Libro LXXVII. ad edictum.

Lex LXVII.

A Lienatum nō propriè dicitur, quod adhuc in dominio uēditoris manet: uenditū tamen rectè dicitur. Donationis uerbo simpliciter loquendo omnē donationē cōprehendisse uidetur, siue mortis causa, siue non mortis causa fuerit.

Idem Libro LXXXIX. ad edictum.

Lex LXXXIX.

A Liud est capere, aliud accipere. Capere, cum effectu accipitur: accipere etiam si quis non sic accepit, ut habeat. Ideoq; non uidetur quis capere, quod est restituturus. sic & peruenisse propriè illud dicitur, quod est remansurum. Hæc uerba, his rebus rectè præstari, hoc significant, ne quod periculum, uel damnum ex ea re stipulator sentiret.

Idem Libro III. ad legem Iul. Papiam.

Lex CXXXI.

A Liud est fraus, aliud pœna, Fraus enim sine pœna esse potest: pœna sine fraude esse non potest. Pœna est *noxie uindicta: fraus & *nox ipsa *noxia dicitur, & quasi pœna quadā præparatio. Inter mulctam autem & pœnam, multum interest: quum pœna generale nomen sit, & omniū delictorū coercitio: mulcta specialis pec-

cati, cuius animaduersio hodie pecuniaria est. Pœna aut nō tantū pecuniaria, uerū & capitis & existimationis irrogari solet. Et multa quidē ex arbitrio eius uenit, qui multā dicit: pœna nō irrogatur, nisi quæ quaque lege, uel quo alio iure specialiter huic delicto imposita est: quinimō multa ibi dicitur, ubi specialiter pœna non est imposita. Itē multā is dicere pōt, cui adjudicatio data est. Magistratus enim solos, & præfides quinciarū posse multā dicere, mādatis permissum est. pœnā autē unusquisq; irrogare potest, cui huius criminis, siue delicti executio cōpetit.

Idem Libro x l.

Lex CLXXIIII.

Aliud est promittere furē nō esse, aliud furto*noxiāq; solutū. Qui enim dicit furē non esse, de hominis proposito loquitur: qui furto*noxiāq; solutū, nemini esse furti obligatū pmittit.

Paulus Libro i i. ad legem Iuliam.

Lex CXXII.

Anniculus amittitur, qui extremo anni die moritur: & consuetudo loquendi id ita esse declarat. Ante diem decimū Calendarum. & Post diem decimum Calendarum. * utroq; sermone undecima dies significatur. Falsum est eā peperisse, cui mortuæ filius extractus est.

Idem

Rerum signific.

27

Idem Libro I I.

Lex CXXVIII.

Anniculus non statim ut natus est, sed tre-
cētesimosexagesimoquinto die dicitur, inci-
piēte planē, non exacto die: quia annū ciuilitē,
non ad momenta tēperū, sed ad dies numeramus.

Caius Libro xxxiii. ad edictū prouin.

Lex LI.

Appellatione parētis, nō tātū pater, sed etiā
auus & proauus, & deinceps omnes supe-
riores cōtinētur: sed & mater, & auia, & p̄auia.

Paulus Libro lxxiii.

Lex LXXII.

Appellatione rei etiam pars continetur.

Pomponius libro vi. epistolarum.

Lex CCXLVI.

Apud Labeonem libris* τὸ δὲ αὐτῶν ita scri- *id e
ptum est: Exhibet, qui præstat eius, de ueris
quo agitur, præsentiam. Nam etiam qui sistit, lium
præstat eius, de quo agitur, præsentiam. Nec ta-
men exhibet, qui mutum aut furiosum, aut infan-
tem exhibet: nō enim potest uideri eius præsta-
re præsentiam, cū nemo ex eo genere præsens
satis aptē appellari potest. Restituit, non tū-
tum qui solum corpus, sed etiam qui omnem
rem conditionemq; reddita causa præstat, &

totā restitutio, iuris interpretatio est.

Caius. Libro XXI.

Lex XLI.

Armorum appellatio non utiq; tantum seu
ata, & gladios, & galeas significat: sed &
fustes, & lapides.

Modestinus Lib. III. Pandectarum.

Lex CVII.

Assignare libertum, hoc est, testificari, cu-
ius ex liberis libertum eum esse uelit.

Vlpianus Libro X. ad edictum.

Lex XV.

Adde I. **B**ona ciuitatis abusiue publica dicta sunt:
i qui. et sola enim ea publica sunt, quæ populi Ro-
interpu mani sunt.
lica,

Modestinus Libro V. Pandect.

Lex CX.

Bonæ fidei emptor esse uidetur, qui aut igno-
rauit eam rem alienam esse: aut eum, qui uen-
didit, ius putauit uendendi habere: puta procu-
ratorem aut tutorem esse.

Vlpianus Lib. LVIII. ad edict.

Lex XLIX.

Bonorū appellatio aut ciuilis est, aut natu-
ralis. Naturaliter bona ex eo dicuntur, quod
beant: hoc est, beatorum faciunt. Beare est prodesse.

In

Rerum signific.

9

In bonis autem nostris computari sciendum est, non solum quæ domini nostri sunt, sed & si bona fide à nobis possideantur, uel superficiaria sint. Acquæ bonis adnumerabitur, etiam si quid est in actionibus, petitionibus, persecutionibus. Nam hæc omnia in bonis esse uidentur.

Africanus Libro i i i i. quæst.

Lex CCVIII.

Bonorum appellatio, sicut hereditatis, uersitatem quandam ac ius successionis, & non singulas res demonstrat.

Pomponius Lib. vi. ad senatuscons.

Lex LXXXIX.

Boues magis armætorum, quàm iumentorum nomine appellantur. Hoc sermone, dum nupta erit: primæ nuptiæ significatur. Inter reddere, & adere rationes, multum interest: nec is, qui adere iussus est, reliquum reddere debet. Nam & argentarius adere rationem uidetur, etiam si quod reliquum sit apud eum, non soluat.

Ulpianus Libro xxv. ad edictum.

Lex CLXVII.

Carbonum appellatione materiam non contineri, Offilius ait. Sed an lignorū? & for. Adde pati,
tassis quis dicet, nec lignorū: non enim lignorum gratia hæc testator habuit. Sed titiones, & alia

ligna cocta, ne fumum faciant, utrum ligno, an carboni, an suo generi adnumerabimus? Et magis est, ut proprium genus habeant. Sulfurata quoque de ligno, æque eandem habebunt definitionem. Ad facies quoque parata, non erunt lignorum appellatione comprehensa: nisi hæc fuerit uoluntas. Idem etiã de nucleis oliuarum, sed & de balanis est: uel si qui alij nuclei sunt. De pinu autem integri strobili, ligni appellatione continebuntur.

Idem Libro 1. de adulter.

Lex CCXIII.

Cedere diem, significat incipere deberi pecuniã. Venire diem, significat eum diem uenisse, quo pecunia peti possit. Vbi ergo pure quis stipulatus fuit: & cessit, & uenit dies, ubi in diem, cessit dies, sed nondum uenit. Vbi sub conditione: neque cessit, neque uenit dies pendente adhuc conditione. Aes alienum est, quod nos alijs debemus. Aes suum est, quod alij nobis debent. Lata culpa, est nimia negligentia: id est, non intelligere quod omnes intelligunt.

Iabolenus Libro vi. ex Cassio.

Lex CXI.

Censere est constituere, & præcipere. unde etiam dicere solemus, censeo ut hoc facias: & Senatum aliquid censuisse. Inde Censoris
nomine

Rerum signific.

11

nomē uidetur esse tractum.

Paulus Libro v i.

Lex CXL.

CEpisse quis intelligitur, quāuis alijs adquisiuit.

Caius Libro LXXII.

Lex XLIIII.

CAetera quoque, quibus tuendi, curandūque corporis nostri gratia utimur, ea appellatione significantur.

Constituitur infra post l. verbo victus.

Vlpianus Lib. 11. ad Senatusconf.

Lex CLX.

CAeterorum, & reliquorum appellatione etiam omnes continentur: ut Marcellus ait: circa eum, cui optio serui legata est, ceteri Sempronio. Nam tentat, si non optet, omnes ad Sempronium pertinere.

Idem Libro l x.

Lex LVI.

COgnoscere instrumenta, est relegere, & recognoscere. Dispungere, est conferre accepta, & data. Liberorum appellatione continentur, non tantum, qui sunt in potestate, sed omnes qui sui iuris sunt, siue uirilis siue foeminini sexus sunt, exue foeminis descendentes.

Idem

Idem Libro xxxviii.

Lex CLXXIII.

Collegarum appellatione ij continentur, qui sunt eiusdem potestatis. Qui extra continen-
tia urbis est, abest, ceterum usque ad continen-
tia, non abesse uidebitur.

Idem.

Lex CLXXVI.

Commendare nihil aliud est, quam deponere,

Idem. Libro xii.

Lex LIIII.

Cōnecte **C**onconditionales creditores dicuntur ij, quibus
A l. credi- **C**onondum competit actio, est autem competi-
e tor autē.
& l. cre- tura: uel qui spem habent, ut competat.
p ditores,
& l. cre- Paulus Libro xvii.
ditorū, Lex XXIX.

Adde l.
alienatio
nis ver-
bum,

Coniunctionem enim nonnunquam pro disjunc-
tione accipi, Labeo ait: ut in illa stipula-
tione, mihi herediq; meo: te heredemq; tuum.

Florentinus Libro x. Institut.

Lex CCIX.

Coram Titio aliquid facere iussus, nō uide-
tur presente eo fecisse, nisi is intelligat. Ita-
que si furiosus, aut infans sit, aut dormiat: nō ui-
detur corā eo fecisse. Scire autē, nō etiam uelle is
debet. nā & inuito reo rectē fit, quod iussum est.

Paulus

Rerum signific.

13

Paulus Libro xvi. brevis edict.

Lex LV.

Creditor autem is est, qui exceptione perpetua summoueri non potest. Qui autem temporalem exceptionem timet, similis est condicionali creditori.

Ulpianus Libro vi. ad edictum.

Lex X.

Creditores accipiendos esse constat eos, quibus debetur ex quacunque actione, uel persequutione, uel iure civili (sine ulla exceptionis perpetuae remotione) uel honorario, uel ordinario, uel extraordinario, siue pure, siue in diem, siue sub conditione. Quod si natura debeatur, non sunt loco creditorum. Sed & si non sit mutua pecunia, sed contractus, creditores accipiuntur.

Caius Libro i. ad edict. prouinc.

Lex XI.

Creditorum appellatione non ij tantum accipiuntur, qui pecuniam crediderint: sed omnes, quibus ex aliqua causa debetur.

Celsus Lib. xxviii. Digestorum.

Lex XCVIII.

Vm bis sexto calendas est, nihil refert, utrum priore, an posteriore die, quis natus sit, & sic deinceps sexto calendas eius natalis dies est.

Nam

Nam id biduum pro uno die habetur: sed posterior dies intercalatur, non prior. Ideo quo anno intercalatū nō est, sexto calēdas natus, cūm bis sexto calēdas est, priorē diē natalē habet. Cato putat mensem intercalare addititiū esse: omnesq; eius dies p̄ momēto tēporis obseruat: extremoq; diei mensis Februarij tribuit. Quintus Mutius, Mēsis, ait, intercalaris cōstat ex diebus x x i x.

Alphenus Varus Libro i i. Digestorum.

Lex CCII.

Cum in testamento scriptum esset, ut hæredes in funere, aut in monumento duntaxat aureos centum consumerent: non licet minus consumere. si amplius uellent, licet: neq; ob eam rem contra testamentum facere uidentur.

Paulus Libro x. ad Plautium.

Lex LXXXI.

Cum prætor dicit, ut opus factū restituatur: etiam dānū datū actor cōsequi debet. Nā uerbo restitutionis omnis utilitas actoris cōtinetur.

Idem Libro v i i. Imperialium sententiarum in cognitio. prolatarum.

Lex CCXL.

Cum quærebatur an uerbū, soluto matrimo-
nio dotē reddi, nō tātūm diuortiū, sed etiam mortē contineret: hoc est, an de hoc quoq; casu

contra

cōtrahentes seruiāt. & multi putabāt nō de hoc
sensisse: & quibusdā alijs cōtrā uidebatur: secun-
dū hoc Titus Imperator pnuntiavit, id actū co-
pactō, ut nullo casu remaneret dos apud maritū.

Celsus Libro xxxii. Digestorum.

Lex XCVII.

Cum stipulamur quanta pecunia ex haredi-
tate Lucij Titij ad te puenit: res ipsas quae
peruenerunt, non pretia earū spectare uidemur.

Modestinus Libro iiii. Pandectarum.

Lex CVIII.

Debitor intelligitur is, a quo inuito exigi
pecunia potest.

Paulus Libro i. ad edict. aedil.

Lex LXXVI.

Dedisse intelligendus est, etiam is, qui per-
mutauit, uel copensauit.

Terentius Clemens Lib v. ad l. iul. Pap.

Lex CLI.

Delata hareditas intelligitur, quam quis
possit adeundo consequi.

Modestinus Libro vii. Regula.

Lex CII.

Derogatur legi, aut abrogatur. derogatur le-
gi, cum pars detrahitur: abrogatur legi, cū
prorsus tollitur.

Vlpian

Ulpianus Libro vi.

Lex XL.

DEtestatio est denuntiatio facta cum testatione. Serui appellatio etiam ad ancillam refertur. Familia appellatione liberi quoque continentur, Vnicus seruus, familia appellatione non continetur, nec duo quidem familiam faciunt.

Modestinus Libro i. de præscript.

Lex CVI.

Dimissoria literæ sunt, quæ uulgò dicuntur apostoli. Dimissoria aut dictæ sunt, quod per eas causa ad eum, qui appellatus est, dimittitur.

Caius Lib v. Legis duodecim tabularum.

Lex CCXXXVIII.

Dobus negativis uerbis quasi permittit lex magis, quam prohibeat. Idque etiam Seruius animaduertit.

Ulpianus Libro i. ad Senatusconsult.

Lex CLIX.

ETiam aureos nummos æs dicimus.

Idem Libro vii.

Lex CXLI.

ETiam ea mulier, cum moreretur, creditur
* utero filium habere, quæ exciso * uentre parere possit.
Necnon etiam alio casu mulier. potest habere
filium, quem mortis tempore non habuit; ut puta

cum

eum qui ab hostibus captus remeavit.

Caius Lib. 1 11. ad edictum.

Lex XVI.

E*um, qui uectigal populi Romani condu-
ctum habet, publicanū appellamus. nā pu-
blici appellatio in compluribus causis ad po-
pulum Romanum respicit. Ciuitates enim loco
priuatorum habentur.*

Paulus Lib. 1 1. Manualium.

Lex CCXXVII.

E*x illa parte edicti, Eum quem ci heredem
esse oportet, haredis haredibus bonorū pos-
sessio non defertur. Itē in substitutione his
uerbis, Quisquis hares mihi erit. proximus ha-
res tantum significatur. imō non tantum proxi-
mus hares, sed etiam scriptus.*

Vlpianus Lib. xxiiii.

Lex CLXXXIX.

F*acere nō* oportere, & hanc significatio- * ali-
nem habet, ut abstineat quis ab eo facto, deest n-
quod cōtra cōventionem fieret: & curare ne fiat. gatio.*

Pomponius Lib. xxiii.

Lex CLXXV.

F*aciendi uerbo, reddendi causa etiam con-
tinetur.*

Caius Lib. xvi. ad edict. prouinc.

Lex CXCVI.

Annekte
l. pronũ
tatio,

Familia appellatione, & ipse princeps familia cõtinetur. Examinarum liberos in familia earum non esse, palam est: quia qui nascuntur, patris, non matris familiam sequuntur.

Caius Libro iii.

Lex CCXXXV.

Ferri propriè dicimus, quæ quis suo corpore baiulat: portari ea, quæ quis iumento secum ducit: agi ea, quæ animãtia sunt. Fabros tignarios dicimus nõ eos duntaxat, qui tigna dolant, sed omnes, qui adificant.

Paulus Libro iii. ad Vitellium.

Lex LXXXIII.

Filij appellatiõẽ omnes liberos, intelligimus.

Iulianus.

Lex LXXVI.

Frugem & peditu appellari, non solum pro frumentis, aut leguminibus, uerũ etiã pro eo quod ex uino, uel ex syluis caduis, creta & fodinis, lapicidinis capitur. Iulianus scribit, fruges oẽs esse quibus homo uescatur, falsum esse, non enim carnes, aut aues, feræ uel, aut poma fruges dici. Frumentũ autẽ id esse, quod arista in se teneat, rectè Gallum definisse. Lupinũ uerò & fabas, fruges

fruges potius dici: quia non arista, sed siliqua continentur: quæ Seruius apud Alfenum in frumento contineri putat.

Triphonius Lib. 1. disputat.

Lex CCXXV.

Fugitiuus est, non is, qui solum fugiendi à domino consilium suscepit, licet id se facturum iactauerit: sed qui in ipsum factum fuga, uitium mentis deduxerit. Nam & furem, & adulterum, & aleatorem, quāquam alia significatione, ex animi propositione cuiusq; sola dicere quis possit, etiam cum, qui nunquam alienam rem inuito domino subtraxerit: qui nunquam alienam matrem familiars corruperit: si modò eius mentis sit, ut occasione data id commissurus sit: tamen oportere hæc eadem crimina assumpto actu intelligi: & ideo fugitiuum quoq; & errorem, non secundum propositionem solam, sed cum aliquo facto intelligi constat.

Florentinus Libro VII. Instit.

Lex CCXI.

Fundi appellatione omne ædificiū, & omnis ager cōtinetur. Sed in usu urbana ædificia, ades: rustica, uillæ dicuntur. Locus uerò sine ædificio, in urbe, area: in rure autē, ager appellatur: idemq; ager cum ædificio: fundus dicitur

Vlpianus Lib. v. ad legem Iuliam.

Lex CXXXVI.

Generi appellatiōe & neptis, & proneptis,
tam ex filio, quā ex filia editarum, cate-
rarumq; maritos contineri, manifestum est.

Idem Lib. xxxiii. ad edict.

Lex CLXXXVIII.

Habere duobus modis dicitur: altero iure
dominij: altero, obtinere sine interpella-
tione id, quod quis emerit. Cautum intelli-
gitur, siue personis, siue rebus cautum sit.

Paulus Lib. xxxviii. ad edict.

Lex CXCII.

Haec adiectio, plurisue, non infinitam pē-
cuniam continet, sed modicam duntaxat:
ut taxatio hæc, Solidorum decem plurisue, ad
minutulam summam referatur.

Caius Lib. i. de verbo. obliga.

Lex. CCXXXI.

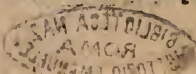
Haec enūtiatio, quæ fuit pluris aureorum
triginta: simul & quantitatis, & aestima-
tionis significatiua est.

Iulianus Lib. ii. Digesto.

Lex CC.

*noxis. **H**aec stipulatio *noxij solutū præstari:
*noxas. **H**ic non existimatur ad eas *noxias pertinere,

quæ

quæ publicam exequutionem, & coërcitionem capitalem habent.

Ulpianus Lib. LXXIII. ad edict.

Lex LXIX.

HAec uerba, cui rei dolus malus abfuerit: generaliter comprehendunt omnem dolum, quicumque in hanc rem admissus est, de qua stipulatio est interposita.

Proculus Libro v. Epistol.

Lex CXXIII.

HAec uerba, ille aut ille: non solum disiunctiuæ, sed etiam subdisiunctiuæ orationis sunt. Disiunctiuum est, ueluti cum dicimus, aut dies aut nox est: quorum posito altero, necesse est tolli alterum: item sublato altero, poni alterum. Ita simili figuratione uerbum, aut, potest esse subdisiunctiuum. Subdisiunctiuorum autem genera sunt duo: unum, cum ex propositis finibus ita non potest utrumque esse, ut possit neutrum esse: ueluti cum dicimus, aut sedet, aut ambulat. Nam ut nemo potest utrumque simul facere, ita aliquis potest neutrum: ueluti is, qui accumbit. Alterius generis est, cum ex propositis finibus, ita non potest neutrum esse, ut possit esse utrumque: ueluti cum dicimus, omne animal aut facit aut patitur. Nullum enim animal est, quod nec faciat,

nec patiatur: at potest simul & pati & facere.

Paulus Libro x x x.

Lex LXXIII.

Hæc uerba in stipulatione posita, eã rem rectè restitui: fructus cõtinent. rectè enim uerbum, pro uiri boni arbitrio est.

Idem libro i. ad edictum.

Lex CXCIII.

Hæc uerba, quanti cam rem apparet esse: non ad id, quod interest, sed ad rei aestimationem referuntur.

Ulpianus libro l x i i. ad edict.

Lex LXV.

Hæredis appellatio, non solum ad proximum heredem, sed etiã ad ulteriores refertur. Nam & hæredis hæres, & deinceps, hæredis appellatione continentur.

Idem libro x x x. ad Senatusconsult.

Lex CLXX.

Hæredis apellatione omnes significari successores credendum est, etsi uerbis non sint expressi.

Pomponius libro i i i.

Lex CXIX.

Hæreditatis appellatio, sine dubio continet etiam damnosam hæreditatem, iuris enim

nomen est, sicuti bonorum possessio.

Paulus lib. iiii. ad legem Iuliam.

Lex CXXXVIII.

Acreditatis appellatione, bonorum quoque possessio continetur.

Pomponius lib. viii. ad Q. Mutium.

Lex CXXII.

Herennius * ait, si ita scriptum sit, Filio filijque meis hosce tutores do: masculis dūta. * alia
at tutores dados: quoniam & singulari casu, hoc
est, filio, ad pluralem uidetur transisse, continen-
tem eundem sexum, quem singularis prior posi-
tus habuisset. Sed hoc facti, non iuris habet qua-
estione. Potest enim fieri, ut in singulari casu
de filio senserit: deinde plenius omnibus liberis
prospexisse in tutore dando uoluerit, quod ma-
gis rationabile esse uidetur.

Caius lib. x. ad leg. Iul. Pap.

Lex CLII.

Hominis appellatione tam feminam, quam masculum contineri, non dubitatur.

Pomponius lib. ii. ad Q. Mutium.

Lex CXVIII.

Hostes ii sunt, qui nobis, aut quibus nos pu-
blice bellum decreuimus: ceteri latrones,
aut pradones sunt.

ID apud se quis habere uidetur, de quo habet,
actionem: habetur enim, quod peti potest.

Idem Lib. 1 xvi. ad edictum.

Lex LXVIII.

Illa uerba, arbitratus Lucij Titij fieri: ius
significant, & in seruum non cadunt.

Paulus Lib. 1 i. ad edictum.

Lex CLXI.

Illa uerba, optimus maximusq; est: uel in eū
cadere possunt, qui solus est. Sic & circa edi-
ctum Praetoris supremæ tabulae habentur etiam
solæ. Pueri appellatione etiā puella signifi-
catur. Nam & fæminas puerperas appellant re-

Id est, centes ex partu: & Græci communiter * ὁ κῆρ
sic & ἡ τὰς appellant.

Id est, pu-

Idem Lib. 1 i i. ad Plautum.

Lex LXXIX.

* τὰς.

Id est,

Impensa necessaria sunt, quæ si factæ nō sint,
res aut peritura, aut deterior futura sit. Vtiles
impensas esse, Fulcinius ait, quæ meliorē dotem
faciant, deteriorē esse non sinant: ex quibus redi-
tus mulieri adquiratur: sicut arbusli pastina-
tiones ultra quā necesse fuerat: item doctrinam
puerorū: quorum nomine onerari mulierē igno-

rantem

rantē uel inuitam nō oportet, ne cogatur fundo, aut mancipijs carere. In his impēsis & pistrinū & horreum insula dotali adiectū plerunq; dicimus. Voluptaria sunt, quæ speciem dūtaxat ornant, nō etiam fructum augēt: at sunt uiridaria, aquæ salicētes, incrustatiōes, loricatiōes, picturæ.

Papinianus Lib. 11. Responso.

Lex CCXIX.

IN cōuentionibus cōtrahentiū uoluntatē potius, quā uerba spectari placuit. Cū igitur ea lege fundū uectigalem municipes locauerint, ut ad heredē eius, q̄ suscepit, pertineret: ius heredū ad legatariū quoq; transferri potuit.

Paulus Lib. 11. ad Plautium.

Lex LXXX.

IN generali petitione legatorum, etiam datae libertates continentur, ex mente legis duodecim tabularum.

Ulpianus Lib. 11. ad edictum.

Lex III.

IN itinere faciendo uiginti millia passuum in dies singulos peragenda, sic sunt accipienda, ut si pōst hāc dinumerationē minus quā uiginti millia supersint, integrum diē occupēt: ueluti si x x 1. milia passuū sunt, biduū eis attribuetur: quæ dinumeratio ita demū * colligēda erit, da.

si de die nō cōueniat. Eius q̄ apud hostes decessit, dici hereditas nō potest, q̄a seruus decessit.

Alphenus Varus lib. v i i i. Digest.

Lex CCIIII.

IN lege censoria Portus Siciliae ita scriptū erat. Seruos, quos domū quis duceret suo usu, pro his portorium ne dato. Quarebatur, si quis d Sicilia seruos Romā mitteret fundi instruendi causa: utrum pro his* hominibus portoriū dare deberet, nec ne. Respōdit duas esse in hac scriptura quæstiones. Primam, quid esset, domū ducere: alterā, qd esset, usu suo ducere. Igitur quæri solet, utrū ubi quisq; habitaret, siue in prouincia, siue in Italia: an dūt axat in sua cuiusq; patria domus esse rectē diceretur. Sed de re rectē constitutū esse, eam domū unicuique ibi debere existimari, ubi quisq; sedes & tabulas haberet, suarumq; rerum constitutionē fecisset. Quid autem esset, usu suo, magnam habere dubitationē. Et magis placere quod uictus sui causa paratū esset, tantū cōtineri. Itemq; de seruis eadē ratione quari, qui eorū usus sui causa parati essent, utrū dispensatores, insularij uillici, atrienses, tēxtores: an operarij quoq; rustici, qui agrorū colendorū causa habentur, ex quibus paterfamilias fructus caperet, quibus se toleraret; oēs denique seruos

seruos quos quisque emisset ut ipse haberet, atq; eis ad aliquam rem uteretur, neque ideo emisset ut uenderet. Et sibi uideri, eos demum usus sui causa patrem familiars habere, qui ad eius corpus tuendum, atq; ipsius cultum propositi destinatiq; essent: quo in genere* uectores, cubicularij, coci, administratores, atque alij, qui ad eiusmodi usum parati essent, numerarentur.

* actores.

Quintus Mutius lib. singulari.* ὁρῶν.

* Id est, finitio-

Lex CCXLI.

INrutis et casis ea sunt, quæ terra nō tenentur, quæq; opere structili tectoriōue nō continentur.

num.

Celsus lib. xxxv. Digestorum.

Lex CLVII.

INusu iuris frequenter uti nos, Cassellius ait, singulari appellatione, cū plura generis eiusdem significare uolumus. nam & multum hominem uenisse Romam, & piscem uilem esse dicimus. Item in stipulādo satis habemus de hærede cauere: Si cares secundum me, hæredē meum iudicata erit. & rursus: Quod ob eam rem te hæredē me tuū. nempe æquē & si plures hæredes sint, continentur stipulatione.

Pomponius lib. ii. ad S. C.

Lex CLXIII.

IN uulgari substitutiōe, qua ei, qui supremus morie

morietur, hæres substituitur: rectè substitutus. etiam unico intelligitur, exemplo legis duodecim tabularum. ex quibus proximus agnatus, etiam solus habetur. Si quis ita in testamento scripserit, Si quid filio meo acciderit, Dama seruus meus liber esto: mortuo filio, Dama liber erit, licet enim accidat aliqua & uiuis, attamen uulgari sermone etiam mors significatur.

Paulus. Lib. xxviii.

Lex CLXXXIII.

Adde l. taberna. & l. instruam.
Inde tabernacula, & cõtubernales dicti sunt,
 Vlpianus Lib. i. ad edictum.

Lex CXCVII.

Indicassereum, est detulisse, arguisse, accusasse, & conuicisse.

Vlpianus.

Lex. XLV.

Instrato omne uestimentum contineri, quod iniiciatur, Labeo ait: Neque enim dubium est, qui strangula uestris sit quod Græci στρίγμων uocant. In uictu ergo ueste accipimus, non strangulam: instratum, omnem strangulam uestem.

Vlpianus Lib. xxviii. ad edictum.

Lex CLXXXV.

Instructam autem tabernam sic accipimus, quæ & rebus & hominibus ad negotiationem paratis

paratis constat.

Terent. Clemens lib. xii. ad legem
Iuliam Papiam.

Lex. CLIII.

Intelligendus est mortis tempore fuisse, qui
in utero relictus est.

Paulus Lib. xxxv.

Lex CXCI.

Inter diuortium & repudium hoc interest,
quod repudiari etiam futurum matrimonium
potes: non recte autem sponsa diuertisse dici-
tur, quod diuortium ex eo dictum est, quod in di-
uersas partes eunt qui discedunt.

Paulus Lib. xliiii. ad edictum.

Lex CXCIIII.

Inter donum & munus hoc interest, quod in-
ter genus & speciem. Nam genus esse donum
Labeo ait, & donando dictum: munus speciem.
nam munus esse donum cum causa: ut puta nata-
litium, nuptiarum.

Ulpianus Lib. i. r. ad edictum.

Lex CLXXIX.

Inter hæc uerba, quanti ea res erit. uel, quan-
ti eam rem esse * apparet. nihil interest: in * paræ
utraque enim clausula placet ueram rei æsti-
mationem fieri.

Iabolenus Lib. i. ex posteriorib⁹ Labeonis.

Lex CCXVII.

INter illam conditionē, cum fieri potuerit. & postquam fieri potuerit, multum interest. nam posteriorē scripturā uberiorem esse cōstat: cum fieri potuerit, arctiorē: & id tantūmodo tempus significari. quo primū fieri possit. Itē ita data cōditiōe, illud facito in diebus. si nihil prater ea fuisset adiectū, ī biduo cōditionē īpleri oportet.

Vlpianus Lib. x. ad edictum.

Lex XVII.

INter publica habemus nō sacra, nec religio. Isa, nec quæ publicis usibus sunt destinata: sed si qua sunt ciuitatum uelut bona: sed & peculia seruorum ciuitatum proculdubio publica habentur. Publica uectigalia intelligere debemus, ex quibus uectigal fiscus capit: quale est uectigal portus, uel uenaliū rerum: item salinarum, & metallorum, & piscariarum.

Modestinus Lib. viii. differen.

Lex CI.

INter stuprum, & adulteriū hoc interesse quidam putant, quod adulterium in nuptam, stuprum in uiduam & in uirginem cōmittitur. Sed lex Iulia de adulterijs hoc uerbo indifferenter utitur. Diuortiū inter uirū & uxore fieri dicitur:

etur: rēpudiū uerò spōsa remitti uidetur: quod & in uxoris personā nō absurdē cadit. Verum est, morbum esse tēporalem corporis imbecillitatē: uitiū uerò perpetuū corporis impedimētū, *ue- * uelut luti si luscus sit. Nā & luscus utiq; uiciosus est: si talum Seruis legatis etiā ancillas deberi quidā putāt, excussit, quasi cōmune nomen utruq; sexum contineat. ita lu-

Paulus Lib. IIII. ad Plant.

Lex LXXVIII.

Interdum proprietatē quoq; uerbum possessionis significat: sicut in eo qui possessiones suas legasset, responsum est.

Paulus Lib. LXVI. ad edictum.

Lex LXVIII.

In testatus est, non tantum qui testamentum non fecit, sed etiam is, cuius ex testamento hereditas adita non est.

Martianus Lib. VII. Institutionum.

Lex CCX.

Is qui natus est ex mancipijs urbanis, & missus est in uillam nutriendus: in urbanis seruis constituetur.

Iulianus Lib. XXXI. Digestorum.

Lex CCI.

Ista interpretatione recipiendum est, ut appellatione filij, sicuti filiam familiās cōtinere sope

sapē respondimus, ita & nepos uideatur comprehendendi: & patris nomine, auus quoque demonstrari intelligatur.

Paulus Lib. v i i i. ad edictum.

Lex XIII.

Labeo & Sabinus existimant si uestimentum scissum reddatur, uel res corrupta reddita sit, uelut scyphi collisi, aut tabula rasa pictura: uideri rem abesse, quoniam earum rerum pretiū nō in substantia, sed in arte sit positū. Itē si dominus rem, quæ sibi furto aberat, ignorans emerit: rectē dicitur res abesse, etiā si postea id ita esse scierit: quia uidetur res ei abesse, cui pretium abest. Rem amississe uidetur, qui aduersus nullum, eius rei persequendæ actionem habet.

Vlpianus Lib. x x.

Lex XIX.

Labeo libro primo Prætoris urbani definit, quod quædam agantur, quædam gerantur, quædā contrahantur: & actum quidem generale uerbum esse, siue uerbis quid agatur, ut in *Id est. stipulatione: siue re, ut in numeratione pecuniæ. mutuum Contractū autem, ultro citroq; obligationē esse, factum quē Græci* συνάλλαγμα uocāt, ueluti emptio-obligationē, uēditionē, locationē, conductionē, societatē. torium. Gestū autē, rem significare sine uerbis factam.

Paulus

Paulus Libro I I I I. sententiarum.

Lex CCXXIII.

L Atque culpa finis est, non intelligere id, quod omnes intelligunt. Amicos appellare omnes debemus: non leui notitia coniunctos: sed quibus fuerint iura cum patrefamilias honestis familiaritatis quaesita rationibus.

Ulpianus Lib. I I. ad legem Iul. Papiam.

Lex CXXX.

L Ege obuenire hereditatem, non improprie quis dixerit, etiam eam, quae ex testamento defertur: quia lege duodecim tabularum testamentariae hereditates confirmantur.

Paulus Libro L V I. ad edictum.

Lex XLVII.

L Ibrationis uerbum, eadem uim habet, quam solutionis.

Callistratus Libro I I. Quaestionum.

Lex CCXX.

L Iberorum appellatione, nepotes, et pronepotes, ceterique, qui ex his descendunt, continentur. hos enim omnes liberorum appellatione lex duodecim tabularum comprehendit. Toties enim leges necessarium ducunt, cognationum singulorum nominibus uti, ueluti filij, nepotis, pronepotis, ceterorumque, qui ex his descendunt: quoties

non omnibus qui post eos sunt : præstitū uoluerint, sed solis ijs succurrent, quos nominatim enumerāt. At ubi non personis certis, non quibusdā gradibus præctatur, sed omnibus, qui ex eodem genere orti sunt, liberorū appellatione comprehenduntur. Sed & Papyrius Frōto lib. 111. respōsorū ait. Prædio cum uillico, & contubernali eius, & filiis legato, nepotes quoq; ex filiis cōtineri: nisi uolūtas testatoris aliter se habeat. filij enim appellationē saepe & nepotes accipi, multifariam placere. Diuus quoq; Marcus rescripsit, non uideri sine liberis defunctū, qui nepotem suū heredē reliquit. Præter hæc omnia, natura nos quoq; docet, parentes pios, qui liberorum procreandorum animo & uoto uxores ducunt, filiorum appellatione omnes, qui ex nobis descendunt continere. Neq; enim dulciori nomine possumus nepotes nostros, quā filij, appellare. Etenim idcirco filios filiāsue concipimus, atq; ædimus, ut ex prole eorum earūque, diuturnitatis nobis memoriam in æuum relinquamus.

Ulpianus Libro xxxviii.

Lxx CLXXII.

Liberti appellatione, etiam libertam contineri placuit.

Modo

Modestinus Lib. v i i i. Regularum.

Lex CIII.

Licet capitalis, Latine loquentibus, omnis causa existimationis uideatur: poenae tamen appellatio capitalis, mortis, uel amissionis ciuitatis intelligenda est.

Caius Libro x x x i i. ad edictum prouin.

Lex LVIII.

Licet inter gesta & facta, uideatur quadam esse subtilis differentia, attamen* κατὰ χρησιν inter gestum & factum, nihil interest. Pa- * id est, ternos libertos, recte uidemur dicere nostros libertos: liberorum uero nostrorum libertos, non recte nostros libertos dicimus. ab usque

Ulpianus Libro x x i i.

Lex XXXVI.

Litis nomen, omnem actionem significat: siue in rem, siue in personam sit.

Celsus Libro x x v. Digestorum.

Lex XCVI.

Littus est quousque maximus fluctus a mari peruenit: idque Marcum Tullium aiunt, cum arbiter esset, Primum constituisse. Prædia dicimus aliquorum esse, non utique communiter habentium ea, sed uel alio aliud habente.

Iabolenus Libro x i. ex Cassio.

Lex C X I I.

Littus publicum est eatenus, quatenus maxime fluctus exæstuat, & effluit. Idem iuris est in lacu nisi is totus priuatus est.

Ulpianus Libro l x v i i i. ad edictum.

Lex L X.

Locus est non fundus, sed portio aliqua fundi. Fundus autem integrum aliquid est: & plerumque* locum sine uilla accipimus. Ceterum adeo opinio nostra & constitutio locum a fundo separat, ut & modicus locus possit fundus dici, si fundi animo cum habuerimus. Non enim magnitudo locum a fundo separat, sed nostra affectio. Et qualibet portio fundi poterit fundus dici, si iam hoc constituerimus. Nec non & fundus, locus constitui potest. Nam si cum alij adiuxerimus fundo, locus fundi efficietur. Loci appellationem non solum ad rustica, uerum ad urbana quoque prædia pertinere, Labeo scribit. sed fundus quidem suos habet fines: locus uero latere potest, quatenus determinetur & definiatur.

Paulus Libro i. Manualium.

Lex C C X X V I.

Magna negligentia, culpa est; magna culpa, dolus est.

Licet

Licinius Libro x. Regularium.

Lex CLVI.

Maiore partē anni possedisse quis intelligitur, etiam si duobus mensibus possederit: si modò aduersarius eius aut paucioribus diebus, aut nullis possederit.

Iabolenus Libro ii. ex poster. Labeo.

Lex CCXLII.

Malum, nauis esse partem: artemonem autem non esse, Labeo ait. et uerius est: quia pleraque naues sine malo inutiles essent: ideoq; pars nauis habetur, artemon autem magis additamentum, quàm pars nauis est. Inter proiectū, & immisum, hoc interesse Labeo ait, quòd proiectū esset id, quod ita prouheretur, ut nusquam requiesceret: qualia Moeniana & Suggrundia essent. Immisum autem, quòd ita fieret, ut aliquo loco requiesceret: uelut tigna, trabesq; quæ immitterentur. Plumbum autem quod pro tegulis poneretur, ædificij esse, ait Labeo: sed id quod * ὑπερσπίς tegendi causa poneretur, con- * i. sspatrad esse. Viduam non solum eam, quæ aliquando nupta fuisset: sed eam quoq; mulierem, quæ ui sub dirum nō habuisset, appellari, ait Labeo: quia uir exposita sic dicta est, quasi uecors, uesanus, qui sine tum corde, aut sine sanitate esset. similiter uiduā esse

dictum, quasi sine duitate. Structuram loci alii
cuius ex tabulis factam, quæ æstate tollerentur,
& hyeme reponerentur, ad idum esse ait Labeo:
quoniam perpetuo usui parata esset: neq; ad rem
pertinere quod interim tollerentur.

Vlpianus Libro v. ad edictum.

Lex IX.

*rupis- **M** Arcellus apud Iulianum tractans no-
tat, uerbo, *rapuisse, & scissum, & fra-
se. aliàs, Num contineri, & ui raptum.
perisse. Paulus Libro x. ad legem Iul. Papiam.

Lex CXLIIII.

M Asurius scribit lib. Memorabiliũ, pel-
licem apud antiquos eam habitam, quæ
cum uxor non esset, cum aliquo tamen uiuebat:
eamq; nunc nero nomine amicæ, paulò honestio-
* Gran re, concubinam appellari. * Caius Flaccus in li-
cus bro de iure Papyriano, scribit, pellicẽ nũc uul-
gò uocari, quæ cum eo, cui uxor sit, corpus mi-
* id est, sceat: quosdam eam, quæ uxoris loco sine nuptijs
pellicem in domo sit: quàm Græci * παλλακήν uocant.
aliàs

Paulus Libro ii. fideicom.

Lex XCI.

* id est, a
micam. **M** Eorum & tuorũ appellatione, actiones
quoque contineri dicendum est.

Vlpianus

Vlpianus Libro Lxvi. editum.

Lex LXVI.

Mercis appellatio, ad res mobiles tantum pertinet.

Africanus Libro iiii. quaest.

Lex CCVII.

Mercis appellatione, homines non contineri, Mela ait: & ob eam rem mangones, non mercatores, sed uenaliitarios appellari ait: & recte.

Martianus Libro i.

Lex CLIII.

Mille passus non a muro urbis, sed a continentibus aedificijs numerandi sunt.

Paulus Libro xxi.

Lex XXXII.

Minus solutum intelligitur, etiam si nihil esset solutum.

Idem Libro xii. Respon.

Lex CV,

Moderstinus respondit: his uerbis, libertis libertabusque meis, libertum libertae testatoris non contineri.

Iabolenus Lib. xiiii. ex Cassiod.

Lex CXIII.

Morbis fonticus est, * qui cuique rei nocet. * qui cunctis.

Celsus Lib. XXI. Digestorum.

Lex XCIII.

tamen* **Mouentium, item mobilium appellatione,
idem significamus: si ** non* apparet, de-
functum animalia duntaxat, quæ seipsa moue-
rent, mouentia uocasse: quod uerum est.

Caius Lib. VII. ad edictum.

Lex XIII.

Mulieris appellatiōe, etiā uirgo uiri potēs
cōtinetur. Res abesse uidetur (ut Sabinus
ait, & Pedius probat) etiam ea, quarū corpus
manet, sed forma mutata est, & ideo si corrupta
reddita sint, uel trāsfigurata, uideri abesse: quo-
niā plerūq; plus est in manus pretio, quā in re.
Desinere autē abesse res tūc uidetur, cū sic re-
diit in potestatem, ne amittere eius possessionem
possimus ob hoc, quod furto pridē subtracta est.
Abest & ea res, quæ in rebus humanis non est.

Paulus Lib. Singul. cogni.

Lex CCXXVIII.

Municipēs intelligendi sunt & ij, qui in
eodem municipio nati sunt.

Martianus Lib. I. Publi. iud.

Lex CCXIII.

Manus proprie est, quod necessario subi-
mus, legē, more, imperiōue eius, qui iu-

bendi habet potestatem, Dona autem proprie sunt, quæ nulla necessitate, iure, officio, sed sponte præstantur: quæ si non præstantur, nulla reprehensio est: & si præstantur, plerumq; laus inest. Sed in summa in hoc uentum est, ut non quodcunq; munus, idem donum accipiatur: at quod donum fuerit, id munus rectè dicatur.

Paulus Libro i x.

Lex XVIII.

Munus tribus modis dicitur: uno, donum: & inde munera dici dari mittiue. Altero, onus, quod cum remittitur, uacationem militiæ munerisq; præstat. inde immunitatem appellari, Tertio, officium: unde munera militaria: et quosdam milites *munifices uocari. Igitur munificos
nicipes dici, quod munera ciuilia capiant.

Caius Lib. x. ad legem Iul. Papiam.

Lex CXLIX.

Nam quam sine liberis esse dicere non possumus: hanc necesse est ut dicamus liberos habere. Conuenit 1. non est sine.

Modestinus Lib. ii. excusationum.

Lex CIIII.

Η τῶν τέκνων προσηγορία καὶ ὡς τὰς ἐκγόνους ἐκτίθενται. Id est, Natorum appellatio, & ad nepotes extenditur.

Ulpianus Libro XLII.

Lex CLXXVII.

* Id est, **N**atura cauillationis, quam Græci * σοφισμα appellauerunt, hæc est, ut ab euidenter ueris, per breuissimas mutationes, disputatio ad ea, quæ euidenter falsa sunt, perducatur.

Proculus Libro 1. epistolarum.

Lex CXV.

NEpos Proculosuo salutem. Ab eo, qui ita dotem promisit, cum commodum erit, dotis filia meæ tibi erunt aurei centum: putas, ne protinus nuptijs factis, dotē peti posse? Quid si ita promississet: cū potuero, doti erūt tibi centum? Quod si aliquā uim habeat posterior obligatio, possit, uerbū, quomodo interpretatis? utrū arc alieno deducto, an extante? Proculus. Cum dotem quis ita promisit, Cum potuero, doti tibi erunt centum: existimo ad id quod actū est, interpretationem esse redigendam. Nam qui ambigū loquitur, id loquitur, quod ex ijs quæ significantur, sensit. Proprius est tamen, ut eum hoc sensisse existimē, quod deducto arc alieno potero. Potest & illa accipi significatio, cum salua dignitate mea potero, quæ interpretatio magis accipienda est, si ita promissum est, cum cōmodū erit, hoc est, cū sine incōmodo meo potero.

Marcellus

Rerum signific.

43

Marcellus Libro i. Digestorum.

Lex CXXXV.

N Eratius Priscus tres facere existimat collegium. & hoc magis sequendum est.

Caius Libro v. i. ad edictum prouin.

Lex XXIIII.

Nihil aliud est hereditas, quam successio in uniuersum ius, quod defunctus habuit.

Ulpianus Lib. x. v. ad Senatuscons.

Lex CLXIIII.

Nomen filiarum & in posthumam cadere, quaestio non est: quauis posthumam non bene cadere in eam, quae iam in rebus humanis est, certum sit. Portionis nomen non semper dimidiam significat: sed prout adiectum est. Potest enim iuberi aliquis & maximam partem parti: potest & uicesimam, & tertiam, & prout libuerit. sed si non fuerit portio adiecta, dimidia pars debetur. Habere, sicut peruenire, cum effectu accipiendum est.

Ulpianus Libro i. i. ad edictum.

Lex VI.

Nominis & rei appellatio ad omnem contractum & obligationem pertinet. Verbum, ex legibus, sic accipiendum est, tam ex legum sententia, quam ex uerbis.

Paulus

Paulus Libro vii. ad Senatusconsul,

Lex CLXII.

Non est pupillus, qui in utero est.

Caius Libro viii. ad legem Iuliam Pap.

Lex CXLV III.

Non est sine liberis, cui uel unus filius, una-
ue filia est. hæc enim enuntiatio, habet libe-
ros, non habet liberos: semper pro pluratiuo nu-
mero profertur, sicut & pugillares, & codicilli.

Modestinus Libro viii. Epistol.

Lex CXVII.

Non potest uideri minus soluisse is, aduer-
sus quem amplioris summæ actio non com-
petit.

Paulus Libro v. ad Senatuscons.

Lex CLXIX.

Adde i. nā quæ. **N**on tantum in traditionibus, sed etiam in
emptionibus, stipulationibus, & testamen-
tis adiectio hæc, uti optimus maximusq; est, hoc
significat, ut liberum præstetur prædium: non
ut etiam seruitutes ei debeantur.

Ulpianus Libro i. de offic. procons.

Lex XCIX.

Notionem accipere debemus, & cognitio-
nem, & iurisdictionem. Continentes pro-
uincias accipere debemus eas, quæ Italiae cōiun-
ctæ

*Et sunt: ut puta Galliā, sed & prouinciā Sici-
liā magis inter cōtinentes accipere nos oportet,
quæ modico freto ab Italia diuiditur. Instrumē-
torū appellatione quæ cōprehēdantur, perquā
difficile erit separare. Quæ enim propriè sint
instrumenta, propter quæ dilatio dāda sit, inde
dignoscemus, si in præsentiā psonæ; quæ instrue-
re possit, dilatio petatur: puta eius qui actū ges-
sit, licet in seruitute, uel q̄ actor fuit cōstitutus,
putē uideri instrumētorū causa peti dilationē.*

Caius Libro LXI. ad edict.

Lex L.

N *Vrus appellatio, etiam ad pronurum, &
ultrā porrigenda est.*

Vlpianus Libro xxv.

Lex XXXVIII.

O *Stentum Labco definit, esse omne cōtra na-
turam cuiusq; rei gēnitum factumq;. Duo
genera sunt ostentorū: unum quoties quid cōtra
naturā nascitur, tribus manibus fortē, aut pedi-
bus, aut qua alia parte corporis, quæ naturæ cō-
traria est. Alterum, cū quid prodigiosum ui-
detur, quomodo Græci * φάσματα uocant.*

Vlpianus Libro xxv. ad edict.

* id est

Lex XXXIII.

pdigia

P *Alam, est coram pluribus.*

Paulus

Paulus Libro IIII. ad Senatusconsul.

Lex CLXVIII.

P Ali & pertica, in numerum materiae redigendi sunt: & ideo lignorum appellatione non continentur.

Aelius Gallus de verborum, quæ ad ius pertinent, significatione.

Lex CLVII.

P Aries est, siue murus, siue maceria est. Item uia est, siue semita, siue iter est.

Vlpianus Libro sexto.

Lex XXVI.

P Artum non esse partem rei furtivæ, Scævola Libro XI. Quæstionum scribit.

Vlpianus Libro XXVII. ad edict.

Lex CLXXXII.

* aliàs, **P** Aterfamilias peculium habere non potest, quemadmodum nec seruus bona.

ista lex,
incipit
liber.

Vlpianus Libro LXIII.

Lex LII.

P Atroni appellatione, & patrona continentur.

Paulus Libro X. Respon.

Lex CCXXI.

P Aulus respondit falsum tutorem eam uerè dici, qui tutor non est: siue habenti tutorem
datus

*datus est, siue non: sicut falsum est testamen-
tum, quod testamentum non est: & modius ini-
quus, qui modius non est.*

Paulus Libro II. ad edict.

Lex IIII.

P*Ecunia appellatione re significari Pro-* *Anne de
hic l. rei
appellat,*
culus ait.

Hermogenianus Lib. II. iur. Epitom.

Lex CCXXII.

P*Ecunia nomine, non solum numerata pe-
cunia, sed omnes res tam soli, quam mobi-
les: & tam corpora, quam iura continentur.*

Vlpianus Lib. XLVII. ad Senatuscon.

Lex CLXXVIII.

P*Ecunia uerbum, non solum numerata pe-
cuniam complectitur, uerum etiam omnem
omnino pecuniam, hoc est, omnia corpora. Nam
corpora quoque pecunie appellatione contineri,
nemo est, qui * ignoret. Hereditas nomen iuris * ad pro-
est, quod & accessionem, & decessionem in se bet,
recipit. Hereditas autem uel maxime fructi-
bus augetur. Actionis uerbum & generale est,
& speciale. Nam actio dicitur omnis, siue in
personam, siue in rem sit, petitio. Sed plerumque
actiones personales solemus dicere. Petitionis
autem uerbo, in rem actiones significari uidentur,
Per se*

Persecutiōis uerbo, extraordinarias persecutio-
nes puto cōtineri: ut puta fideicōmissorum, & si
quæ aliæ sunt, quæ nō habent iuris ordinarij exe-
cutionem. Hoc uerbū, debuit, omnē omnino ac-
tionē cōprehēdere intelligitur, siue ciuilis, siue
honoraria, siue fideicōmissaria fuit persecutio.

Vlpianus.

Lex LXVI.

Penes te, amplius est, quā apud tē. Nam
apud te est, quod qualitercūq; d te tenetur:
penes te est, quod quodammodo d te possidetur.

Pomponius Libro xvi.

Lex CLXXI.

Peruenisse d terecē dicitur, quod per te ad
alium peruenierit: ut in hereditate d liberto
per patronum filiū familiās patri eius adopti-
uo adquisita, responsum est.

Caius Lib. vi. ad leg. duodecim tabularū.

Lex CCXXXVII.

Plebs, est ceteri ciues sine senatoribus. De
testatum, est cum testatione denuntiatum.
Pignus appellatum est d pugno: quia res quæ
pignori dantur, manu traduntur. Vnde etiam
uideri potest uerum esse, quod quidam putant,
* No- pignus propriē rei mobilis constitui. * Noxæ
xia. appellatione, omne delictum continetur.

Caius

Caius Lib. I I I I.

Lex XXII.

Plus est in restitutione, quàm in exhibitio-
ne. Nam exhibere, est præsentiam corporis
præbere: restituere, est etiam possessorem facere,
fructusq; reddere: pleraq; præterea restitutionis
uerbo continentur.

Vlpianus Lib. LXVI.

Lex LIX.

Portus, appellatus est conclusus locus, quo
importatur merces, & inde exportatur: eaq;
nihilominus statio est conclusa, atq; munita. In-
de angiportum dictum est.

Marcellus Lib. XX Digestorum.

Lex XCV.

Potest reliquorum appellatio, & uniuersos
significare.

Paulus Lib. Singula. ad legem Fufiam
Caniniam.

Lex CCXV.

Potestatis uerbo, plura significantur: in per-
sona magistratuum, imperium: in persona li-
berarum, patria potestas: in persona serui, do-
minium. At cum agimus de noxæ deditioe, cum
eo, qui seruum non defendit: præsentis corporis co-
piam facultatemq; significamus. In lege Atti-
d

nia in potestatem domini rem furtiuam uenisse uideri, si eius uendicanda potestatem habuerit, Sabinus, & Cassius aiunt.

Vlpianus Libro i. de adult.

Lex CCXII.

Prauaricatores eos appellamus, qui causam aduersarijs suis donant: & ex parte actoris in partem rei concedunt: d'uaricando enim prauaricatores dicti sunt.

Idem Libro viii. ad edict.

Lex XXXI.

Pratum est, in quo ad fructum percipiendum falce duntaxat opus est: ex eo dictum, quod paratum sit ad fructum capiendum.

Paulus Libro xi.

Lex XXI.

Princeps bona concedendo, uidetur etiam obligationes concedere.

Vlpianus Libro Liii.

Lex XLVI.

Pronuntiatum & statutum idem dici potest: promiscue enim & pronuntiasse, & statuisse solemus dicere eos, qui ius habent cognoscendi. Matrem familiars accipere debemus eam, quae non inhoneste uiuit. Matrem enim familiars a ceteris feminis mores discernunt atque separant. perinde

nzh

nihil intererit, nupta sit, an uidua: ingenua sit,
an libertina: nam neq; nuptia, neq; natales ma-
xime familiars faciunt, sed boni mores.

Paulus Lib. XLVI. ad edict.

Lex CXCIV.

Pronuntiatio sermonis in sexu masculino,
ad utrunq; sexum plerunq; porrigitur. Fa-
milie appellatio qualiter accipiat, uideamus.
& quidem uarie accepta est. Nam & in res, &
in personas diducitur. In res, ut puta in lege duo
decim Tabularū, his uerbis, Agnatus proxi-
mus familiam habeto. Ad personas autē refer-
tur familie significatio, ita cū de patrono & li-
berto loquitur lex familie: * Ex ea, inquit, in eā * In ea,
familiam. Et hīc de singularibus personis legem inquit,
loqui cōstat. Familie appellatio, refertur & ad familia-
corporis cuiusdā significationem, quod aut iure
proprio ipsorū, aut cōmuni uniuersae cognatiōis
cōtinetur. Iure enim proprio familiam dicimus,
plures personas quae sunt sub unius potestate,
aut natura aut iure subiectae: ut puta patrēfami-
liar, matrēfamiar, filiūfamiar, filiamfamiar,
quiq; deinceps uicē eorū sequuntur: ut puta nepo-
tēs & neptes, & deinceps. Pater autē fami-
liar ap-
pellatur, qui in domo dominiū habet: recteq; hoc
uomine appellatur, quāuis filiū non habeat, non

enim solam personam eius, sed & ius demonſtra-
mus. Deniq; & pupillum patremfamilias appel-
lamus. Et cum paterfamilias moritur, quot quot
capita ei subiecta fuerunt, singulas familias in-
cipiunt habere, singuli enim patrumfamiliarum no-
men subeunt. Idemq; euenit in eo, qui emancipatus
est. Nam & hic sui iuris effectus, propriam fami-
liam habet. Communi iure familiam dicimus o-
mnium agnatorum. Nam et si paterfamilias mortuo,
singuli singulas familias habent: tamen omnes,
qui sub unius potestate fuerunt, recte eiusdem
familie appellabuntur, qui ex eadem domo, &
gente proditi sunt, Seruicutum quoq; solemus
appellare familiam: ut in edicto Prætoris osten-
dimus sub titulo de furtis. ubi Prætor loquitur
de familia publicanorum sed ibi non omnes serui,
sed corpus quoddam seruorum demonstratur eius rei
causa paratum: hoc est, uectigalis causa. Ali-
a autem parte edicti omnes serui continentur: ut de
hominibus coactis, & ui bonorum raptorum. Item
redhibitoria, scilicet si deterior res reddatur em-
ptoris opera, ut familie eius: & interdicto unde
ui, familie appellatio omnes seruos comprehendit:
sed & filij continentur. Item appellatur familia
plurium personarum, quæ ab eiusdem ultimi geni-
toris sanguine proficiſcuntur: sicuti dicimus fa-
miliam

miliam Iuliam, quasi à fonte quodam memoria.

Mulier autem familiae & caput & finis est.

Ulpianus Libro LIII.

Lex XLII.

Probrum, & opprobrium, idem est. Probra quaedam natura turpia sunt: quaedam ciuilitate, & quasi more ciuitatis: ut puta furtum, adulterium, natura turpe est. Enimuero tutela daminari, hoc non natura probrum est, sed more ciuitatis. Nec enim natura probum est, quod potest etiam in hominem idoneum incidere.

Celsus Lib. XLII. Digestorum.

Lex LXXXVIII.

Propemodum tantum quisque pecunia relinquit, quantum ex bonis eius refici potest. Sic dicimus, centum aureos eum habere, qui tantum in praedijs, ceterisque similibus rebus habeat. Non idem est in fundo alieno legato: quanquam is fundus hereditaria pecunia comparari potest. Neque enim quisquam eum, qui pecuniam numeratam habet, habere dicet, quicquid ex ea parari potest.

Iabolenus Lib. v. ex Plautio.

Lex LXXXIII.

Propriè bona dici non possunt, quae plus incommodi, quam commodi habent.

Vlpianus Libro xxvii. ad edi&.

Lex CXC.

Prouinciales eos, accipere debemus, qui in prouincia domicilium habent; nō eos qui ex prouincia oriundi sunt.

Paulus Libro vi.

Lex XCII.

Proximus est, quem nemo antecedit; suprēmus est, quem nemo sequitur.

Licinius Rufinus Lib. vii. Regula.

Lex CLV.

Proximi appellatione, etiam ille cōtinetur, qui solus est.

Paulus Libro ii. Epito.

Lex CCIIII.

Peri appellatio tres significationes habet: unā, cū omnes seruos pueros appellamus: alteram, cū puerū cōtrario nomine puellæ dicimus: tertiam, cū atate puerilē demonstramus.

Pomponius Lib. singul. de tacitis fideic.

Lex CCXXXIX.

Pupillus est, qui cū impubes est, desijt in patris potestate esse, aut morte, aut emancipatione. Seruorum appellatio ex eo fluxit, quod imperatores nostri uendere captiuos, ac per hoc seruare, nec occidere solēt. Incola est, q in aliquā regione

regionē domiciliū suū contulit, quē Graci *ποικον* appellāt. Nec tantū qui in oppido morā-
tur, incolæ sunt: sed etiam qui in alicuius oppidi
finibus ita agrū habēt, ut intra eū se quasi in ali-
quā sedē recipiāt. Munus, publicū est officiū pri-
uati hominis, ex quo cōmodū ad singulos uniuersosq; ciues, remq; eorū imperio magistratus ex-
traordinario peruenit. Aduena est, quē Graci * * Id est,
ἐποικον appellāt. Decuriōes quidā dictos aiunt ex eum, quē
eo, quod initio cū colonia deducerentur, decima nouas se
pars eorū, qui deducerētur cōsiliij publici gratia des i de-
cōscribi solita sit. Vrbs, ab uruo appellata est. ducenda
Vruare, est aratro definire. & Varus ait, uruum colonia
appellari curuaturā aratri: quod in urbe cōdēda quærit.
adhiberi solet. Oppidū ab ope dicitur, quod eius
rei causa mœnia sint cōstituta. Territoriū, est
uniuersitas agrorū intra fines, cuiusq; ciuitatis:
quod ab eo dictū quidā aiunt, quod magistratus
eius loci intra eos fines terrēdi, id est, sum nouēdi
ius habent. Verbū suum, ambigū est, utrum de
zoto, an de parte significet: & ideo qui iurat suū
non esse, adijcere debet, neq; sibi commune esse.

Ulpianus Libr. iiii. ad leg. Iuliam.

Lex CXXXV.

Quæret aliquis, si portentosum, uel mon-
struosum, uel debilem mulier ediderit,

in aqua uel *qualem uisu, uel uagitu nouum, nō humanæ
lcm. figuræ, sed alterius magis animalis, quā homi-
nis partum: an quia enixa est, prodesse ei debeat.
Et magis est, ut hæc quoq; parentibus prosint.
Nec enim est quod eis imputetur, quæ qualiter
potuerunt, statutis obtemperauerunt: neque id,
quod fataliter accessit matri damnum iniungere
debet.

Iabolenus Lib. IIII. Epist.

Lex CXV,

Questio est, fundus & possessio, uel agro
uel prædio quid distet. Fundus est omne
quicquid solo tenetur. Ager est species fun-
di qui ad usum hominis comparatur. Possessio
ab agro iuris proprietate distat. Quicquid enim
apprehēdimus, cuius proprietas ad nos nō per-
tinet, aut nec potest pertinere, hoc possessionem
appellamus. Possessio ergo usus est: ager pro-
prietas loci est. Prædium utriusq; superscriptæ
rei generale nomen est. nam & ager, & possessio,
huius appellationis species sunt.

Aelius Gallus de verborum, quæ
ad ius pertinent, significat.

Lex CLVII.

Quære
hæc l. su-
præ eo, l.
paries,

Quantum ad iuris pertinet largam signifi-
cationem, Paries est, &c.

Pau

Paulus Lib. i i i i. Episto. Alpheni.

Lex CCV.

Q Vi fundū uendidit, pomum recepit, nūcēs
& ficus & uuas. Duntaxat duracinas
albas, & purpureas, & quæ eiusdem generis
essent, quas nō uini causa haberemus, quas Græ
ci * τρωξιμὸς appellarent, receptas uideri.

*Id est,
edules,
comestibi
biles.

Herennius Lib. i i i. ad edictum.

Lex CXLVII.

Q Vi in continentibus urbis nati sunt, Ro
mæ nati intelliguntur.

Paulus Lib. i i. ad legem Iuliam Papiam.

Lex CXXIX.

Q Vi mortui nascuntur: neq; nati, neq; pro
creati uidentur, quia nūquam liberi ap
pellari potuerunt.

Caius Lib. i. ad edictum Præt. urb. titu.

Qui neq; sequatur, neque ducatur.

Lex XLVIII.

Q Vi neque sequantur &c.

Idem Lib. i i i. ad leg. x i i. Tab.

Lex CCXXXVI.

Hanc l.
babes in
frā eo. l.
solutum.

Q Vi uenenum dicit: adijcere debet, bo
num, an malum sit. Nam & medicamen
ta uenena sunt: quia eo nomine omne contine

tur, quod adhibitum eius naturam, cui adhibitum est, mutat: cum id quod nos uenenum appellamus, Græci φάρμακον dicunt. Apud illos quoque tam medicamenta, quam ea quæ nocent, hoc nomine continentur. Unde adiectione alterius nominis distinctionem fieri, admonet & nos summus apud eos poetarum Homerus, sic dicens:

τοῖα διὸς θυγάτηρ ἔχει φάρμακα μητιόεντα,
ἔσθλα, τὰ οἱ πολύδαμνα πόρε Θῶν· παρὰ
κοιτίς

Αἰγυπτιῇ, τῇ πλεῖστα φέροι ζείδωρ· ἄρδρα
φάρμακα, πολλὰ μὲν ἔσθλα μμιγμένα, πολλὰ

δὲ λυγρὰ. hoc est,

Tyndaris hæc habuit summo Ioue nata uenena,
Quæ Polydamna dedit coniunx Aegyptia
Thonis,

Commoda, consulte medica composita sub arte:
Multa legens Pharia solers tellure uenena
Noxia, permixtim carpens quoque comoda
multa.

Glandis appellatione omnis fructus continetur, ut Iacobinas ait: exemplo Græci sermo-
uctus nis, apud quos omnes arborum species* ἀρόδρου
rborū, appellantur.

Vlpiā

Ulpianus Lib. xxvii. ad S. C.

Lex XC.

Qui uti optima maximaque sunt aedes, tradit: non hoc dicit, seruitutem illis debere: sed illud solum, ipsas aedes liberas esse: hoc est, nulli seruire.

Paulus Libro lvi.

Lex LVII.

Quibus præcipua cura rerum incumbit: & qui magis, quam ceteri diligentiam & sollicitudinem rebus, quibus præsumt, debent: ij magistri appellantur. quinetiam & ipsi magistratus per deriuationem à magistris cognominantur. Vnde etiã cuiuslibet disciplinæ præceptores, magistros appellamus, à monendo, uel monstrando. Persequi uidetur, & qui satis accepit.

Celsus Lib. v. Digestorum.

Lex LXXXVI.

Quid aliud sunt iura prædiorum, quam prædia, qualiter se habentia: ut bonitas: salubritas, amplitudo?

Modestinus Lib. vii. Epistol.

Lex CXVI.

Quisquis mihi alius filius, filijue, hæret sit. his uerbis Labeo ait non uideri filiam contineri. Proculus contrã. Mihi Labeo uide-

uidetur uerborum figuram sequi: Proculus mentem testantis. Respondi: Non dubito, quin Labconis sententia uera non sit.

Caius Lib. II. ad leg. XII. Tab.

Lex CCXXVIII.

Quos nos hostes appellamus, eos ueteres perduelles appellabant, per eā adiectionem indicantes, cum quibus bellum esset. Locuples est, qui satis & idonee habet pro magnitudine rei quam actor restituendam esse petit. Verbum, uiuere, quidam putant ad cibum pertinere. Sed Offilius ad Atticum, ait his uerbis & uestimenta, & stramenta contineri. Sine his enim uiuere neminem posse.

Paulus Lib. singula. ad S. C. Tertullianum.

Lex CCXXVI.

Quod dicimus cum qui nasci speratur, pro superstite esse: tunc uerum est, cum de ipsius iure quaeritur, alijs autem non prodest, nisi natus sit.

Paulus Libro XXI.

Lex XXV.

Recte dicimus cum fundum totum nostrum esse, etiam cuius ususfructus alienus est: quia ususfructus non dominij pars, sed seruitus est, ut uia, & iter. Nec falso dicitur meum esse, cuius

Rerum significat.

61

cuius nō potest ulla pars dici alterius esse. Hoc
 & Iulianus ait, & est uerius. Quintus Mutius
 ait, partis appellatione rem pro indiuiso signi-
 ficari. nam quod pro diuiso nostrum sit, id non
 partem, sed totum esse. Seruius non ineleganter
 partis appellatione utrunq; significari.

Idem Libro v.

Lex. V.

REi appellatio latior est, quā pecunia :
 quia etiam ea, quæ extra computationem
 patrimonij nostri sunt, continet: quum pecuniæ
 significatio ad ea referatur, quæ in patrimonio
 nostro sunt. Opere legato uel conducto, his uer-
 bis significari Labeo ait id opus, quod Græci
 ἀποτέλεσμα, non ἔργον uocant, id est, ex opere
 facto corpus aliquod perfectum.

*Id est
 effectū
 *Id est
 opus.

Ulpianus Lib. xiiii.

Lex XXIII.

REi appellatione, & causæ, & iura conti-
 nentur.

Paulus Lib. xiiii.

Lex XXXV.

REstituere autem is intelligitur, qui simul
 & rē & causam auctori reddit, quā is ha-
 biturus esset, si statim iudicij accepti tēpore res
 ei

ei reddita fuisset: id est, ususcapionis causam, & fructuum.

Paulus ad edictum ædil. curul.

Lex LXXV.

Restituere uidetur is, qui restituit quod habiturus esset actor, si controuersia ei facta non esset.

Paulus Lib. I. ad edictum.

Lex LIII.

Sæpe ita cōparatum est, ut coniuncta pro disiunctis accipiantur, & disiuncta pro coniunctis: inter dū & soluta pro separatis. Nā cū dicitur apud ueteres, agnatorū gētiliumq; quod pro separatione accipitur. At cū dicitur, Super* pecunia tutelæ sue, tutor separatim sine pecunia dari nō potest. Et cū dicimus, Quod dedi aut donauī: utraq; cōtinemus. Cū uerō dicimus, Quod eū dare facere oportet: quod uis eorum sufficit probare. Cū uerō dicit Prætor, si donū, numus, operas redemerit: si omnia imposita sunt, certū est omnia redimēda esse. Ex re ergo pro cōiunctis habētur. & si quādā imposita sunt, cetera nō desiderabuntur. Item dubitatum est, illa uerba, ope, & consilio, quemadmodū accipienda sunt: utrū ex sententia: cōiungentiū, an separatiū. Sed uerius est, quod & Labeo ait,

separat

separatim accipienda, quia aliud factū est eius, qui ope: aliud eius, qui consilio furtum facit. Sic enim alij condici potest, alij nō potest. Et sanē post ueterum auctoritatem eō peruentū est, ut nemo ope uideatur fecisse, nisi & consiliū malignum habuerit: nec consiliū habuisse nocendi, nisi & factum secutum fuerit.

Paulus Libro LXV.

Lex LXI.

*S*atisfactionis appellatione interdum etiam repromissio continebitur, qua contentus fuit is cui satisfactio debebatur.

Scæuola Lib. xviii. Digestorum.

Lex CCXLIII.

*S*cæuola respondit: Semper* acceptum est, ut *receptum libertorū appellatione etiā ij contineri intelligantur, qui eodē testamento uel posteriore loco manumitterentur: nisi manifeste is, a quo peteretur, contra defuncti uoluntatem doceret peti.

Paulus Libro LXXVII.

Lex LXX.

*S*ciendum est heredem etiam per multas successiones accipi. Nam in paucis speciebus heredis appellatio proximum cōtinet, ueluti in substitutiōe impuberis. Quisquis mihi hæres erit, dem filio meo hæres esto; ubi hæredis hæres non

contin.

cōtinetur quia incertus est. Item in lege Aelia Sentia, filius hares proximus potest libertum paternum ut ingratum accusare, nō etiam si hæredi hares extiterit. Idem dicitur in operarum exactiōe, ut filius hares exigere possit, non ex successiōe effectus. Verba hæc, is ad quem ea res pertinet, sic intelliguntur, ut qui in uniuersum dominium, uel iure ciuili, uel iure prætorio succedit, contineatur.

Modestinus Lib. vi. Pandectarum.

Lex CIX.

SEquester dicitur, apud quem plures eandem rem, de qua controuersia est, deposuerunt: dictus ab eo, quod occurrenti aut quasi sequenti eos qui contendunt, committitur.

Caius Lib. viii. ad leg. Iul. Pap.

Lex CL.

SI ita d' te stipulatus fuero, quāto minus d' Titio consecutus fuero, tātum dare sponder: non solet dubitari, quin si nihil d' Titio fuero consecutus, totum debeas quod Titius debuerit.

Idem Lib. ii. ad leg. xii. Tab.

Lex CCXXXIII.

* alias **S**I* calumniatur, & moretur, & frustretur: *cauille-* Inde & calūniatores appellati sunt, qui per *tur.* fraudem & frustrationē alios uexarent litibus. *inde*

inde & cauillatio dicta est. Post calendas Ianuarias, die tertio pro salute principis uota suscipiuntur. Telum uulgo quidem id appellatur, quod ab arcu mittitur: sed nunc omne significatur quod mittitur manu. Itaque sequitur, ut lapis, & lignum. & ferrum hoc nomine contineatur: dictum ab eo quod in longinquum mittatur: * ἀπό * i. ab ἧ τῆλῃ, Græca uoce figuratum. Nam & hanc quod significacionem inuenire possumus & in Græco longe nomine. Nam quod mos telum appellamus, illi * τεῖλον & appellant, eoq; nomine uulgo quidem id * i. mittere significatur quod ab arcu mittitur: sed non minus si le telum omne significatur quod mittitur manu, * ἀπό ἧ ἐκδοῦναι: & id quod ab arcu mittitur, apud Græcos quidem proprio nomine, * ἐκτομα uocatur: apud nos autem communine nomi telum appellatur. * i. sagitta.

Proculus Libro vi. Epistolarum.

Lex CXXVI.

SI cum fundum tibi dare, legem ita dixi. Vti optimus maximusq; est, & adieci, Ius fundi deterius factum non esse. per dominum præstabitur, amplius eo præstabitur nihil. Etiam si prior pars, qua scriptum est, Vti optimus maximusq; est, liberum esse significat: eoq; si posterior pars adiecta non esset, liberum præstare debere: tamen

inferiore parte satis me liberatū puto, quod ad iura attinet, ne quid aliud præstare debeat, quàm ius fundi per dominum deterius factum non esse.

Paulus Lib. II. ad edictum ædil. curul.

Lex LXXIII.

Signatorius annulus, ornamentum appellatione non continetur.

* Paulus

* Caius Libro VII.

Lex XXX.

Sylua cadua est, ut quidā putant, quæ in hoc habetur, ut caderetur. Seruius eam esse, quæ succisa rursus ex stirpibus aut radicibus renascatur. Stipula illecta, sunt spicæ in messe delectæ, necdū lectæ: quas rústici cū uacauerint, colligunt: Noualis est terra proscissa, quæ anno

* id est, cessat: quā Græci * νίατορ uocāt. Integra aut est, noualem in quā nondū dominus pascēdi gratia pecus im-agrum. misit. Glā caduca est, quæ ex arbore cecidit. Pascua sylua est, quæ pascuis pecudū destinata est.

* id est, Labeo Lib. IIII. * τισανωρ ex Pauli epistola CCXLIII.

uerissimi-
lium.

Si qua pœna est, multa est: si qua multa est, pœna est. Paulus. Virūq; eorum falsum est. namq; harum rerum dissimilitudo, ex hoc quoque apparet, quod de pena prouocatio nō est. Simul atque enim uictus quis est: eius maleficiij cuius pœna

pena est statuta, statim ea debetur: at multa
prouocatio est: nec antè debetur, quàm aut nō est
prouocatiū, aut prouocator uictus est: nec aliter
quàm si is dixit, cui dicere licet. Ex hoc quoque
earū rerū dissimilitudo apparere poterit, quia cer-
ta poenae singulorū peccatorū sunt: multa con-
trā: quia eius iudicis potestas est, quantā dicat:
nisi cū lege constitutum est, quantam dicat.

Vlpianus Lib. 1111. ad legē Iul. Papiam.

Lex CXXIII.

SI quis sic dixerit, uti intra diem mortis eius
aliquid fiat: ipse quoque dies, quo quis mortuus
est, numeratur.

*Vlpianus Lib. 1 x. ad edict.

Lex XII.

*Caius

SI cui ex empto, uel ex locato, uel ex alio ullo
contractu, debetur: sed & si ex delicto debeat-
ur: mihi uidetur posse creditoris loco accipi.
quod si ex populari causa: ante litis contestatio-
nem, rectè dicetur creditoris loco non esse. Mi-
nus soluit qui tardius soluit: nam & tempore mi-
nus soluitur.

Terent. Clemens Libro 11.

Lex CXLVI.

SOceri & socrus appellatione, auū quoque, &
auia uxoris, uel mariti contineri, respōdetur.

Labolenus Libro xv.

Lex CXIIII.

Soluendo esse nemo intelligitur, nisi qui solui-
dum potest solvere.

Vlpianus Libro xlv.

Lex CLXXVI.

Solutionis uerbo satisfactione quoque omnem
accipiendam placet. Soluere dicimus eum, qui
id facit quod facere promisit.

Caius Libro i. ad edictum prætoris. vrb. tit.

Qui neque sequantur, neque ducantur.

Lex XLVIII.

Solutum non intelligimur eum, qui licet uin-
culis leuatus sit, manibus tamen tenetur: ac ne
eum quidem intelligimus solutum, qui sine uincu-
lis in publico seruatur.

Vlpianus ad legem Iul. Papiam.

Lex CXXVIII.

Spadonum generalis appellatio est: quo no-
mine tam illi qui natura spadones sunt, quam
et libere et thlasia, sed et si quod aliud genus spa-
donum est, continetur.

Idem Libro i. de officio procon.

Lex C.

Speciosas personas accipere debemus, claris-
simas personas utriusque sexus: item eorum
qui ornamentis senatorijs utuntur.

Paulus Libro I. I. ad edictum.

Lex VII.

Sponsio appellatur, nō solum, quæ per sponsi interrogationē fit: sed omnis stipulatio promissioq̃.

Pomponius Libro x. epistolarum.

Lex CCXLVI.

Statuæ affixæ basibus structilibus, aut tabulæ religatæ catenis, aut erga parietem affixæ, aut similiter quæ coherēt lignis, * nō sunt ædiū. * lych-
Ornatus enim ædium causa parantur, non quo
ades perficiantur. Item Labeo ait, Prothyron
quod in ædibus interdum fieri solet, ædium est. nis, aliās
tignis.

Paulus Libro LII.

Lex XXXIX.

Subsignatum dicitur quod ab aliquo subscri-
ptum est: nam ueteres subsignationis uerbo
pro adscriptione uti solebant. Bona intelligun-
tur cuiusq̃, quæ deducto are alieno supersunt.
Attestari est etiam absenti denuntiare. Incer-
tus possessor est, quem ignoramus.

Ulpianus Lib. xxviii. ad edictum.

Lex CLXXXIII.

Tabernæ appellatio declarat omne utile
ad habitandū adificiū: nempe ex eo quod
tabulis claudatur, Adde l. in de ta-
ber. & l. instructa

Paulus Libro II. ad legem Iuliam.

Lex CXXVII.

TEr enixa uidetur, etiam quæ ter geminos peperit.

Caius Lib. XXVI, ad edictum prouin.

Lex LXII.

TIgni appellatione in lege duodecim Tabularum, omne genus materiae, ex qua aedificia constant, significatur.

Paulus Lib. Singul. de tacit. fideicom.

Lex CCXXIX.

Adde l.
ut sunt.

TRansacta finitæue intelligere debemus, non solum de quibus controversia fuerit, sed etiam quæ sine controversia sunt possessa.

* Paulus.

* Ulpianus Lib. VI. ad leg. Iul. Papiam.

Lex CXLII.

TRiplici modo coniunctos intelligimus. Aut enim re per se cõiunctio cõtingit, aut re & uerbis, aut uerbis tantum. Nec dubium est quin cõiuncti sint, quos & nominum & rei complexus iungit: ueluti, Titius & Mauius ex parte dimidia heredes sunt: uel, Titius Mauiusq; heredes sũto: uel ita, Titius cũ Mauius ex parte dimidia heredes sunt. Videamus aut, ne etiam si hos articulos detrahas, &, q;, cum interdum

tamen cōiunctos accipi oporteat: ueluti, Lucius Titius, Publius Mauius, haredes sunt ex parte dimidia: uel ita, Publius Mauius, Lucius Titius, haredes sunt: Sempronius ex parte dimidia hares esto: ut Titius & Mauius ueniant in partem dimidiam, & re, & uerbis cōiuncti uideatur. Lucius Titius ex parte dimidia hares esto: Scius ex parte, qua Lucium Titium haredem institui, hares esto. Sēpronius ex parte dimidia hares esto. Iulianus dubitari posse ait, an tres semisses facti sunt: an Titius in eundem semissem cū Caio Scio institutus est. Sed eo quod Sempronius quoque ex parte dimidia scriptus est, uerisimilius est in eundem semissem duos coactos, & coniunctim haredes scriptos esse.

Pomponius Libro xxx.

Lex CLXXX.

Tugurij appellatione omne adificium quod rustica rei magis custodiendæ conuenit, * tecto, quàm quod urbanis adibus significatur. Offi. tãquam
lius ait tugurium à * tegendo tanquam tegurium tegula-
esse dictum: ut toga, quod ea tegamur. rium.

Idem Lib. v. ad senatusconsultum.

Lex CLXV.

Venisse ad haredem nihil intelligitur, nisi deducto are alieno.

Paulus Lib. xiiii. ad Plaut.

Lex LXXXII.

V Erbum, amplius, ad eum quoque pertinet, cui nihil debetur: sicuti ex contrario minus solutū uidetur, etiam si nihil esset exactum.

Pomponius Lib. xxvi. ad Quintū Mut.

Lex CXXIII.

V Erbum, erit, interdum etiam prateritum, nec solum futurum tempus demonstrat, quod est nobis necessarium scire, ut cum codicilli ita confirmati testamento fuerint, Quod in codicillis scriptum erit. utrumque futuri temporis demonstratio fiat, an etiam prateriti, si ante scriptos codicillos quis relinquat. Quod quidē ex uoluntate scribentis interpretandum est. Quemadmodum autem hoc uerbum, est, non solum praesens, sed & prateritum tempus significat: ita & hoc uerbum, erit, non solum futurum, sed interdum etiā prateritum tempus demonstrat. Nam cum dicimus, Lucius Titius solutus est ab obligatione, & prateritum, & praesens tempus significamus: sicut hic, Lucius Titius obligatus est. Et idem erit cum ita loquimur, Troia capta est. non enim ad praesentis facti demonstrationem refertur is sermo, sed ad prateritum.

Ulpianus Lib. xxx.

Lex CLXXXV II.

VErbum, exacte pecunia, non solum ad solutionem referendum est, uerumetiam ad delegationem.

Papinianus Lib. xxxvii. Questionū.

Lex CCXVIII.

VErbum, facere, omnem omnino faciendi causam complectitur, dandi, soluendi, numerandi, iudicandi, ambulandi.

Ulpianus Lib. i. ad edictum.

Lex I.

VErbum hoc, si quis, tam masculos, quam feminas complectitur.

Pomponius Lib. xxxix.

Lex CXXXI.

VErbum illud, pertinere, latissime patet: nam & in ijs rebus petendis aptum est, quæ domini nostri sunt, & ijs quas iure aliquo possidemus, quamuis nostri domini non sint. Pertinere ad nos, etiam ea dicimus, quæ in nulla eorum causa sunt, sed esse possunt.

Paulus Lib. iiii. ad edictum.

Lex VIII.

VErbum, oportebit, tam præsens quam futurum tempus significat. Actiones uer-

bo, non continetur exceptio.

Paulus Libro xxv.

Lex XX. XVII.

Verbum, oportere, non ad facultatem iudicis pertinet, qui potest uel pluris uel minoris condemnare, sed ad ueritatem refertur.

Celsus Lib. x x. Digestorum.

Lex XCIII.

Verbum, reddendi, quanquam significatum habeat retro dandi: recipit tamen & per se dandi significationem.

Vlpianus Libro lviii.

Lex XLIII.

Verbo, uictus, continentur quæ esui & potui, cultuiq; corporis, quæq; ad uiuendum homini necessaria sunt. Vt etiam quoq; uictus habere uicem, Labeo ait.

Idem Libro xii.

Lex XX.

Verba, contraxerunt, gesserunt, non pertinent ad testandi ius.

Pomponius Libro v.

Lex CXX.

Verbis legis duodecim Tabularum his, Vt quisq; legasset, sua rei ita ius esto. latissima potestas tributa uidetur, & hæredes instituendi.

di, & legata, & libertates dandi, tutelae quoque constituendi: sed interpretatione coangustatum est, uel legū auctoritate, uel intra constituentium.

Vlpianus Lib. i. ad legem
Aeliam Sentiam.

Lex CCXVI.

Verum est eum, qui in carcere clausus est, non nideri, neque uinctum, neque in uinculis esse, nisi corpori eius uincula sint adhibita.

Paulus Lib. i i. Manualium.

Lex CCXVII.

Vestis appellatione tam uirilis, quam muliebri, & scenica, etiam si tragica, aut citibarcædica sit, continetur.

* Paulus Lib. v i. ex Minutio.

Lex CCVI.

* Vlpianus.

Vinaria uasa proprie uasa torcularia esse placet, dolia autem & series tandiu in ea causa esse. quādiu uinum haberent, cum sine uino esse cœperint, desinere in eo numero esse, quoniā ad alium usum transferri possunt: ueluti si frumentum in his addatur, eandem causam amphorarum esse, ut cum uinum habeant, tunc in uasis uinarijs: cum inanes sint, tunc extra numerum uariarum sint: qua aliud in his condi possit.

V enulciue

Venuleius Lib. viii. Stipul.

Lex CCXXIII.

V Inculorum appellatione, uel priuata, uel publica uincula significantur: custodia uero tantum publica custodia.

Ulpianus Libro x.

Lex CXLV.

V Irilis appellatione, interdum etiam totam hereditatem contineri dicendum est.

Pomponius Libro vi.

Lex CLXVI.

V Urbana familia, & rustica, non loco, sed genere distinguitur. Potest enim aliquis dispensator non esse urbanorum seruorum numero: ueluti is, qui rusticarum rerum rationes dispenset, ibique habitet: & non multum abest a uillico. Insularius autem urbanorum numero est. Videndum tamen est, ipse dominus, quorum loco quenque habuerit: quod ex numero familiae, & uicarijs apparebit. Pernoctare extra urbem intelligendus est, qui nulla parte noctis in urbe est: per, enim, totam noctem significat.

Ulpianus

Ulpianus Libro i i. de omnibus
tribunalibus,

Lex CXCVIII.

URbana prædia, omnia ædificia accipimus
non solum ea, quæ sunt in oppidis: sed & si
fortè stabula sunt, uel alia meritoria in uillis, &
in uicis, uel prætoria uoluptati tantū de seruien-
tia: quia urbanum prædium non locus facit, sed
materia. Proinde hortos quoq; si qui sunt in ædi-
ficijs constituti, dicendum est urbanorum ap-
pellatione contineri. Planè si plurium horti in
reditu sunt, uinearij fortè uel etiam holitorij, ma-
gis hæc non sunt urbana.

Paulus Libro i. ad edict.

Lex II.

VRbis appellatio, muris: Romæ autè con-
tinentibus ædificijs finitur: quod latius pa-
tet. Cuiusq; diei maior pars est horarum septem
primarum diei, non supremarum.

Pomponius Libro vi.

Lex CXXI.

Sura pecuniæ, quam percipimus, in fructu
non est: quia non ex ipso corpore, sed ex
alia causa est; id est, ex noua obligatione.

Marcel

Lex LXXXVII.

* A-

phenus **V**T Alphēnus* ait, Vrbs est Roma, qua
ait, urbē muro cingitur. Roma est etiam quantum
esse Ro continentia adificia essent. Nam Romam non
mā, qua muro tenus existimari, ex consuetudine quoti-
muro diana posse intelligi, cum diceremus Romam
cingere- nos ire, etiam si extra urbem habitarem.

tur. Ro
mā etiā
qua in
cōtinen
ti adifi-
cia, &c.

Paulus Libro Singula. Senatuf-
consult. Orficiāni.

Lex CCXXX.

Adde 1. **V**T sunt iudicio terminata, transactione
trāfacta. composita, longioris temporis silentio fi-
nita.

De reg

DE REGVLIS I VRIS.

TITVLVS XVII.

Libri L. Pandectarum, per
ordinem Alphabeti.

Vlpianus. Lex CLXXXIII.

SENTIA eius qui Rei
publicæ causa abest, neq; ei, ne-
que alij damnoſa eſſe debet.

Papinianus.

Lex LXXVIII.

Actus legitimi, qui non recipiunt diem uel
conditionem: ueluti emancipatio, accepti-
latio, hereditatis aditio, ſerui optio, datio tuto-
ris, in totum uitiantur per temporis uel conditio-
nis adiectionē, Nōnunquam tamen actus ſupra-
ſcripti tacitè recipiūt, quæ apertè comprehenſa
uitium afferunt. Nam ſi acceptum ſeratur ei qui
ſub cōditione promiſit: ita demum egiſſe aliquid
acceptilatio intelligitur, ſi obligationis cōditio
extiterit. Quòd ſi uerbis nominatim acceptila-
tionis cōprehēdatur, nullius momēti faciet actū.

Vlpianus

Lex LXXXVII.

* Al-

phenus **V**T Alphēnus* ait, Vrbs est Roma, quæ
ait, urbē muro cingitur. Roma est etiam quantum
esse Ro continentia adificia essent. Nam Romam non
mā, quæ muro tenus existimari, ex consuetudine quoti-
muro diana posse intelligi, cum diceremus Romam
cingere- nos ire, etiam si extra urbem habitarem.

tur. Ro
mā etiā
qua in
cōtinen
ti adifi-
cia, &c.

Paulus Libro Singula. Senatuf-
consult. Orficiāni.

Lex CCXXX.

Adde 1. **V**T sunt iudicio terminata, transactione
trāfacta. composita, longioris temporis silentio fi-
nita.

De reg

DE REGVLIS I VRIS.

TITVLVS XVII.

Libri L. Pandectarum, per
ordinem Alphabeti.

Vlpianus. Lex CLXXXIII.

SENTIA eius qui Rei-
publica causa abest, neq; ei, ne-
que alij dannosa esse debet.

Papinianus.

Lex LXXVIII.

Actus legitimi, qui non recipiunt diem uel
conditionem: ueluti emancipatio, accepti-
latio, hereditatis aditio, serui optio, datio tuto-
ris, in totum uitiantur per temporis uel conditio-
nis adiectionem. Nonnunquam tamen actus supra-
scripti tacite recipiunt, quae aperte comprehensa
uitium afferunt. Nam si acceptum feratur ei qui
sub conditione promisit: ita demum egisse aliquid
acceptilatio intelligitur, si obligationis conditio
extiterit. Quod si uerbis nominatim acceptila-
tionis comprehendatur, nullius momenti faciet actum.

Vlpianus

Vlpianus. Lex CXCIX.

A De ea qua non habent atrocitatem facinoris, uel sceleris, in his ignoscitur seruis: si uel dominis, uel ijs qui uice dominorum sunt, ueluti tutoribus & curatoribus, obtēperauerint.

Semper qui dolo fecit, quo minus haberet: pro eo est habendus, ac si haberet. In contractibus successores ex dolo eorum, quibus successerunt,

* Alij non tantum in id quod* ad eos peruenit, uerum etiam in solidum tenentur: hoc est, * ut unusquisque pro ea parte qua haeres est, * conueniatur.

* Alij
non ha-
bēt has
tres par-
ticulas,
ad eos:
ut: cōue-
niatur.

Idem. Lex CXXI.

A Aliud est uendere, aliud est uendenti consentire. Refertur ad uniuersos quod publice fit per maiorem partem. Absurdum est plus iuris habere eum cui legatus sit fundus, quam haeredem, aut ipsum testatorem, si uiueret.

Paulus. Lex L.

A Alterius circumuentio, alij non praebet actionem.

Caius. Lex LVIII.

B Una fides non patitur, ut bis idem exigatur.

Paulus. Lex CLXXIX.

B Una fides tantum possidenti praestat quantum ueritas, quoties lex impedimento non est.

Vlpianus

Vlpianus. Lex CXXIX.

Capienda occasio est, quæ præbet benignius responsum. Quod factum est: cum in obscuro sit, ex affectione cuiusque capit interpretationem.

Idem. Lex XLVIII.

Consilij non fraudulentum nulla obligatio est. Ceterum si dolus, & calliditas intercesserit, de dolo actio competit. Socij mei socius, meus socius non est.

Idem. Lex XXIII.

Contractus quidam dolum malum duntaxat recipiunt: quidam & dolum & culpam. Dolum tantum, depositum & precarium, dolum & culpam, mandatum, commodatum, ueditum, pignori acceptum, locatum: item dotis datio, tutela, negotia gesta. In his quidem & diligentia. Sed & societas, & rerum communio, & dolum, & culpam recipit. Sed hæc ita, nisi si quid nominatim convenit, uel plus uel minus in singulis contractibus. nam hoc seruabitur, quod initio convenit. legem enim contractui dedit, excepto eo, quod Celsus putat, non ualere, si conuenierit ne dolus præstetur, Hoc enim bonæ fidei iudicio contrarium est: & ita utimur. Animalium uero casus, mortesque quæ sine culpa accidunt: fugæ seruorum, qui custodiri

nō solent: rapina, tumultus, incēdia, aquarū magnitudines, impetus prædonū, d nullo præstatur.

Caius. Lex CXIX.

CReditor qui permittit rem uanire, pignus dimittit.

Paulus. Lex CXC.

CVius effectus omnibus prodest, eius & partes ad omnes pertinent.

Paulus. Lex LIIII.

CVius per errorem dati, repetitio est: eius consulto dati, donatio est.

Vlpianus. Lex CXXIIII.

CVius est donandi, eidem & uendendi, & concedendi ius est.

Idem. Lex XXXVII.

CVlpa caret, qui scit, sed prohibere non potest.

Pomponius. Lex LI.

CVlpa est immiscere serci ad se non pertinenti.

Paulus. Lex LXXXV.

CVm amplius solutū est, quā debebatur: cuius pars nō inuenitur, quæ repeti possit, totum esse indebitū intelligitur: manēte pristina obligatione. Is natura debet, quem iure gentium dare oportet, cuius fidem secuti sumus.

Vlpianus.

Vlpianus. Lex CXCVI.

Cum par delictum est duorum, semper oneratur petitor: & melior habetur possessoris causa: sicut fit, cum de dolo excipitur petitoris. neque enim datur talis replicatio petitori, *Si non *alids, Rei quoque in ea re dolo actum sit. Illi debet per. aut si mitti poenam petere, qui in ipsam non incidit. rei. ue,

Paulus. Lex CLXX. aut si non

Cum praetor in heredem dat actionem, qua. rei. Ctenus ad eum peruenit: sufficit si uel momento ad eum peruenit ex dolo defuncti.

Idem. Lex CXXXIX.

Cum principalis causa non consistit: plerumque nec ea quidem, quae sequuntur, locum habent.

Vlpianus. Lex CXXVI.

Cum quis possit alienare, poterit & consentire alienationi. Cui autem donare non conceditur, probandum erit, nec si donationis causa consenserit, ratam eius uoluntatem habendam.

Caius. Lex. CVIII.

Cum seruis nulla actio est.

Paulus. Lex XVII.

Cum tempus in testamento adijcitur, credendum est pro heredem adiectum: nisi alia mens fuerit testatoris: sicut in stipulationibus, promissoris gratia tempus adijcitur.

Ulpianus. Lex XXIX.

Divus Pius rescripsit, eos qui ex liberalitate sua conveniuntur: in id quod facere possunt, condemnandos.

Idem. Lex LXII.

Domum suam reficere unicuique licet: dum non officiat invito alteri in quo ius non habet.

Papinianus. Lex LXXXIII.

Donari videtur quod nullo iure cogente conceditur.

Iulianus. Lex LXVI.

* i. cō-
mentum
cauilla-
torium.
Est natura cauillationis, quam Græci σόφισμα appellant, ut ab evidentibus, per brevissimas mutationes disputatio ad ea, quæ videntur falsa sunt, perducatur.

Ulpianus. Lex CLXXVIII.

Equæ ad dandum impossibilia sunt, uel quæ in rerum natura non sunt, pro non adiectis habentur.

Iulianus. Lex LXV.

Equæ raro accidunt, non temere in agendis negotiis computantur.

Marcellus. Lex CLIII.

Equæ in partes diuidi non possunt: solida singulis hæredibus debentur. In re dubia
benig

*enigniore interpretationem sequi, non minus
iustius est, quam tutius.*

Hermogenes. Lex **XCVIII.**

*A sola deportationis sententia aufert, quæ
ad fiscum perueniunt.*

Paulus. Lex **III.**

Ius est nolle, qui potest & uelle.

Marcellus. Lex **CXLIII.**

*ET si nihil facile mutandum est ex solenni-
bus: tamen ubi æquitas euident exposit,
iubueniendum est.*

Ulpianus Lex **LIX.**

*EX pœnalibus causis non solet actio in pa-
trem de peculio dari.*

Idem. Lex **CXCII.**

*EX qua persona quis lucrum capit, eius fa-
ctum prestare debet.*

Modestinus. Lex **CL.**

EXpressa nocent, non expressa non nocent.

Ulpianus. Lex **CXXXII.**

*Actum à iudice, quod ad officium eius nō
pertinet, ratum non est.*

Paulus. Lex **CXCVII.**

*Actum cuius suum, non aduersario suo no-
cere debet. Non uidetur uim facere, qui iu-
suo utitur, & ordinaria actione experitur. In*

pœnalibus causis benignius interpretandū est.

Caius. Lex CLXVIII.

Favorabiliores rei potius, quā actores habentur.

Paulus. Lex CIX.

FErè in omnibus pœnalibus iudicijs, & aetati, & imprudentiæ succurritur.

Paulus. Lex CXCVI.

FErè quibuscunq; modis obligamur, iisdem in contrarium actis liberamur: quum quibus modis adquirimus, iisdem in contrarium actis amittamus. Vt igitur nulla possessio adquiri nisi animo & corpore potest: ita nulla amittitur, nisi in qua utrunq; in contrarium actum est.

Metianus. Lex XCIIII.

Filius familiars neq; retinere, neq; recuperare, neque adipisci possessionem rei peculiaris uidetur.

Ulpianus. Lex II.

Fœminæ ab omnibus officijs ciuilibus uel publicis remotæ sunt: & ideo nec iudices esse possunt, nec magistratum gerere, nec postulare, nec pro alio interuenire, nec * procuratrices existere. Item impuberes omnibus officijs ciuilibus debent abstinere.

* curatores.

Papin

Papinianus. Lex LXXX.

Raudis interpretatio semper in iure civili non ex euentu duntaxat, sed ex cōsilio quoq; consideratur.

* deside
ratur.

Iabolenus. Lex LXXII.

Ructus rei est, uel pignori dare licere.

Pomponius. Lex XLI.

Vriofsi, uel eius cui bonis interdicitur, nulla uoluntas est.

Papinianus. Lex LXXIX.

Eneraliter cū de fraude disputatur, non quid habeat actor, sed quid per aduersariū ere non potuit, considerandum est.

Vlpianus. Lex LX.

Acredem eiusdem potestatis iurisq; esse, cuius fuit defunctus, constat.

Iulianus. Lex LXIII.

Areditas nihil aliud est, quā successio in uniuersum ius, quod defunctus habuit tempore mortis.

Vlpianus. Lex CXCV.

Oc iure utimur: ut quicquid omnino per uim fiat: aut in uis publica, aut priuata ē incidat. Deiecit & qui uel iussit, uel mā- nit, uel ratū habuit. Rati enim habitio man- comparatur. In cōtractibus, in quibus doli

præstatio, uel bona fides inest, hæres in solidum tenetur.

Pomponius.

Lex XI.

ID quod nostrum est, sine facto nostro ad aliū transferri non potest.

Paulus.

Lex XVI.

IMaginaria uēditio non est, pretio accedente.

Caius.

Lex CLXXIII.

Impertitia, culpæ annumeratur.

Marcellus.

Lex CXLV.

Impossibile nulla obligatio est.

Metianus.

Lex XCVII.

IN ambiguis orationibus maxime sententia spectanda eius est, qui eas protulisset.

Paulus.

Lex LXXXVI.

IN ambiguis, pro dotibus respondere melius est. Non est nouū, ut quæ semel utiliter cōstituta sunt, durent: licet ille casus extiterit, à quo initium capere non potuerunt. Quoties æquitatem, desiderij naturalis ratio, aut dubitatio iuris moratur: iustis decretis res temperanda est.

Ulpianus.

Lex CXXIII.

IN cōdemnatione personarum quæ in id quod facere possunt, damnantur: nō totum quod habent, extorquendum est: sed & ipsarum ratio habenda est, ne egeant. Cum uerbum, restituas, in

lege

rege inuenitur: et si non specialiter de fructibus additum est, tamen etiā fructus sunt restituendi. Nunciusq; sua mora nocet: quod et in duobus reis promittendi obseruatur. Dolo facit qui petit quod restitutus est.

Idem. Lex CXXXV.

IN contrahenda uenditione, ambiguum pactum contra uenditorem interpretandum est. Ambigua autem intentio ita accipienda est, ut res alia auctori sit.

Paulus. Lex CXI.

NEO quod plus sit, semper inest minus. Nemo alienae rei expromissor idoneus uidetur, nisi si satisfactio. Pupillus pati posse non intelligitur. Vbi uerba coniuncta non sunt, sufficit alterum esse factum. Mulieribus tunc succurrendum est, cum defraudantur: non ut facilius calūnientur.

Pomponius. Lex XXXVIII.

NEO quod, uel is qui petit, uel is a quo petitur, *lucrum petiturus est, durior causa est petitoris. causa facturus

Vlpianus. Lex CXXII.

IN iure ciuili receptum est, quoties per eum cuius interest *conditio non impleri, fiat quod mihi tione impleri, non minus impleatur, perinde haberi ac si impleta conditio fuisset. quod ad libertates & legata, & ad fiat.

haredum institutiones perducitur. Quibus exemplis stipulationes quoque committuntur, cum per promissorem factum esset, quò minus stipulator conditioni pareret.

Paulus. Lex V.

IN negotijs contrahendis, alia causa habita est furiosorum, alia eorum qui fari possunt, quantum actum rei non intelligant. Nam furiosus nullum negotium contrahere potest: pupillus omnia negotia tutore auctore agere potest.

Ulpianus. Lex CXL.

IN obscura uoluntate manumittentis, fauendum est libertati.

Paulus. Lex CXV.

IN obscuris inspicitur solet, quod uerisimilius est, aut quod plerumque fieri solet.

Idem. Lex LXIX.

IN omnibus causis id obseruatur, ut ubi personae conditio locum facit beneficio: ibi deficiente ea, beneficium quoque deficiat. ubi uero

* in quo genus actionis id desiderat, ibi (ad quemuis perper alii secutio eius deuenierit) non deficiat ratio auxilij.
um mo.

Pomponius. Lex XL.

ea est, **I**N omnibus causis pro facto accipitur id, * in quo &c. **I**n quo quis alium perhorrescit quò minus fiat.

Idem

Idem.

Lex XIII.

Non omnibus obligationibus, in quibus dies non apponitur, presenti die debetur.

Ulpianus. Lex CXXXVII.

Non omnibus officiis quæ fieri per liberas personas leges desiderant: seruus interuenire non potest. Non debeo melioris conditionis esse quam auctor meus, a quo ius in me transit.

Paulus.

Lex XCI.

Non omnibus quidem, maximè tamen in iure, æquitas spectanda est.

Paulus.

Lex CLXXI.

Non pari causa possessor potior haberi debet. Illi qui in uniuersum ius succedunt, hæredum loco habentur.

Ulpianus.

Lex XXIII.

Non personam seruilem nulla cadit obligatio. Generaliter probandum est, ubicunque in bonæ fidei iudiciis confertur in arbitrium domini et procuratoris eius conditio: pro boni uiri arbitrio hoc habendum esse.

Paulus.

Lex XII.

Non testamentis plenius voluntates testantium interpretamur.

Papin

Papinianus. Lex VIII.

IN toto iure generi per speciem derogatur: & illud potissimum habetur, quod ad speciem directum est.

Caius. Lex CXIIII.

IN toto & pars continetur.

Papinianus. Lex LXXVII.

IN totum, omnia quæ animi destinatione agenda sunt: non nisi uera & certa scientia perfici possunt.

Ulpianus. Lex CXCVIII.

INuitus nemo cogitur defendere. Cui damus actionem, eidem exceptionem cōpetere multo magis quis dixerit. Cū quis in alicuius locum successerit, nō est æquum ei nocere hoc quod aduersus eum non nocuit, in cuius locū successerit. Plerumq; emptoris eadem causa debet esse circa petendū ac defendendū, quæ fuit authoris. Quod cuiq; pro eo præstatur, inuito non tribuitur.

Paulus. Lex LXX.

INuito beneficium non datur.

Ulpianus. Lex CXXX.

IS damnum dat, qui iubet dare. Eius uerò nulla culpa est, cui parēre necesse sit, Quod pendet, non est pro eo, quasi sit.

Pomp

Pomponius. Lex V III.

Vra sanguinis nullo iure ciuili dirimi possūt.

Vlpianus. Lex CCVI.

Vre naturæ æquum est, neminem cū alterius detrimento & iniuria fieri locupletiozem.

Pomponius. Lex V II.

Vs nostrum non patitur eundem in paganis, & testatō, & intestatō decessisse: earumq; rem naturaliter inter se pugna est, testatus, & intestatus.

Paulus. Lex CVII,

Ibertas inæstimabilis res est.

Caius. Lex XVI.

Ibertas omnibus rebus fauorabilior est.

Vlpianus. Lex LXVI.

M Arcellus ait, Desinit debitor esse is qui nactus est exceptionem iustam, nec abiquitate naturali abhorrentem.

Caius. Lex CLXXV.

M Elior cōditio nostra per seruos fieri potest: deterior fieri non potest.

Pomponius. Lex CCV.

M Inus est actionem habere, quā rem.

Paulus. Lex XXVIII.

N Ec ex Prætorio, nec ex solenni iure, priuatorum cōuentione quicquā immutandum est.

est: quāuis obligationū causa pactione possint immutari, & ipso iure, & per pacti cōuenti exceptionem: quia actionū modus, uel lege, uel per Prætorem introductus, priuatorum pactiōibus non infirmatur, nisi tunc, cū inchoatur.

* actio, uel pactio, inter eos conuenit.
cto iter.

Vlpianus. Lex CLXVI.

Nemo alieno nomine agere potest. Temporalia permutatio ius prouinciæ non innouat.

Paulus. Lex CXCIII.

Nemo damnum facit, nisi qui id facit, quod facere ius non habet.

Idem. Lex CIII.

* uocat, inuitus.

Nemo de domo sua inuitus extrahi debet.

Vlpianus. Lex XCVI.

Nemo dubitat soluendo uideri cum qui defenditur.

Paulus. Lex LXXXVIII.

Nemo, enim persequendo deteriore causam, sed meliorem facit. Denique post litem contestatam heredi quoque prospicitur: & heres tenetur ex omnibus causis.

Vlpianus. Lex XLIIII.

Nemo ex iis, qui negant se debere, prohibetur etiam alia defensione uti, nisi lex imperet.

Quoties cōcurrunt plurēs actiones eiusdem
nomine: una tantū quis experiri debet.

Idem. Lex CXXXI.

¶ Emo ideo obligatur, quia recepturus est
ab alio quod præsiterit.

Paulus. Lex CLXIII.

¶ Emo plus commodi heredi suo relinquit,
quā ipse habuit.

Vlpianus. Lex LV.

¶ Emo plus iuris ad aliū transferre potest,
quā ipse habet.

Idem. Lex LXXI.

¶ Emo potest gladij potestatem sibi datā,
uel cuiuslibet alterius cōcētionis ad aliū,
transferre.

Papinianus. Lex LXXVI.

¶ Emo potest mutare consilium suum in al-
terius iniuriam.

Vlpianus. Lex CLXIX.

¶ Emo prado est, qui pretium numeravit.

¶ Locupletior non est factus, qui liberū ad * condē-
nauerit. Cū de lucro duorum quæritur, melior nare po-
t causa possidentis. test, ab-

Idem. Lex XXXVIII. solucere

¶ Emo qui * condemnare non potest, absol- non po-
tuerit potest. test.

Idem.

Idem. Lex CLXXVIII.

Nemo uidetur fraudare eos, qui sciunt, & consentiunt.

Iabolenus. Lex CLIX.

Nequē in interdicto, neque in ceteris causis pupillo nocere oportet dolum tutoris, siue soluendo est, siue non est.

Vlpianus. Lex XLVI.

Nequē pignus, neque depositum, neque precarium, neque emptio, neque locatio suae rei consistere potest. Priuatorum conuentio, iuri publico non derogat.

Celsus. Lex CLII.

Neratius consultus an quod beneficium dare se quasi uiuenti Cæsar rescripserat, iam defuncto dedisse existimaretur: respondit non uideri sibi principem, quod ei quem uiuere existimabat concessisset, defuncto concessisse, quem

* asti-
matio-
nem.

tamen modum esse beneficii sui uellet, ipsius * estimationem esse.

Vlpianus. Lex CXVII.

Nihil consensui tam contrarium est, qui & bonae fidei iudicia sustinet, quamuis atque metus: quem comprobare contra bonos mores est. Non capitur qui ius publicum sequitur. Non uidentur consentire, qui errant.

Paulus

Paulus. Lex CLXXII.

Nihil dolo creditor facit, qui suum recipit.
 *Cum principalis causa non consistit, nec * alias
 a quidem quæ sequuntur, locum habent. hæc de-

Idem. Lex CXIII.

Nihil interst, ipso iure quis actionem non ha-
 beat, an per exceptionem infirmetur.

sunt.

Celsus. Lex CXLVII.

Nihil peti potest ante id tempus, quo per re-
 rum naturam persolui possit: & cum soluen-
 di tempus obligationi additur, nisi eo præteri-
 to, peti non potest.

Ulpianus. Lex XXXVI.

Nihil tam naturale est, qudm eodem genere
 quodq; dissoluere, quo colligatū est: ideoq;
 uerborum obligatio, uerbis tollitur: nudi consen-
 sus obligatio, contrario consensu dissoluitur.

Idem. Lex CLXII.

Non alienat, qui duntaxat omittit posses-
 sionem.

Idem. Lex XLII.

Non debet auctori licere, quod reo non permit-
 titur. In re obscura melius est fauere repeti-
 tioni, qudm aduentitio lucro.

Papinianus. *Lex LXXV.*

Non debet alteri per alterum iniqua conditio inferri.

Ulpianus. *Lex XXII.*

Non debet cui quod plus est, licet, quod minus est, non licere.

Idem. *Lex CXXXVII.*

Non est singulis concedendum, quod per magistratum publice possit fieri, ne occasio sit maioris tumultus faciendi. Infinita aestimatio est, libertatis & necessitudinis.

Idem. *Lex CLXXVII.*

Non fraudantur creditores, cum quid non adquiretur a debitore, sed cum quid de bonis diminuitur. Nemo ex suo delicto meliorem suam conditionem, facere potest.

Paulus. *Lex CVIII.*

Non omne quod licet, honestum est. In stipulationibus id tempus spectatur, quod contrahimus.

Iabolenus. *Lex CCLX.*

Non potest dolo carere, qui imperio magistratus non obtemperat.

Paulus. *Lex CCVIII.*

Non potest uideri desisse habere, qui nunquam habuit.

Venuleius. *Lex C.*

Non potest uideri improbus, qui ignorat quantum soluere debeat.

Paulus. *Lex LXXXVII.*

Non solet deterior conditio fieri eorum, qui ^{Cōnecte} ^{hic l. Ne,} ^{mo enim} ^{suprà} litem contestati sunt, quam si non essent, sed plerunque melior.

Ulpianus. *Lex XCV.*

Non solent, quæ abundant, uitiare scripturas. Idem. *Lex XIII.*

Non uidetur cœpisse, qui per exceptionem remouetur à petitione.

Idem. *Lex LIII.*

Non uidetur defendere, non tantum qui latitat, sed & is qui præsens negat se defendere, aut non uult suscipere actiones.

Caius. *Lex LII.*

Non uidetur quisquā id capere, quod ei necesse est alij restituere.

Papinianus. *Lex LXXXVIII.*

Non uidetur rem amittere, cuius propria non fuit.

Ulpianus. *Lex CXXVIII.*

Non uidentur data, quæ eo tēpore, quo dantur, accipientis non fiunt. Qui iussu iudicis aliquid facit, non uidetur dolo malo facere;

quia parere necesse habet.

Paulus. Lex CXX.

Non ut ex pluribus causis deberi nobis idem potest: ita ex pluribus causis idem potest & nostrum esse.

Ulpianus. Lex VI.

Non uult haeres esse, qui ad alium transferre uoluit hereditatem.

Scæuola. Lex XCIX.

Nulla intelligitur mora ibi fieri, ubi nulla petitio est.

Idem. Lex LVI.

Nullus uidetur dolo facere, qui suo iure utitur. Paulus. Lex CX.

Nillum crimen patitur is, qui non prohibet, cum prohibere non potest.

Ulpianus. Lex CLXXIII.

Nunquam actiones, præsertim pœnales, de eadem re concurrentes, alia aliam consumit.

Idem. Lex XXXI.

Nuptias, non cōcubitus, sed cōsensus facit. Caius. Lex CLXXXII.

Omnes actiones, quæ morte aut tempore præreunt, semel incluse iudicio, saluæ perma-

* quod nent. Nō uidetur perfectè cuiusq; id esse, * quod ei casu. ex causa auferri potest.

Celsus

Celsus. Lex CLIIII.

Mnia ferè iura heredum perinde habentur, ac si continuo sub tempore mortis hæres extitissent.

Vlpianus. Lex CCI.

Mnia quæ ex testamento proficiunt, ita statum euctus capiunt, si initium quidè uitio ceperint.

Caius. Lex CI.

Mnia quæ iure contrahuntur, contrario iure pereunt.

Iabolenus. Lex LXXIII.

Mnia quæcunq; causæ cognitionem desiderant, per libellum expediri non possunt.

Vlpianus. Lex CCII.

Mnis definitio in iure civili periculosa est. rarum est enim ut subverti possit.

Paulus. Lex CLXXXI.

Mnis hereditas, quamvis postea ad eam, tamen cum tempore mortis continuatur. nunquam ex postfacto crescit præteriti delicti eliminatio.

Vlpianus. Lex CXCI.

Arem esse conditionem oportet eius, qui quid possideat, uel habeat: atque eius, cuius malo factum sit, quò minus possideret, uel

haberet.

Idem. Lex CCV.

Plerunq; fit, ut etiam ea que à nobis possunt abire, perinde in eo statu sint, atq; si non essent eius cōditiōis ut abire possint. & ideo quod fisco obligamus, & uendicare interdum, & alienare, & seruitutem prædio imponere possumus.

Pomponius. Lex XXVIII.

Plus cautionis est in rem, quàm in personam.

Paulus. Lex CXXV.

Poenalia iudicia semel accepta, in hæredes transmitti possunt.

Paulus. Lex CXVIII.

Pætor bonorū possessorem hæredis loco in omni causa habet.

Modestinus. Lex CLVII.

Priuilegia quædā causæ sunt, quædam personæ. & ideo quidem ad hæredes transmittuntur, quæ causæ sunt: quæ personæ sunt, ad hæredes non transeunt.

Celsus. Lex CL.

Pupillus, nec uelle, nec nolle in ea ætatē, nisi apposita tutoris autoritate, creditur. Nam quod animi iudicio fit, in eo tutoris autoritas necessaria est.

Caius

Caius. Lex CXII.

Utrum, qui proximus pubertati sit, capacem esse & furandi, & iniuria faciendæ con-
In heredes non solent actiones transire, quæ
ales sunt ex maleficio: ueluti furti, damni,
riæ, ui bonorum raptorum.

Licinius. Lex CCX.

Utrum ab initio inutilis fuit institutio, tem-
poris tractu conualescere non potest.

Papinia. Lex LXXXII.

Utrum dubitationis tollendæ causa contra-
ctibus inseruntur, ius cõmune non lædunt.

Pomponius. Lex XVIII.

Utrum legata mortuis nobis ad* heredes no. * heredes
stros transeunt, eorum cõmodum per nos ditatem
eorum in potestate sumus, eodem casu ac qui nostræ.
s: aliter atque, * cum stipulati sumus. Nam * quod
b cõditione stipulantes, omnimodo, eis acqui
s, etiam si * libertate nobis præstita d domi- * libera-
nditio existat. tis nobis

Paulus. Lex CXXIII.

Utrum propter necessitatẽ recepta sunt, non te domi-
debent in argumentum trahi. ni.

Idem. Lex XC.

Utrumdiu possit ualere testamentum: tan-
diu legitimus heres non admittitur.

Idem. Lex XXV.

Q Vatenus cuiusque intersit, in facto, non in iure consistit.

Idem. Lex XV.

Q Vi actionem habet ad rem recuperandā, ipsam rem habere uidetur.

Ulpianus. Lex CLXXX.

Q Vi auctore Iudice comparauit, bonæ fidei possessor est.

Idem. Lex XX.

Q Vi cum alio contrahit, uel est, uel esse debet non ignarus conditionis eius: heredi autem hoc imputari nō potest, cum non sponte cum legatarijs contrahat. Non solet doli exceptio nocere ijs, quibus uoluntas testatoris non refragatur.

Paulus. Lex CLXXIIII.

Q Vi dolo desierit possidere, pro possidente dānatur: quia pro possessore dolus est.

Caius. Lex XLIII.

Q Vi in alterius locum succedunt, iustam habent causam ignorantia, an id quod deberetur, peteretur. Fideiussores quoque non minus quam heredes iustam ignorantiam possunt allegare. Hæc ita, de herede dicta sunt, si cum eo agatur, non etiam si agat. Nam plerū qui agit,

certus

us esse debet: quū sit in potestate eius, quan-
 elit experiri: & antē debet rem diligēter ex-
 are, & tunc ad agendum procedere.

Ulpianus. Lex CXXXVIII.

Vi in ius dominiūue alterius succedit,
 iure eius uti debet. Nemo uidetur * do- * in do-
 cere, qui ignorat causam cur non debeat pe- lo esse.

Idem. Lex CLXI.

Vi in seruitute est, usucapere non potest.
 Nam quum possideatur, possidere non ui-

Paulus. Lex CLXIII.

Vi non facit quod facere debet, uidetur fa-
 cere aduersus ea quæ non facit: at qui fa-
 uod facere non debet, non uidetur facere id,
 facere iussus est.

Modestinus. Lex CLV.

Vi per * successione[m] quamuis longissi- * cessio-
 mam defuncto hæredes extiterint, nō mi nem.
 hæredes intelliguntur, quā[m] qui principali-
 hæredes extiterint.

Ulpianus. Lex CXXXV.

Vi potest facere ut possit cōditioni parē-
 re, iam posse uidetur. Quod quis, si uelit,
 re non potest, id repudiare non potest.

Idem. Lex XXVII.

Q Vi potest inuitis aliquibus alienare: multo magis & ignorantibus & absentibus potest.

Paulus. Lex CXXVII.

Q Virem alienam defendit, nunquam locuples habetur.

Iulianus. Lex LXIII.

Q Vi sine dolo malo ad iudicium prouocat, non uidetur moram facere.

Paulus. Lex CLXXV.

Q Vi tacet non utiq; fatetur: sed tamen uerum est eum non agere.

Vlpianus. Lex CIII.

Q Vi uetante pratore fecit, hic aduersus edictum fecisse proprie dicitur. Eius est actionem denegare, qui possit & dare.

* aliis Paulus. Lex XLIX.

incipit, **Q** Vicquid calore iracundiae, uel fit, uel dicitur: non prius ratum est, quam si per se. Quintus Mutius uerantia apparuerit iudiciu animi fuisse. ideoq; Sempro breui reuersa uxor, nec diuertisse uidetur.

nio. Idem. Lex LXXIII.

Quo tutela, **Q** Vo * tutela reddit, eo & hereditas peruenit, nisi cum foemina haeredes intercedunt. Nemo potest tutorem cuiquam dare, nisi

em in suis heredibus, cum moritur, habuit,
itur sue esset, si uixisset. Vi factū uidetur id
quod quis, cum prohiberetur, fecit. Cldm,
quisq; cum controuersiam haberet, habitu-
ue se speraret, fecit. Quæ in testamento ita
ota sunt, ut intelligi nō possint, perinde sunt
scripta nō essent. Nec paciscēdo, nec legem
do, nec stipulādo quisquā alteri caucere pōt.

Caius. Lex XLVII.

Uod & quoquam pœnæ nomine exactum
est: id eidem restituere nemo cogitur.

Vlpianus. Lex XXXIII.

Uod attinet ad ius ciuile, serui pro nullis
habētur: nō tamen & iure naturali: quia
ad ius naturale attinet, omnes homines æ-
es sunt.

Paulus. Lex CLXXXIII.

Uod contrarationem iuris receptum est,
non est producendum ad consequentiam.
duo pro solido heredes esse non possunt.

Celsus. Lex CLI.

Uod euincitur, in bonis non est.

Paulus. Lex XXX.

Uod initio uitiosum est, non potest tra-
ctu temporis conualescere.

Vlpian

Vlpianus. Lex CLXXXVI.

Quod ipsis, qui contraxerunt, obstat, & successoribus eorum obstat.

Idem. Lex CXLII.

* alás
deest
Quod iussu alterius soluitur: pro eo est, quasi* ipse soluisset, uel ipsi solutū esset.

Idem. Lex CXLIII.

ipse sol-
uisset
uel.
Quod nullius esse potest: id ut alicuius fieret, nulla obligatio ualet efficere.

Paulus. Lex CCLXXXIX.

Quod quis, cum seruus esset, egit, proficere liberto facto non potest.

Pomponius. Lex CCIII.

Quod quis ex culpa sua dānum sentit, non intelligitur damnum sentire.

Idem. Lex XXI.

Quoties dubia est interpretatio libertatis, secundum libertatem respondendū erit.

Paulus. Lex XCII.

Quoties duplici iure defertur alicui successio, repudiato nouo iure quod antè defertur, supererit uetus.

Vlpianus. Lex XCVIII.

Quoties idem sermo duas sententias exprimit, ea potissimum accipietur, quæ rei gerendæ aptior est.

Idem

Idem. Lex CC.

Uoties nihil sine captione inuestigari potest: eligendum est, quod minimum boni iniquitatis.

Hermogenes. Lex XCIX.

Uoties utriusque causa lucri ratio uertitur, is praefertendus est, cuius in lucro causa tempore praecedat.

Venuleius. Lex I.

Regula est, quae rem quae est, breuiter enarrat: non ut ex regula ius sumatur, sed ut ex eo, quod est, regula fiat. Per regulam igitur breuiter rerum narratio traditur: & (ut ait Sabinus) si causae coniectio, quae simul cum in aliquo data est, perdit officium suum.

Ulpianus. Lex CCVII.

Es iudicata, pro ueritate accipitur.

Paulus. Lex X.

Secundum naturam est, commoda cuiusque rei cum sequi, quem sequuntur incommoda.

Caius. Lex CXC.

Imper generalibus specialia insunt.

Modestinus. Lex CLVIII.

Imper in *conventionibus non solum, quod *conueniens liceat considerandum est, sed & quod honestum est. tionibus.

Caius.

Caius. Lex LVII.

Semper in dubijs benigniora præferenda sunt.
Ulpianus. Lex IX.

Semper in obscuris, quod minimum est, sequimur.

Ulpianus. Lex XXXV.

Semper in stipulationibus, & in cæteris contractibus id sequimur, quod actum est. Vnde si non apparet, quid actum est: consequens erit, ut id sequamur, quod in regione, in qua id actum est, frequentatur. Quid ergo si neq; regionis mos appareat, quia uarius fuit? Ad id quod minimum est, redigenda summa est.

Caius. Lex LXI.

Semper, qui non prohibet pro se interuenire, mandare creditur. Sed & si quis ratum habuerit, quod gestum est, obstringitur mandati actione.

Ulpianus. Lex CCIX.

Seruitutem mortalitati ferè comparamus.

Paulus. Lex CCXI.

Seruus reipublicæ causa abesse non potest.

Pomponius. Lex XIX.

Si filius familiars sub conditione stipulatus, emancipatus fuerit: deinde extiterit conditio, patri actio competit: quia in stipulationibus id tempus spectatur, quo contrahimus.

Ulpian

Ex Digestis.

111

Vlpianus. Lex CV.

in duabus actionibus alibi summa maior,
ibi infamia est: præponenda est causa * exi. * asti-
tionis. Vbi autem æquiparantur famosa iūratio-
nis: etsi summam disparem habeant, pro pari-
nis.
amen accipienda sunt.

Scæuola. Lex XCIII.

librarius in transcribendis stipulationis uer-
bis errasset: nihil nocere, quo minus, & reus,
deiussores teneantur.

Vlpianus. Lex CXLII.

nemo subijt hereditatem, * omne ius testa- * omnis
menti soluitur.
uis.

Componius. Lex XXXIX.

uti pœna ex delicto defuncti hæres teneri
non debet: ita nec lucrum facere si quid ex ea
eum peruenisset.

Paulus. Lex CXVI.

quis obligatione liberatus sit, potest uideri
accepisse. Non potest uideri accepisse, qui sti-
tus potest exceptione summoueri.

Celius. Lex CXLVIII.

quis pregnantem uxorem reliquit, non ui-
tur sine liberis decessisse.

Vlpian

Vlpianus. Lex XLV.

Toties in heredem damus actionem de eo, quod ad eum peruenit, quoties ex dolo defuncti conuenitur, non quoties ex suo.

Celsus. Lex CXLVI.

Vni timoris non iusta excusatio est.
Paulus. Lex CII.

Vbi lex duorum mensium fecit mentionem: & qui sexagesimo primo die uenerit, audiendus est: ita enim Imperator noster Antoninus
* patre cum diuo* fratre suo rescripsit.

Vlpianus. Lex CLXVII.

Vbi non uoce, sed presentia opus est: mutus si intellectum habet, potest uideri respondere. Idem & in surdo hic quidem responderi potest. Furiosus, absentis loco est: & ita Pomponius Libro primo Epistolarum scribit.

Celsus. Lex CXLIX.

Vbi pugnantia inter se in testamento inueniuntur, neutrum ratum est. Quæ rerum natura prohibentur, nulla lege confirmata sunt.

Paulus. Lex CVI.

Vbi cunque causæ cognitio est, ibi prætor desideratur.

Vlpianus

Vlpianus. *Lex IIII.*

Elle non creditur. qui obsequitur imperio patris, uel domini.

Vlpianus. *Lex XXXII.*

Errum est, neq; pacta, neque stipulationes factum posse tollere. Quod enim impossi- est, neq; pacto, neq; stipulatione potest cõ- bendi, ut utilem actionem aut pactum effi- possit.

b

Sequuntur Regulæ Iuris Canonici, Ex Decretalibus.

Ioannes Chrysostomus I.

QUONIAM res per quasquæ causas nascitur, per easdem dissolvitur.

Beda in Homilijs II.

Estote misericordes, sicut & c. Hoc loco nihil aliud nobis præcipi existimo: nisi ut ea facta, quæ dubium est, quo animo fiât, in meliorem partem interpretemur. Quod enim scriptum est: Ex fructibus eorum cognoscetis eos. de manifestis dictum est, quæ non possunt bono animo fieri: ut stuprum, blasphemia, furti, ebrietates, & similia, de quibus nobis permittitur iudicare.

Idem. III.

QUOD si scandalizaverit, & c. Vtilius scandalum nasci permittitur, quam ueritas relinquatur.

Idem. IIII.

QUOD non est licitum in lege, necessitas facit licitum. Nam & sabbatum custodiri præceptum est: Machabei tamen sine culpa sua in sabbato pugnant. sic & hodie si quis ieiunium fregerit agrotus, reus uoti non habetur.

Gregorius. V.

QUOD latenter, aut per uim, uel aliâs illicitè

*introducendum est, nulla debet stabilitate
stare.*

em Varien. episcopo.

V I.

Vum in contemplatione, & infrà.

*In ipso causæ initio non est à quæstio-
inchoandum.*

Stephanus papa.

V I I.

*Væ multoties, & infrà. Quicquid in sa-
cratis Deo rebus, & episcopis iniuste
, pro sacrilegio reputatur: quia sacra
& à quoquam uiolari non debent.*

Augustinus.

V I I I.

*Vi ex timore facit præceptum, aliter quid
debeat, facit: & ideo iam non facit.*

Idem in lib. de Pœnit.

I X.

*Efleat peccator: quia offendens in uno, fa-
ctus est omnium reus.*

Gregorius in registro.

X.

*Vanuis causæ, & infrà. Non potest esse
pastoris excusatio, si lupus oues come-
, & pastor nescit.*

Lucius tertius.

X I.

*ignum est, & à Romanæ Ecclesiæ con-
udine alienum, ut pro spiritualibus face-
s homagium compellatur.*

FINIS.

Regule Sexti Decretalium

Bonifacii VIII.

ACCESSORIUM naturam
sequi congruit principalis.

Actus legitimi cōditio-
nem nō recipiunt, neq; diem.

Beneficium ecclesiasticū
non potest licite sine insti-
tutione canonica obtineri.

Bona fides non patitur, ut semel exactum
iterum exigatur.

Certū est, quod is cōmittit in legem, qui legis
uerba cōplectens cōtra legis nititur uolūtatem.
Data Romę apud sanctū Petrum, quinto no-
nas Martij, Pontificatus nostri anno quarto.

Contra eum, qui legem dicere potuit aper-
tius, est interpretatio facienda.

Contractus ex conuentione legem accipere
dinoscuntur.

Cui licet quod est plus, licet utique quod est
minus.

Cū non stat per eum, ad quem pertinet, quo
minus conditio impleatur; haberi debet p̄inde
ac si impleta fuisset,

Cū

Cum quid prohibetur, prohibentur omnia
sequuntur ex illo.

Cum quid una uia prohibetur alicui, ad id
non debent admitti.

Cum quis in ius succedit alterius, iustam
orantiae causam censetur habere.

Cum sunt partium iura obscura, reo fauen-
dum est potius quam actori.

Damnum quod quis sua culpa sentit, sibi de-
bet, non alijs imputare.

Decet concessum a principe beneficium esse
insurum.

Delictum personae, non debet in detrimen-
tum Ecclesiae redundare.

Dolo facit qui petit, quod restituere oportet
eundem.

Ea quae fiunt a iudice, si ad eius non spectant
officium, uiribus non subsistunt.

Eum, qui certus est, certiorari ulterius non
oportet.

Ex eo non debet quis fructum consequi, quod
nisi extitit impugnare.

Exceptionem obijciens, non uidetur de in-
tentione aduersarij confiteri.

Factum legitime retractari non debet, licet
casus postea eueniat a quo non potuit inchoari.

Fruſtra ſibi fidẽ quis poſtulat ab eo ſeruari, cui fidem à ſe præſtitam ſeruari recuſat.

Generi per ſpeciem derogatur.

Ignorantia facti, non iuris excuſat.

Imputari non debet ei, per quem non ſtat, ſi non faciat, quod per eum fuerat faciendum.

In alternatiuis debitoris eſt electio: & ſufficit alterum adimpleri.

In argumẽtum trahi nequeunt, quæ propter neceſſitatem aliquando ſunt conceſſa.

In generali cõceſſione nõ ueniũt ea, quæ quis non eſſet ueriſimiliter in ſpecie conceſſurus.

In iudicijs non eſt acceptio perſonarum habenda.

In malis promiſſis fidẽ nõ expedit obſeruari.

In obſcuris, minimum eſt ſequendum.

In pari delicto, uel cauſa, potior eſt cõditio poſſidentis.

In pœnis, benignior eſt interpretatio faciẽda.

In re cõmuni, potior eſt cõditio prohibẽtis.

In toto partem non eſt dubium contineri.

Indultum à iure beneficium, non eſt alicui auferendum.

Infamibus portæ non pateant dignitatum.

Inſpicimus in obſcuris, quod eſt ueriſimilius. uel quod plerumq; fieri conſueuit.

Is, qui

qui in ius succedit alterius, eo iure, quo il-
debebit.

qui tacet non fatetur, sed nec utiq; negare
ur.

occupletari non debet aliquis cum alterius
ia, uel iactura.

Mora sua cuilibet est nociua.

Mutare consilium quis non potest in alte-
detrimentum.

Nemo potest ad impossibile obligari.

Nemo potest plus iuris transferre in alium,
im sibi competere dinoscatur.

Non debet aliquis alterius odio pragrauari.

Non est in mora qui potest exceptione legi-
ma se tueri.

Non est obligatorium contra bonos mores
præstitum iuramentum.

Non est sine culpa, qui rei, quæ ad eum non
ertinet, se immiscet.

Non firmatur tractu temporis, quod de iure.
b initio non subsistit.

Non licet auctori, quod reo licitum non existit

Non præstat impedimentum, quod de iure non
sortitur effectum.

Nullus ex consilio, dummodo fraudulentum
non fuerit, obligatur.

Nullus pluribus uti defensionibus prohibetur.

Odia restringi, & fauores cōuenit ampliari.

Peccatum non dimittitur, nisi restituatur ablatum.

Peccati uenia non datur nisi correptis.

Pluralis locutio, duorū numero est cōtenta.

Plus, semper in se continet quod est minus.

Possessor malæ fidei ullo tempore non præscribit.

Potest quis per alium, quod potest facere per seipsum.

Præsumitur ignorantia, ubi scientia non probatur.

Priuilegium personale personam sequitur, & extinguitur cum persona.

Pro possessore habetur, qui dolo desijt possidere.

Quæ d iure communi exorbitant, nequaquam ad consequentiam sunt trahenda.

Quæ contra ius fiunt, debent utique pro infectis haberi.

Qui ad agendū admittitur, est ad excipendum multo magis admittendus.

Qui contra iura mercatur, bonā fidem præsumitur non habere.

Qui fa

Qui facit per alium, est p[er]inde ac si faciat per seipsum.

Qui prior est tempore, potior est iure.

Qui sentit onus, sentire debet commodum: & contr[aria].

Qui tacet, consentire uidetur.

Quod alicui gratiose conceditur, trahi non debet ab alijs in exemplum.

Quod aliqui suo non licet nomine, nec alieno licebit.

Quod ob gratiam alicuius conceditur, non est in eius dispendium retorquendum.

Quod omnes tangit, debet ab omnibus approbari.

Quod quis mandato facit iudicis, dolo facere non uidetur, cum habeat par[er]e necesse.

Quod semel placuit, amplius displicere non potest.

Ratihabitionem retro trahi, & mandato non est dubium comparari.

Rationi congruit ut succedat in onere, qui substituitur in honore.

Ratum quis habere non potest, quod ipsius nomine non est gestum.

Scienti, & consentienti, non fit iniuria neque dolus.

De Regulis iuris Sexti.

Semel Deo dicatum, non est ad usus humanos ulterius transferendum.

Semel malus, semper præsumitur esse malus.

Sine culpa, nisi subsit causa, non est aliquis puniendus.

Sine possessione præscriptio non procedit.

Utile non debet per inutile uitiari.

Data Romæ apud sanctum Petrum quinto

Nonas Martij, Pontificatus no-

stri Anno quarto.

F I N I S.

e gradibus Affinitatis & cō-
sanguinitatis, & nomi-
nibus eorum.

Titulus X. Libri XXXVIII.

Pandectarum.

Caius. Lex I,

RADVS cognationis alij supē-
rioris ordinis sunt, alij inferioris, alij
ex trāsverso, siue d latere. Superio-
ris sunt ordinis, parentes: inferioris,
liberi: ex transuerso, siue d latere, fratres & so-
rores, liberiq; corū. Sed superior quidem, & in-
ferior cognatio d primo gradu incipit: ex trās-
uerso uerò, siue a latere nullus est primus gra-
dus: & ideo incipit d secundo. Itaq; in primo
gradu cognationis superioris quidē & inferio-
ris ordinis cognati possunt concurrere: ex trās-
uerso uerò nunquā gradu quisquam concurrere
potest. At in secundo, & tertio, & dinceps in
ceteris. Possunt etiam ex transuerso quidem
concurrere cūm supērioris ordinis cognatis. Sed
admouendi sumus, si quando de hæreditate, uel
Bonorū possessiōe quæramus, nō semper eos, quē
eiusdem gradus sunt, concurrere. Primo gradu
sunt

sunt suprad, pater mater: infrad, filius filia. Secundo gradu sunt suprad, auus auia: infrad, nepos neptis: ex transuerso, frater soror. Tercio gradu sunt suprad, proauus proauia: infrad, pronepos proneptis, ex trasuerso, fratris sororisq; filius filia: & cōueniēter patruus, amita, auūculus, matertera. Quarto gradu sunt suprad, abauus abauia: infrad, abnepos abneptis: ex transuerso, fratris sororisq; nepos neptis: et cōueniēter patruus magnus, amita magna, id est, aui frater, soror: auūculus magnus, matertera magna, id est, auia frater, soror: itē fratres putruclis, sororesq; patruclis: id est, qui, quāue ex duobus fratribus progeneratur. Itē cōsobrini, cōsobrinaq;: id est: qui quāue ex duabus sororibus nascūtur, quasi cōsororini. Itē amitini amitina, id est, qui quāue ex fratre & sorore propagantur. Sed uulgus ferē omnes istos cōmuni appellatione cōsobrinos uocat. Quinto gradu sunt suprad, atauus atauia: infrad, atnepos atneptis: ex trasuerso, fratris & sororis pronepos proneptis: & cōueniēter propatruus & proamita, id est, proaui frater & soror: proauūculus, promatertera, id est, paui & frater & soror: itē fratris patruclis, sororis patruclis filius filia: & similiter cōsobrini cōsobrina: itē amitini amitina filius filia, propriosobrinus,

us, propior sobrina, isti sunt patru magni,
 & magnæ: auunculi magni, matertera ma-
 filius filia.

Vlpianus. Lex II.

Hoc est patris matrisue eius de cuius co-
 gnatione queritur, consobrinus consobri-
 sue frater patruelis, * uel amitinus, soror pa * aliā
 elis uel amitina. desunt
 uerba se

Caius. Lex. III.

Ex to gradu sūt suprà, tritauus tritauia: in-
 frā, trinepos trineptis: ex trāsuerso, fratris &
 sororis abnepos abneptis: & cōuenienter abpa-
 uus abamita, id est, abauī frater & soror: ab-
 uunculus, abmatertera, id est, abauī & frater &
 oror. Itē patru magni, amita magnæ, auunculi
 magni, matertera magnæ nepos neptis: itē fra-
 ris patruelis, sororis patruelis, cōsobrini, cōso-
 brina, amitini, amitina nepos, neptis: itē propa-
 rui, proamita, proauūculi, pmatetera filius,
 filia. Itē qui ex fratribus patruelibus, aut cōso-
 brinis, aut amitinis undiq; propagantur, ij pro-
 priē sobrini uocātur. In septimo autē gradu quā
 multa esse possint p̄sone, ex ijs, quæ diximus,
 satis apparet. Admonēdi tamē sumus parētū, li-
 berorūq; personas semper duplicari. Auū enim
 & auia tam maternos quā paternos intelligi-
 mus:

mus: item nepotes neptesq; tam ex filio, quam ex filia: quam rationē scilicet deinceps in omnibus gradibus supra infraq; sequemur.

Modestinus. Lex. IIII.

Non facile autem, quod ad nostrum ius at-
tinet, cum de naturali cognatione quæ-
ritur, septimum gradū quis excedit: quatenus ul-
tra eum ferē gradum rerum natura cognatorum
*uitam *iura cōsistere non patitur. Cognati ab eo dici
putantur, quod quasi una cōmunitérue nati, uel
ab eodē orti, progenitiue sint. Cognationis sub-
stantia bifariam apud Romanos intelligitur.
Nam quædam cognationes iure ciuili, quædam
*conti- naturali *connectuntur: nonnunquam & utroq;
nuntur. iure cōcurrente, & naturali, & ciuili copulatur
cognatio. Et quidem naturalis cognatio per se
sine ciuili cognatiōe intelligitur, quæ per fœmi-
nas descendit, quæ uulgō liberos pariunt. Ciui-
lis autem per se (quæ etiā legitima dicitur) sine
naturali fit cognatione per adoptionē. Vtroq;
iure consistit cognatio, cum iustis nuptijs con-
tractis copulatur. Et naturalis quidem cogna-
tio hoc ipso nomine appellatur: ciuilis uerò co-
gnatio, licet ipsa quoq; per se plenissimē hoc no-
mine uocetur, p̄priē tamē agnatio uocatur, ui-
delicet quæ per marēs contigit. Sed quoniam
quædam

quadam iura inter affines quoque uersantur, non alienum est, hoc loco de affinibus quoque breuiter disserere. Affines sunt uiri & uxoris cognati: dicti ab eo, quod duæ cagnationes, quæ diuersæ inter se sunt, per nuptias copulantur, & altera ad alterius cagnationis finem accedit. namque cõiungendæ affinitatis causa fit ex nuptiis. Nomina uerò eorum hæc sunt: socer, socrus: gener, nurus: nouerca, uitricus: priuignus, priuigna. Gradus uerò affinitatis nulli sunt. Et quidem uiri pater, uxorisque socer, mater autem eorum, socrus appellatur: cum apud Græcos propriè uiri pater, ἰκυρὸς, mater uerò ἰκυρὰ, uxoris autem pater, πειθιρὸς, mater uerò πειθιρὰ uocetur. filij autem uxor, nurus: filia uerò uir, gener appellatur. Uxor uerò liberis ex alia uxore natis nouerca dicitur: matris uir ex alio uiro natis uitricus appellatur: eorum uterque natos aliunde, priuignos priuignasque uocant. Potest etiam sic definiiri, Socer est uxoris meæ pater, ego illius sum gener. Socer magnus dicitur uxoris meæ auus, & ego sum illius progener. Et retro pater meus uxoris meæ socer est: hæc illi nurus. & auus meus socer magnus est, illa illi pronurus. Itæ socrus meæ, uxoris meæ mater est, ego illius sum gener, & prosocrus meæ, uxoris meæ auia est, ego illius

illius sum progenies, & retrò mater meâ, uxoris
meâ socrus est: illa huic nurus. & auia mea so-
crus magna est: & uxor mea illi pronurus. Pri-
uignus autem est uxoris meâ filius, ex alio uiro

* Id est, natus: ergo illi uitricus, & in contrarium uxor
leuir mea liberis, quos ex alia uxore habeo, nouerca di
mei ca- citur: liberi mei illi priuigni sunt. Viri frater,
nis, o- leuir est: apud Græcos ἀνὴρ ἀπὸ πατρὸς appellatur: ut est
mnis ma apud Homerum relatum: sic enim Helena ad
li cau- Hectorem dicit.

patricis * ἀνὴρ ἐμὸ κακὸς κακομνηχὰν δὲ ὀκρυσιῶν.
horri- Viri soror, glos dicitur: apud Græcos, γάμος.

da. Duorum fratrum uxores ἀνὰ πατρὸς dicuntur apud
* Id est, Græcos, quod uno uersu idē Homerus significat.

leuiorū ἀκέρωρ ἢ γαλόωρ, ἢ ἱνατιέρωρ ἐν πύλων.
aut glo- Hos itaq; qui affinitatis causa inter se, parē-

riū aut tum loco liberorumq; habētur, matrimonio co-
duorum pulari nefas est. Sciendū est neq; cognationem,

fratrum neq; affinitatem esse posse, * ubi nuptiæ inter di-
uxorum etæ sunt, ex quibus affinitas cōiūgitur. Liber-

nitidē ī- tini libertinaq; inter se affines esse possunt. In
dutarū. adoptionem datus, aut emancipatus, quas cunq;

* nisi nu cognationes affinitatesq; habuit, retinet: agna-
ptiæ in- tionis iura perdit: sed in ea familia ad quam per

terdictæ adoptionē uenit, nemo est illi cognatus, præter
non sint. patrē, cōsue, quibus agnoscitur. affinis autem ei

omni no

omnino in ea familia nemo est. Is, cui aqua & igni interdictum est, uel aliquo modo capite diminutus est, ita ut libertatem & ciuitatem amisit: & cognationes & affinitates omnes, quas antè habuit, amittit.

Paulus. Lex V.

SI filium naturalem emancipauero, & alium adoptauero, non esse eos fratres. Si filio meo mortuo Titium adoptauero, uideri eum defuncti fratrem fuisse, Arrianus ait.

Vlpianus Lex VI.

LABEO scribit, nepotis ex filia mea nati uxorem, nurum mihi esse. Et generi & nurus appellatione, sponsus quoque & sponsa continentur. At enim soceri & socrus appellatione, sponso-
rum parentes contineri* uidentur.

Scaeuola Lex VII.

* non uidentur

PRIGNUS etiam is est, qui uulgo conceptus, ex ea natus est, quæ postea mihi nupsit. Aequè & is, qui (cùm in concubinato erat mater eius) natus est ex ea, quæ postea alij nupta sit.

Pomponius Lex VIII.

SERUIUS rectè dicebat, soceri & socrus, & generi & nurus, appellationem etiam ex sponsalibus acquiri.

Paulus. Lex I X.

Stemmata cognationū directo limite in duas
 lineas separātur: quarū altera superior est, al-
 tera inferior. Ex superiore uerò & secūdo gradu
 trāuersæ lineæ pendent, quas omnes latiore tra-
 ctatu habito, in librum singulārē * congeſsimus.

Idem Lex X.

Iurisconsultus cognatorū gradus, & affinium
 inoſſe debet: quia legibus hereditates & tute-
 la ad proximū quenq; agnatū redire cōſueuerūt.
 Sed & edicto Prætor proximo cuique cognato
 dat honorū poſſeſſionē. Præterea lege iudiciorū
 publicorū contra affines & agnatos testimoniū
 inuiti dicere nō cogimur. Nomen cognationis d
 Græca uoce* ουγγνῆς dictum uidetur. ουγγνῆς
 enim illi uocant, quos nos cognatos appellamus.
 Cognati sunt, & quos agnatos lex duodecim Ta-
 bularū appellat: sed ij per patrē cognati, ex ea-
 dem familia sunt. Qui autē per fæminas cōiun-
 guntur, cognati tantum nominantur. Proximio-
 res ex agnatis, sui dicuntur. Inter agnatos igitur
 & cognatos hoc intereſt, quod inter genus & ſpe-
 ciem. Nam qui eſt agnatus, & cognatus eſt. Non
 utiq; autem qui cognatus eſt, & agnatus eſt. Al-
 terum enim ciuile, alterum naturale nomen eſt.
 Nunc uerò non parcimus his cognationum no-
 mini

minibus etiam in seruis. Itaq; parentes & libe-
 ros, fratresq; etiam seruorū dicimus. sed ad leges
 seruiles cognationes non pertinent. Cognationis
 origo, & per fœminas solas contingit. Frater
 enim est, & qui ex eadē matrē tantū natus est.
 Nam qui eundem patrem habent. licet diuersas
 matres, etiā agnati sunt. Parentes usq; ad tritauiū
 apud Romanos proprio uocabulo nominantur:
 ulteriores, qui non habent speciale nomen, maio-
 res appellantur. Item liberi usq; ad trinepotem:
 ultra hos, posteriores uocantur. Sunt & ex late-
 ribus cognati, ut fratres sororesq;, & ex his pro-
 geniti: item patruī, amitæ, auunculi & matertē-
 ra. At quoties quæritur, quoto gradu quæque
 persona sit: ab eo incipiendum est, cuius de co-
 gnatione quærimus: & si ex inferioribus aut su-
 perioribus gradibus est, recta linea sursum uer-
 sus, uel deorsum tendendo, facîle inueniemus gra-
 dus, si per singulos proximū quenq; numeremus. * Simi-
 liter Nā qui mihi proximo gradu proximus est: is se liter e-
 cundo gradu est mihi. * Similiter ascendētib; nim ac-
 & descendētib; singulis accrescit numerus. cedentib;
 Idem faciendum est in transuersis gradibus. sic bius sin-
 frater secundo gradu est, quoniā patris uel ma- gulis cr-
 tris persona, per quos coniungitur, prior nume- scit nu-
 retur. Gradus autem dicti sunt ad similitudinem merus.

ſcālarum, locorūque procliuium, quos ita ingre-
dimur, ut à proximo in proximū, id eſt, in eum,
qui quaſi ex eo naſcitur, tranſeamus. Nunc ſin-
gulos gradus numeremus. PRIMO gradu co-
gnationis ſunt ſurſumuerſus duo, pater & ma-
ter: deorſumuerſus duo, filius & filia: qui tamen
& plures eſſe poſſunt. SECUNDO gradu duo-
decim perſonæ continentur hæ: Auus, hoc eſt,
patris & matris pater: itē auia ſimiliter tam
paterna quā materna. Frater quoque per alte-
rum parentem accipitur: id eſt, aut per matrem
tantum, aut per patrem, aut per utrūq; id eſt, ex
utroque eodem parente. Sed hic numerū non au-
get, quòd nihil differat ab eo, qui eundē parentē
habet tantū, niſi quòd is eoſdem cognatos habet
eā paternos quā maternos. Et ideo euenire ſo-
let in ij: qui diuerſis parentibus nati ſunt, ut qui
meo fratri frater ſit, meus cognatus non ſit. po-
ne me fratrem habere ex eodem tantū patre: fra-
trem, aliū habere ex eadē matre: illi inter ſe fra-
tres ſunt, mihi alter cognatus non eſt. Hic ſo-
ror ſimiliter numeratur ut frater. Nepos quoque
dupliciter intelligitur, ex filio uel filia natus.
Idem eſt, & in nepte. TERTIO gradu per-
ſonæ cōtinentur trigintaduæ. Proauus qui qua-
drifariam intelligitur. Eſt enim aui paterni, uel

materni pater: item auia paterna uel materna pater. Proauia quoq; quatuor personas complectitur: est enim aut aui paterni, aut auia paterna mater: itē aui materni, & similiter auia materna mater, Patruus: is autem est patris frater: & ipse dupliciter intelligendus est, ex patre uel matre. puta auia paterna mea nupsit patri tuo, peperit te: auia paterna tua nupsit patri meo, peperit me: ego tibi patruus sum, & tu mihi. Idē euenit, si duæ mulieres altera alterius filio nupsrint. nā qui ex his masculi nati sunt, inuicē patruī sunt: quæ fœminæ inuicē amitæ. Idē in fœminis: masculi enim similiter illis patruī, fœminæ amitæ sunt. Et si uir & mulier: ille filiā eius duxerit. illa filio eius nupsit: qui ex patre adolescētis nati erūt, ex matre puellæ natos, fratris filios: qui ex matre puellæ nati erūt, ex patre adolescētis natos, sororis filios: ille eos patruos, illi eas amitas appellabūt. Auunculus: is matris est frater, & eadē significatione, qua in patruo diximus, cōtingit. si duo uiri alter alterius duxerit filiā, qui ex his masculi nati fuerint, inuicē auūculi: quæ fœminæ inuicē matertera erūt: & eadē ratione masculi puellis, auunculi & illæ illis erunt matertera. Amita est soror patris, sicut suprad accipiēda. Matertera est matris so-

ror similiter ut suprad. Illud notandū est, nō quē-
 admodum patris matrisq; fratres sorores, patrui
 amitæ, auunculi materteræ dicuntur: ita fratris so-
 rorisq; filios filias nomē speciale cognationis ha-
 bere: sed ita demonstrari, fratris sororisq; filios fi-
 lias. quod quidē & in alijs accidere, ex postero-
 ribus apparebit. Pronepos quoque & proneptis
 quadrifariā intelliguntur: ut enim ex nepote ex fi-
 lio, aut ex nepote ex filia descendunt: aut ex nepte
 ex filio, aut ex nepte ex filia propagantur. **Q**UAR-
 T O gradu personæ continentur octoginta. Ab-
 auus, cuius intellectus in octo personas porrigi-
 tur. est enim proavi paterni, aut materni pater:
 quos singulos duplici modo intelligendos dixi-
 mus: aut proavia paternæ, aut maternæ pater:
 quæ & ipsæ singulæ dupliciter accipiuntur.
 Abauia, & hæc eadē octies numeratur, est enim
 proavi paterni aut materni: itē proavia paternæ
 aut maternæ mater. Patruus magnus est frater
 aui, sed auus, itē fratres, quū duobus modis intel-
 ligantur, quatuor personas hoc nomē amplectitur,
 ut sit aui paterni, uel materni, frater, qui ex eodē
 patre, id est, proauo, uel tantū matre eadē, id est,
 pro auia natus est. Qui uerò mihi est patruus ma-
 gnus, is patri meo uel matri meæ patruus est.
 Amita magna, est aui soror. Auus autē, item
 soror

soror, ut supra diximus, dupliciter intelligitur:
 & ideo hic quoque quatuor personas intelligimus.
 Similiter quæ patri meo uel matri meæ amita
 est, mihi erit amita magna. Auunculus magnus
 est auicæ frater. Quatuor personæ huic nomini
 eadē ratione sunt subiectæ: mihiq; is est auuncu-
 lus magnus qui patri meo uel matri meæ auuncu-
 lus est. Matertera magna est auicæ soror. Qua-
 tuor modis & hæc ob eandē causam intelligitur.
 Et quæ matri meæ uel patri meo matertera est,
 mihi matertera magna uocatur. Eodem gradu
 sunt & illi qui uocantur fratres patruels: itē so-
 rores patruels, amitini amitina, cōsobrini cōso-
 brina, hi autē sunt qui ex fratribus aut sororibus
 nascuntur: quos quidā ita distinxerūt, ut eos qdē,
 qui ex fratribus nati sunt, fratres patruels: item
 eas, quæ ex fratribus natæ sunt, sorores patru-
 els: ex fratre autē & sorore, amitinos amitinas,
 eos uerò & eas, qui quauē ex sororibus nati na-
 taue sunt, cōsobrinos cōsobrinas, quasi cōsorori-
 nos appellaret, sed pleriq; hos omnes cōsobrinos
 uocant, sicuti Trebatius. Sub hac appellationē
 nominū personæ cadunt sexdecim: hæ, patru fi-
 lius, itē filia: quæ bifariā (sicut supra) numeran-
 tur. nā patris mei frater esse potest, uel ex eodem
 patre, uel etiam ex matre sola, amita filius, item

filia. auūculi filius, item filia. matertera filius,
itē filia. amita, auunculo matertera acceptis. du-
plici intellectu, secundū eandem rationē qua pa-
trui nomē. Fratris sororisq; nepos, ac neptis eo-
dē gradu sunt. Sed & frater, item soror, neposq;
& neptis dupliciter accepti cōtinebūt personas
sexdecim. sic: fratris eodem patre nati nepos ex
filio, nepos ex filia, neptis ex filio, neptis ex filia.
fratris ex alio patre eademq; matre nati, nepos
ex filio, nepos ex filia: neptis ex filio, neptis ex
filia. Eademq; causa octo personā efficiunt, ut
aliā octo accēdant, ex sorore natorū nepotes ne-
ptesq; quā similiter numerantur d nobis. Fratris
autē mei nepos neptisq; me patruū magnū appel-
lāt. Fratruū sororuūq; meoruū nepotes, neptesq; itē,
mei inter se cōsobrini sunt. Abnepos abneptis,
hi sunt pronepotis proneptisue filius filia: nepo-
tis neptisue nepos neptis: filij filiaue pronepos pro
neptis, personas sexdecim cōtinebunt: nepote uel
ex filio nato uel ex filia: nepte uel ex filio nata,
uel ex filia acceptis: ut ad singulas personas gra-
du descendamus: sic: filius, nepos, pronepos, abne-
pos. filius, nepos, pronepos, abneptis filius, nepos,
proneptis, abnepos. filius, nepos, proneptis, abne-
ptis. filius, neptis, pronepos, abnepos. filius, ne-
ptis, pronepos, abneptis. filius, neptis, proneptis,
abnepos.

abnepos, filius, neptis, proneptis, abneptis. Simi-
liter hæ personæ numerabuntur præposita filia:
& sic fient sexdecim. QUINTO gradu per-
sonæ continentur. * CXCII. Atauus scilicet * 184
& atauia. Atauus est abauus uel abauia pater,
proauus uel proauia auus, auus auia & pater, ma-
tris uel patris abauus. Huius appellatio perso-
nas complectitur sexdecim, enumeratione facta
tam per mares, quàm per foeminas: ut sic ad sin-
gulas personas perueniamus. Pater, auus, pro-
auus, abauus, atauus. Pater, auus, proauus, ab-
auia, atauus. Pater, auus, pater, abauus, atauus.
Pater, auia, pater, abauus, atauus. Pater, auia.
proauus, abauia, atauus. Pater, auia, proauia,
abauus, atauus. Pater, auus, proauia, abauia, at-
auus. Pater, auia, proauia, abauia, atauus. Simi-
liter matris persona præposita numeratio fiet.
Atauia totidē personas continet, eadē ratione
numeratas, id est, sexdecim. Patruus maior est
proauus frater, patris uel matris patruus magnus.
Sub hoc nomine erunt personæ octo, & sic enu-
merabuntur. Pater, auus, proauus, abauus, frater
proauus. Pater, auus, proauus, abauia, frater pro-
auus. Pater, auia, proauus, abauus, frater proauus.
Pater, auia, proauus, abauia, frater proauus. totidē
erunt matris persona, & proauo eius præpo-

sicis. Ideo autem fratrem proavi enumerantes,
ante abauum ponimus, quod (ut suprad significauimus) non aliter perueniatur ad eum de quo quaeritur, nisi per eos transitum fuerit, ex quibus nascitur. Auunculus maioris est proauia frater, patris uel matris auunculus magnus. Eadem dinumeratione hic quoque octo personas computabimus: hoc tantum immutato, *ut is pro fratre proauia ponatur. Amita maior: ea est proauia soror, patris uel matris amita magna: quod ad numerum expositionemque personarum pertinet, eadem erunt, immutato hoc, ut proauia soror ad extremum ponatur. Matertera maior: haec est soror proauia, patris uel matris matertera magna. numerus personarum idem est, ut in nouissimo ponatur proauia soror. Hos omnes * patruos maiores quos retulimus, quidam appellant ita: propatruus, proauunculus, proamita, promatertera: quos tamen ego ita nomino, illi contra fratris uel sororis pronepotem me demonstrant. Patruus magni filius filia: hi sunt fratris auis filius filia, proauis proauia nepos neptis ex filio, patris uel matris consobrinus consobrina. Octo personas & hic computabimus. quod auus & frater, ut iam dictum est dupliciter accipiuntur: & ideo patruus magni filius quatuor implet, totidem filia. Amita magna filius filia: hi sunt

sunt

* ut his
frater
proauia
propo-
natur.

* pa-
truo ma-
iore.

sunt aui sororis filius filia: ꝑ aui proauiæ, nepos neptis ex filia, patris uel matris, cōsobrinus cōsobrina. Numerus personarū idem: est, qui suprad. Auūculi magni filius filia: hi sunt fratris auiæ filius filia: ꝑ aui ꝑ auiæ nepos neptis ex filio, patris uel matris cōsobrinus cōsobrina: numerus idē. Matertera magnæ filius filia: hi sunt auiæ sororis filius filia, ꝑ aui ꝑ auiæ, nepos neptis ex filia: patris uel matris cōsobrinus cōsobrina. Cōputatio eadē personarū quas enumerauimus. Patruī magni filius eius: de cuius cognatiōe quaritur, propior sobrinus uocatur. Nā, ut & Masurius ait, quēq; appellat ꝑ priorē sobrinū. qui est patris uel matris suæ cōsobrinus aut cōsobrina, ab eo cōsobrini cōsobrinæ uel filias filia nōiatur. Patruinepos neptis: his sūt aui paterni, uel auiæ paternæ, ꝑ nepos, ꝑ neptis, ex nepote uel ex nepte filio natis, cōsobrini cōsobrinæ filius filia. octo ꝑsonas cōtinebūt: quatuor nepos, quatuor neptis: qā & patruus dupliciter accipitur, et nepos uel neptis sub singulis patruorum ꝑsonis duplicatur. Amitæ nepos uel neptis, hi sunt aui paterni uel auiæ paternæ, ꝑ nepos ꝑ neptis ex nepote uel ex nepte filia natis: cōsobrini cōsobrinæ filius filia, numerus idē est. Auūculi nepos neptis: matertera nepos neptis; hi sūt aui materni uel auiæ

materna pronepos, proneptis ex nepote uel nepte filio natis. cetera eadē, quā in patruī, & amitā nepote uel nepte diximus. Matertera nepos neptis: hi sunt aui materni, uel auia materna pronepos proneptis, ex nepote uel ex nepte filia natis. personarū numerus idem qui suprad. Iis omnibus quos de patruī nepote proposuimus, is de cuius cognatiōe queritur, propior sobrinus est: nā patris uel matris eorū cōsobrinus est. Fratris pronepos proneptis: hi cōtinebūt psonas sexdecim, fratre dupliciter, & pronepote, & pronepte singulis quadrifariam (ut suprad demonstrauimus) acceptis. Sororis pronepos proneptis similiter sexdecim personas continebunt. Atnepos atneptis: hi sunt abnepotis: uel abneptis filius filia: pronepotis uel proneptis, nepos: neptis nepotis uel neptis, pronepos proneptis: filij uel filia, abnepos abneptis. Numerabūtur sub hac appellatiōe trigintaduæ psonæ: quia atnepos sexdecim habet, & totidem atneptis. SEXTO gradu cōtinentur personæ ccccxlviii. Tritauus, is autem est patris uel matris atauus, aui uel auia abauus. proauī, uel proauia pauus, abauī uel abauia auus, atauī uel atauie pater. dictus tritauus, quasi tertius auus, personas uero cōplectitur trigintaduas. Geminetur enim necesse est, qui in ata-

uo fuit numerus, immutatioe per singulas perso-
 nas * atai iã facta, ut sexdecies tritauus intelli- * pro-
 gatur * atauo, & toties atauia. Tritauia simili- pter at-
 ter enumerata, faciet personas trigintaduas. Pa- uum.
 truuus maximus: is est abauis frater, atai & ata- * auis pa-
 uia filius, patris uel matris patruus maior, pso- ter.
 nas cõtinebit sexdecim sic: Pater, auus, prauus,
 abauus, atauus, abauis frater. Pater, auus, prauus.
 abauus, atauia, frater abauis. Pater, auus, proa-
 uia, abauus, atauus, frater abauis. Pater, auia,
 prauus, abauus, atauus, frater abauis. Pater,
 auia, prauus, abauus, atauus, abauis frater. Pa-
 ter, auia, proauia, abauus, atauus, frater abauis.
 Pater, auus, proauia, abauus, atauia, abauis fra-
 ter. Pater, auia, proauia, abauus, atauia, abauis
 frater. Totidẽ erũt matris appellatione propo-
 sita. Auunculus maximus, est abauia frater,
 patris uel matris auunculus maior: & numerus
 idẽ, & personarũ expositio eadẽ quã suprà: hoc
 dũtaxat immutato, ut pro abauis fratre, abauia
 fratrẽ ponas. Amita maxima, est abauis soror.
 patris uel matris amita maior: cetera ut in pa-
 truo maximo, immutato tantũ hoc, ut ubi est ab-
 auis frater, ponatur abauis soror. Matertera maxi-
 ma, est abauia soror, patris uel matris matertera
 maior: cetera ut suprà, ad extremã dũtaxat pro
 abauia

* *Præ. abauia fratre* posita abauia sororē. Hos omnes posua.* quos à patruo maximo proposuimus, quidā his nominibus designant: ab patruus, abauunculus, abamita, abmatertera. Itaq; & nos indifferēter hos ponemus. Quos autē ego appello ab patruos, abauūculos, abamitas, abmaterteras: illi demonstrāt me fratris sororisq; abnepotē. Patruī maioris filius filia: hi sunt proauī fratris filius filia, abauī abauia per proauū, nepos neptis ex filio. Personæ sub hoc erūt sedecim enumeratione sic ducta, ut in quinto gradu, cū patruū maiorem demonstraremus, fecimus, adiecto duntaxat filio filia: quia filius patruī maioris totidē necesse est personas complectatur, quot patruus maior, id est, octo. Totidēq; ex filia persona cōputatis, is numerus efficietur, quē suprà posuimus. Amīta maioris filius filia, hi sunt proauī sororis filius filia, abauī abauia, per proauū nepos neptis ex filia. Et hīc eadē ratione personas enumerabimus totidē. Auunculi maioris filius filia, hi sunt proauī fratris filius filia: abauī abauia per proauiam nepos neptis ex filio. Eadē hīc dinumeratio faciendā est, quā in patruī maioris filio filia. Matertera maioris filius filia, hi sunt proauī sororis filius filia: abauia abauia per proauia nepos neptis ex filio. Circa numerū perso-

narū expositio est, ut supra. Hi omnes quos pro-
 posuimus à patrui maioris filio, auo auiæ eius
 de cuius cognatione quæritur, fratribusq̃, & so-
 roribus eorū cōsobrini cōsobrina uē sunt: at pa-
 tri matriq̃ eiusdē, fratribusq̃, & sororibus utri-
 usq̃ propior sobrinus. Patrui magni nepos uel
 neptis, amita magna nepos uel neptis, auunculi
 magni nepos uel neptis. matertera magna nepos
 uel neptis: hæc singula nomina cōtinēt personas
 sedecim. Nam cū patrui magni (uerbi gratia)
 persona quadrifariā intelligatur, nepotis bifariā,
 geminatur is numerus, nepote dūtaxat adnume-
 rato: & quadruplicatur is, qui geminus erat, du-
 plicatur etiā nepte cōputata: & tātū unius dinu-
 merationē proponemus exēpli gratia: Pater, a-
 uus, proauus, frater aui, qui est patruus magnus,
 filius eius, nepos eiusdē ex filio, itē neptis. Pater
 auus, proauia, frater aui q̃ est patruus magnus,
 filius eius, nepos eiusdē ex filio, itē neptis. Pater
 auus, proauus, frater aui, q̃ est patruus magnus, fi-
 lia eius, nepos eiusdē ex filia, item neptis. Pater,
 auus, proauia, frater aui q̃ est patruus magnus,
 filia eius, nepos eiusdē ex filia, itē neptis. Toti-
 dē et eadē ratiōe exponūtur matris noīe anteposi-
 to: id est, ut aui materni fratris nepotes, & neptes
 cōputemus. Itē in amita magna, id est, qui sororē
 nepos

nepotes neptēsque enumerabimus. Idemque in aunculo magno, id est, auia fratre. Eadem ratio est in matertera magna, id est, auia sorore. Ex quibus uniuersus numerus cōpletur sexagintaquatuor. Hi omnes proauo aut proauia eius, de cuius cognatione quaritur, pronepotes, & proneptes: eiusdem auiaue fratris sororisue nepotes neptēsue. & cōtra horū auus auia, eidem patruus magnus, amita magna: auūculus magnus, matertera magna. Do, um autē pater matēue, fratresque & sorores utrius corū eidem propiores sobriini, ipse his sobrinus est, & inuicē huic illi sobriini.

Patruī pronepos proneptis cōtinēt personas octonas, & utriusque sexus sūt sedecim sic: Pater, auus, patruus, filius patruī, nepos eiusdem ex filio, pronepos eiusdem ex nepote filio nato, itē proneptis. Pater, auia, patruus, filius patruī, nepos eiusdem ex filio, pronepos ex nepote filio nato, itē proneptis. Pater, auus, patruus, filia patruī, nepos eiusdem ex filia, pronepos ex nepote filia nato, itē proneptis. Pater, auia, patruus, filia patruī, nepos eius ex filia, pronepos ex nepote filio nato, itē proneptis. Pater, auus, patruus, filius patruī, neptis eiusdem ex filio, pronepos ex nepte filio nata, itē proneptis. Pater, auia, patruus, filius patruī, neptis eiusdem ex filio, pronepos ex nepte filio

nata, item proneptis. Pater, auus, patruus, filia
 patru, neptis eiusdē ex filia, pronepos ex nepte
 filia nata, itē proneptis. Pater, auia, patruus, fi-
 lia patru, neptis eiusdem ex filia, pronepos ex
 nepte filia nata, itē proneptis. Amita prone-
 pos proneptis. totidem personas eadem ratione.
 & hi continent: tantum pro patruo amita sum-
 pta. Auunculi pronepos proneptis, pro patruo
 item auunculo posito. Matertera pronepos pro-
 neptis: & hic ubi patruus positus est, matertera
 numerata, eundem numerum personarum inue-
 niemus. Hi omnes eius de cuius cognatiōe qua-
 ritur, cōsobrinorum nepotes neptēsue sunt. Fra-
 tris sororisq; abnepos abneptis, hi efficiūt per-
 sonas L X I I I I. ut ex superscriptis apparere
 potest. Trinepos trineptis, hi sunt filij filiaē ue
 atnepos atneptis, nepotis neptis ue abnepos ab-
 neptis, pronepotis proneptisue pronepos prone-
 ptis, abnepotis abneptisue nepos neptis, atnepo-
 tis atnepotisue filius filia. Hæ appellatiōes de-
 monstrant personas L X I I I I. Nam x x x I I.
 trinepos complet, totidem trineptis. Abnepo-
 te enim numerus quadruplatus in se efficit
 x x x I I. ipso nepote duas significante, prone-
 pote quatuor, abnepote octo, atnepote sexde-
 cim. His accedunt trinepos trineptis, uni ex at-

Filius, nepos, pronepos, abneptis, atnepos, trine-
pos, item trineptis. Filia, nepos, pronepos, abne-
ptis, atnepos, trinepos, item trineptis. Filius, ne-
ptis, pronepos, abneptis, atnepos, trinepos, item
trineptis. Filia, neptis, pronepos, abneptis, atne-
pos, trinepos, item trineptis. Filius, nepos, pro-
neptis, abneptis, atnepos, trinepos, item trine-
ptis. Filia, nepos, proneptis, abneptis, atnepos,
trinepos, item trineptis. Filius, neptis, prone-
ptis, abneptis, atnepos, trinepos, item trineptis.
Filia, neptis, proneptis, abneptis, atnepos, trine-
pos, item trineptis. Filius, nepos, pronepos, ab-
neptis, atneptis, trinepos, item trineptis. Filia,
nepos, pronepos, abneptis, atneptis, trinepos,
item trineptis. Filius, neptis, pronepos, abne-
ptis, atneptis, trinepos, item trineptis. Filia, ne-
ptis, pronepos, abneptis, atneptis, trinepos, item
trineptis. Filius, nepos, proneptis, abneptis, at-
neptis, trinepos, item trineptis. Filia, nepos,
proneptis, abneptis, atneptis, trinepos, item tri-
neptis. Filius, neptis, proneptis, abneptis, atne-
ptis, trinepos, item trineptis. Filia, neptis, pro-
neptis, abneptis, atneptis, trinepos, item trine-
ptis. Filius, neptis, proneptis, abneptis, atne-
ptis, trinepos, item trineptis. Filia, neptis, pro-
neptis, abneptis, atneptis, trinepos, item trine-

ptis. SEPTIMO gradu personæ continentur
 M. XXIII. hæ, Tritaui, item tritauia, pater
 & mater, qui personas efficiunt CXXVII. I.
 Tritaui enim patres tot sunt, quot ipsi tritauia:
 item eiusdem matres totidem: fiuntq; LXXIII.
 Idē est numerus tritauia patris matrisq;. Ataui
 atauia frater soror, hi sunt tritauia tritauia
 filius filia: abauia abauia, patruus auunculus,
 amita matertera: proauia proauia patruus ma-
 gnus, auunculus magnus, amita magna, materter-
 ra magna: auia auia uel propatruus, proauuncu-
 lus, proamita, & pmatertera: patris matris, abpa-
 truus abauunculus, abamita abmatertera. Fiunt
 personæ atauia fratris XXXII. Nam XVI. quas
 atauus explet, accedunt totidem propter fratris
 duplicem personā. Nam XVI. fratres atauia ex
 patre computantur, & XVI. ex matre, similiter
 atauia sorores XXXII. fiuntq; LXXIII. perso-
 næ, & totidem atauia fratris, itē sororis. Patruia
 maximi filius filia: hi sunt atauia nepos neptis
 ex filio, abauia fratris filius filia. Amita maxi-
 mæ filius filia: hi sunt atauia nepos neptis ex fi-
 lia, abauia sororis filius filia. Auunculi maximi
 filius filia: hi sunt atauia nepos neptis ex filio,
 abauia fratris filius filia. Matertera maximæ
 filius filia: hi sunt atauia nepos neptis ex filia,
 abauia

abauia sororis filius filia. Hæ omnes personæ
 quas d patruī maximi filio enumerauimus, proa-
 uo proauiaq; eius, de cuius cognatione quæri-
 tur, consobrini * consobrinae sunt: auo auiaq; * ppius
 eiusdem propior sobrinus sobrina. Singulae ap-
 pellationes continent personas * xvi. quia cum * senas
 patruus maximus xvi. efficiat, filius eius eā-
 dem habet enumerationem, totidem filia: & sic
 ex omnibus ijs, quas d patruī maximi filio com-
 prehendimus, ductis per octo sedecies fiunt
 cxxviii. Patruī maioris nepos personas
 continet xvi. Est enim abauī abauiaue pro-
 nepos, & cum abauus octies numeretur, nepotes
 bis octies computati supradictū numerum effi-
 ciunt, totidemq; patruī maioris neptis. Auun-
 culi item maioris nepos neptis eadem ratione
 personas cōplebuntur xxxi. Amita maio-
 ris nepos neptis eadem ratione: item matertera
 maioris nepos neptis. Et sic ex omnibus colli-
 guntur cxxviii. His personis auus auia eius,
 de cuius cognatione quæritur, propiores sobri-
 ni sunt: pater mater, sobrinus sobrina, is de cu-
 ius cognatione quæritur, sobрино natus est. hic
 proximo nomine definitur parēti suo sobrinus,
 ut Trébatius ait rationem quoq; nominis hanc
 reddidit, quod ultimi gradus cognationū sobri-

Huius
sobrini
filius di-
citur.

norum sunt. Itaque sobrini filius recte proximum nomē ab eo ipso, * cuius sobrini filius est, & dicetur, & ideo eos, qui ex sobrinis nati sunt, inter se proximum nomen appellarent. hos enim nullum proprium habere nomē quo inter se uocetur. Patruī magni, pronepos proneptis: auunculi magni pronepos proneptis: amita magnæ, pronepos proneptis: matertera magnæ, pronepos proneptis: ex his omnibus cxxvi. personæ efficiuntur: quia singulæ appellationes xvi complent. Nam cum (exempli gratia) patruus magnus quadrisuriam intelligatur, ad singulorum patruorum magnorum personas quadruplicatus pronepos, item proneptis, trigintaduas personas reddent: totq; quater numeratæ illam quæ præposita est. summam efficiunt. eorū patres matresq; ei, de cuius cognatione quaritur, sobrini sobrinæq; sunt: ipse uero eis de sobrino sobrinæue natus. Patruī abnepos abneptis: auunculi, abnepos abneptis: amita, abnepos abneptis: matertera, abnepos abneptis: hæc singula uocabula senas decenas continent personas. patruī enim (uerbi gratia) abnepos sic enumerabitur, ut bisuriam patruo accepto, quater pronepos, toties proneptis ducatur: & sic ad eorum filios ueniat sexdecies computandos; eadem ratione

tionē ad filias, item ad ceteros. & per hoc ex
 omnibus efficietur numerus personarum CXX-
 VIII. Hi sunt ei de cuius cognatione quari-
 tur, cōsobrinorum pronepotes, proneptesq̃. His
 ille, de cuius cognatione quaritur, patruī maxi-
 mi, auuculi maximi, amitæ maximæ, mater te-
 ræ maximæ, filius filia: item proauī proauia
 cōsobrinus. Fratris sororisq̃ abnepos abneptis:
 & hi personas continent CXXVIII. Trine-
 potis filius, item filia: trineptis filius item filia:
 hi CXXVIII. fiunt, quod cū trinepos trine-
 ptisq̃ (ut suprademonstrauimus) L X-

IIII. impleant: filij eorum ca-
 dem nomenclatione, toti-
 demq̃ filia com-
 putabun-
 tur.

FINIS.

k 4

R V B R I C A E T O.
T I V S I V R I S C A E S A R E I
E T P O N T I F I C I I.

Et primò Institutionum Diui
Iustiniani Imperatoris
serenissimí.

L I B R I P R I M I.

1		<i>E iustitia & iure.</i>
2		<i>De iure naturali gētiū,
& ciuili.</i>
3		<i>De iure personarum.</i>
4		<i>De ingenuis</i>
5		<i>De libertinis.</i>
6		<i>Quibus ex causis manumittere non licet.</i>
7		<i>De lege Fusia Caninia tollenda.</i>
8		<i>De ijs qui sui uel alieni iuris sunt.</i>
9		<i>De patria potestate.</i>
10		<i>De nuptijs.</i>
11		<i>De adoptionibus.</i>
12		<i>Quibus modis ius patriæ potestatis solui-
tur.</i>
13		<i>De tutelis.</i>
14		<i>Qui testamento tutores dari possunt.</i>
15		<i>De legitima adgnatorum tutela.</i>

- 16 De capitis deminutione.
- 17 De legitima patronorum tutela.
- 18 De legitima parentum tutela.
- 19 De fiduciaria tutela.
- 20 De Attiliano tutore, & eo qui ex lege Iulia & Titia datur.
- 21 De authoritate tutorum.
- 22 Quibus modis tutela finitur.
- 23 De curatoribus.
- 24 De satisfatione tutorum & curatorum.
- 25 De excusationibus tutorum uel curatorum.
- 26 De suspectis tutoribus uel curatoribus.

LIBRI II. INSTITVT.

R V B R I C A E.

- 1 **D**Ererum diuisione, &c.
- 2 De rebus corporalibus et incorporalibus.
- 3 De seruitutibus rusticorum pradiorum.
- 4 De usufructu.
- 5 De usu & habitatione.
- 6 De usucapionibus, & longi temporis prescriptionibus.
- 7 De donationibus.
- 8 Quibus alienare licet, uel non.
- 9 Per quas personas nobis acquiritur.
- 10 De testamentis ordinandis.

- 6 De gradibus cognationum.
- 7 De serui cognatione.
- 8 De successione libertorum.
- 9 De assignatione libertorum.
- 10 De bonorum possessionibus.
- 11 De acquisitione per adrogationem.
- 12 De eo cui libertatis causa bona addicuntur.
- 13 De successione sublati quæ fiebant per bonorum uenditiones, & ex senatusconsulto claudio.
- 14 De obligationibus.
- 15 Quibus modis re contrahitur obligatio.
- 16 De uerborum obligationibus.
- 17 De duobus reis stipulandi & promittendi.
- 18 De stipulatione seruorum.
- 19 De diuisione stipulationum.
- 20 De inutilibus stipulationibus.
- 21 De fideiussoribus.
- 22 De literarum obligatione.
- 23 De obligationibus ex consensu.
- 24 De emptione & uenditione.
- 25 De locatione & conductione.
- 26 De societate.
- 27 De mandato.
- 28 De obligationibus quæ ex quasi contractu nascuntur.

- 29 Per quas psonas nobis obligatio adqritur.
 30 Quibus modis tollitur obligatio.

LIBRI IIII. INSTITVT.

R V B R I C A E.

- 1 **D**E obligationibus quæ ex delicto nascuntur.
 2 Deui bonorum raptorum.
 3 De lege Aquilia.
 4 De iniurijs.
 5 De obligationibus quæ ex quasi delicto nascuntur.
 6 De actionibus.
 7 Quod cum eo qui in aliena potestate est negotium gestum esse dicitur.
 8 De noxalibus actionibus.
 9 Si quadrupes pauperiem fecisse dicatur.
 10 De ijs per quos agere possumus.
 11 De satisfactionibus.
 12 De perpetuis & temporalibus actionibus, & quæ ad hæredes & in hæredes trãseunt.
 13 De exceptionibus.
 14 Dereplicationibus.
 15 De interdictis.
 16 De pœna temere litigantium.
 17 De officio iudicis.
 18 De publicis iudicijs.

F I N I S.

Codicis D. Iustiniani Imperatoris gloriosissimi Rubricæ.

LIBRI I. CODICIS.

- 1 **D**E nouo C. faciendo.
- 2 **D**E Iustiniano C. confirmando.
- 3 De emendatione Codicis D. Iustiniani, & secunda eius editione.
- 4 De summa trinitate & fide catholica: & ut nemo publicè de ea contendere audeat.
- 5 De sacrosanctis ecclesijs, & de rebus & priuilegijs earum.
- 6 De episcopis & clericis, orphanotrophijs, & xenodochijs, & ptochotrophijs, & ascetèrijs, & monachis, & priuilegijs eorum, & castrensi peculio, & de redimendis captiuis, & de nuptijs clericorum uetitis seu permissis.
- 7 De episcopali audientia, & de diuersis capitulis quæ ad ius curamq; & reuerentiam pertinent pontificalem.
- 8 De hæreticis & Manichæis, &c.
- 9 Ne sanctum baptisma reiteretur.

De

- 10 De apostatis.
- 11 Nemini licere signū saluatoris Christi habere, uel in silice, aut in marmore aut in sculperre, aut pingere.
- 12 De Iudæis & cælicolis.
- 13 Ne Christianum mancipium hæreticus, uel Paganus, uel Iudæus habeat, uel possideat, uel circumcidat.
- 14 De Paganis, & sacrificijs, & templis eorū.
- 15 De ijs qui ad ecclesias confugiunt &c.
- 16 De ijs qui in ecclesijs manumittuntur.
- 17 De legibus & constitutionibus principum & edictis.
- 18 De mandatis principum.
- 19 De senatusconsultis.
- 20 De ueteri iure enucleando &c.
- 21 De iuris & facti ignorantia.
- 22 De precibus Imperatori offerendis: de quibus rebus supplicare liceat, & ubi.
- 23 Quando libellus principi datus, litis contestationem faciat.
- 24 Vt lite pendente, uel post prouocationem, uel definitiuam sententiam nulli liceat imperatori supplicare.
- 25 Si cōtra ius uel utilitatem publicā, uel per mendacium fuerit aliquid postulatum uel impet

impetratum.

- 26 *De diuersis rescriptis & pragmaticis sanctionibus.*
- 27 *De statuis & imaginibus.*
- 28 *De ijs qui ad statuas confugiunt.*
- 29 *De officio præfecti pratorio Orientis & Illyrici.*
- 30 *De officio præfecti pratorio Africa, & de omni eiusdem diæcesis statu.*
- 31 *De officio præfecti urbis.*
- 32 *De officio magistri militum.*
- 33 *De officio quaestoris.*
- 34 *De officio magistri officiorum.*
- 35 *De officio comitis sacrarum largitionum.*
- 36 *De officio comitis rerum priuatarum.*
- 37 *De officio comitis sacri palatii.*
- 38 *De officio proconsulis & legati.*
- 39 *De officio comitis sacri patrimonij.*
- 40 *De officio comitis Orientis.*
- 41 *De officio præfecti Augustalis.*
- 42 *De officio uicarij.*
- 43 *De officio pratoris.*
- 44 *De officio rectoris prouinciae.*
- 45 *De officio præfecti uigilum.*
- 46 *De officio ciuiliū iudicum.*
- 47 *De officio militarium iudicum.*
- 48 *De rei militaris comitibus uel tribunis la-*

uacra præstentur.

- 49 De officio diuersorum iudicum.
- 50 Vt omnes iudices tam ciuiles quàm militares post administrationem depositam per quinquaginta dies in ciuitatibus uel certis locis permaneant.
- 51 De officio eius qui nicem alicuius iudicis uel præsidis obtinet.
- 52 De assessoribus & domesticis & cancellarijs iudicum.
- 53 De annonis & capitatione administrantiũ, & eorum assessorum.
- 54 De cõtractibus iudicum, uel eorum qui sunt circa eos, & inhibendis donationibus in eos faciendis: & ne administrationis tempore proprias aedes ædificet sine sanctione pragmatica.
- 55 De modo mulctaru in quæ a iudicibus infliguntur.
- 56 De defensoribus ciuitatum.
- 57 De magistratibus municipalibus.
- 58 De officio iudicis Alexandria.

LIBRI II.

- 1 DE edendo.
- 2 DE in ius uocando.
- 3 DE pactis.

- 4 De transactionibus.
- 5 De errore calculi.
- 6 De postulando.
- 7 De aduocatis diuersorum iudiciorum.
- 8 De aduocatis diuersorum iudicum.
- 9 De aduocatis fisci.
- 10 De errore aduocatorum &c.
- 11 Vt quæ desunt aduocatis partium, iudex suppleat.
- 12 Ex quibus causis infamia irrogatur.
- 13 De procuratoribus.
- 14 Ne liceat potentioribus patrociniū litigantibus præstare, uel actiones in se transferre.
- 15 De ijs qui potentiorum nomine titulos prædijs affigunt, uel eorum nomine in lite prætendunt.
- 16 Vt nemo priuatus titulos prædijs suis, uel alienis imponat, uel uela regia suspendat.
- 17 Vt nemini liceat sine iudicis autoritate signarebus imponere, quas alius detinet.
- 18 Ne fiscus uel respublica procuracionem alicui patrocinijs causa in lite præstet.
- 19 De negotijs gestis.
- 20 De ijs quæ ui metusue causa gesta sunt.
- 21 De dolo malo.
- 22 De in integrū restitutione minorū x x v. an.

- 23 De filiofamiliâs minore.
- 24 De fideiussoribus minorum.
- 25 Si tutor uel curator interuenerit.
- 26 Si in communi eademq; causa in integrũ restitutio postuletur.
- 27 Si aduersus rē iudica. restitutio postuletur.
- 28 Si aduersus uenditionem.
- 29 Si aduersus uenditionem pignoris.
- 30 Si aduersus donationem.
- 31 Si aduersus libertatem.
- 32 Si aduersus transactionē uel diuisionem minor restitui uelit.
- 33 Si aduersus solutionē dē debito uel dē se factā.
- 34 Si aduersus dotem restitutio postuletur.
- 35 Si aduersus delictũ suũ restitutio postuletur.
- 36 Si aduersus usucapionē restitui. postuletur.
- 37 Si aduersus fiscum restitutio postuletur.
- 38 Si aduersus creditorē restitutio postuletur.
- 39 Si minor ab hereditatē se abstinuerit.
- 40 Si ut omissam hereditatem, uel bonorũ possessionem, uel aliud adquirat.
- 41 In quibus causis restitutio in integrum non est necessaria.
- 42 Qui aduersus quos in integrum restitui nõ possint.
- 43 Si minor se maiorē dixerit, uel pbatũ fuerit.

Si

- 44 Si saepius in integrum restitutio postuletur.
45 De ijs qui ueniam aetatis impetrauerunt.
46 Si maior factus ratum habuerit.
47 Vbi & apud quem cognitio in integrum restitutions agitata sit.
48 De reputationibus quæ fiunt in iudicio, in integrum restitutionis.
49 Etiam per procuratorem causam in integrum restitutionis agi posse.
50 In integrum restitutione postulata ne quid noui fiat.
51 De restitutione militum, & eorum qui Reipublicæ causa absunt.
52 De uxoribus militum, & eorum qui Reipublicæ causa absunt.
53 De temporibus in integrum restitutionis tam minorum & aliarum personarum quæ restitui possunt, quàm etiam heredum eorum.
54 Quibus ex causis maiores in integrum restituantur.
55 De alienatione mutandi iudicii causa facta.
56 De receptis arbitris.
57 De satisfaciendo.
58 De formulis, & impetrationibus actionum sublati.
59 De iureiurando propter calumniam dando.

- 1 **D**E iudicijs.
- 2 De sportulis sumptibus in diuersis iudicijs faciendis, & de executoribus litium.
- 3 De pedaneis iudicibus.
- 4 Qui pro sua iurisdictione iudices dare dariue possunt.
- 5 Ne quis in sua causa iudicet, uel ius sibi dicat.
- 6 Qui legitimam personam stadi in iudicijs habeant uel non.
- 7 Vt nemo inuitus agere uel accusare cogatur.
- 8 De ordine iudiciorum.
- 9 De litis contestatione.
- 10 De plus petitionibus.
- 11 De dilationibus.
- 12 De ferijs.
- 13 De iurisdictione omnium iudicum: & de foro competenti.
- 14 Quando imperator inter pupillos & uiduas, uel miserabiles personas cognoscit, & ne exhibeantur.
- 15 Vbi de criminibus agi oportet.
- 16 Vbi de possessione agi oportet.
- 17 Vbi fideicommissum peti oportet.
- 18 Vbi cōueniatur qui certo loco dare promisit.

Vbi

- 19 *Vbi in rem actio exerceri debeat.*
- 20 *Vbi de hæreditate agitur, uel ubi hæredes scripti in possessionem mitti postulare debeant.*
- 21 *Vbi de ratiocinijs tam publicis, quàm priuatis agi oportet.*
- 22 *Vbi causa status agi debeat.*
- 23 *Vbi quis de curiali uel cohortali aliâque conditione conueniatur.*
- 24 *Vbi senatores uel clarissimi ciuilitèr uel criminaliter conueniantur.*
- 25 *In quibus causis militantes fori præscriptione uti non possunt.*
- 26 *Vbi causæ fiscales, uel diuinæ domus hominumque eius agantur.*
- 27 *Quando liceat unicuique sine iudice se uindicare, & ob publicam deuotionem residere.*
- 28 *De inofficioso testamento.*
- 29 *De inofficiosis donationibus.*
- 30 *De inofficiosis dotibus.*
- 31 *De petitione hæreditatis.*
- 32 *De rei uendicatione.*
- 33 *De usufructu & habitatione, & ministerio seruorum.*
- 34 *De seruitutibus & aqua.*
- 35 *De lege Aquilia.*
- 36 *Familie circundæ.*

- 37 *Communi diuidundo.*
- 38 *Communia utriusq; iudicij tam familiæ et ciscundæ, quàm communi diuidundo.*
- 39 *Finium regundorum.*
- 40 *De consortibus eiusdem litis.*
- 41 *De noxalibus actionibus.*
- 42 *Ad exhibendum.*
- 43 *De religiosis, & sumptibus funerũ, & alca lusu, & de alcatoribus.*

LIBRI IIII.

- 1 **D** *E rebus creditis, & iureiurando.*
- 2 *Si certum petatur.*
- 3 *De suffragio.*
- 4 *De prohibita sequestatione p̃cuniæ.*
- 5 *De condictione indebiti.*
- 6 *De condictione ob causam datorum.*
- 7 *De condictione ob turpem causam.*
- 8 *De condictione furtiua.*
- 9 *De condictione ex lege, uel sine causa, uel iniusta causa.*
- 10 *De actionibus & obligationibus.*
- 11 *Vt actiones ab heredibus & contra heredes incipiant.*
- 12 *Ne uxor pro marito, uel maritus pro uxore, uel mater pro filio conueniatur.*
- 13 *Ne filius pro patre, uel pater pro filio emancipato*

cipato, uel libertus pro patrono, uel seruus pro domino conueniatur.

14 *An seruus ex suo facto post manumissionem teneatur.*

15 *Quando fiscus uel priuatus debitoris sui debitorum exigere possit uel debeat.*

16 *De hæreditarijs actionibus.*

17 *Ex delictis defunctorum in quantum hæredes conueniantur.*

18 *De constituta pecunia.*

19 *De probationibus.*

20 *De testibus.*

21 *De fide instrumentorum, & amissione eorū. & apochis, & antapochis faciendis: & de ijs quæ sine scriptura fieri possunt.*

22 *Plus ualere quod agitur, quàm quod simulatè concipitur.*

23 *De commodato.*

24 *De pignoratitia actione.*

25 *De institoria & exercitoria actione.*

26 *Quod cum eo qui in aliena potestate est negotium gestum, esse dicatur: uel de peculio, siue quod iussu, aut de in rem uerso.*

27 *Per quas personas nobis acquiritur.*

28 *Ad senatusconsultum Macedonianum.*

29 *Ad senatusconsultum Velleianum.*

- 30 De non numerata pecunia.
- 31 De compensationibus.
- 32 De usuris.
- 33 De nautico fœnore.
- 34 Depositi uel contrâ.
- 35 Mandati.
- 36 Si seruus extero se emi mandauerit.
- 37 Pro socio.
- 38 De contrahenda emptione & uenditione.
- 39 De hæreditate uel actione uendita.
- 40 Quæ res uendi non possunt, & qui uendert
uel mercari uetantur.
- 41 Quæ res exportari non debent.
- 42 De eunuchis.
- 43 De patribus qui filios suos distraxerunt.
- 44 De rescindenda uenditione.
- 45 Quando liceat ab emptione discèdere.
- 46 Si propter publicas pensitationes uenditio
fuerit celebrata.
- 47 Sine censu uel reliquis fundum comparari nō
posse.
- 48 De periculo & commodo rei uenditæ.
- 49 De actionibus empti & uenditi.
- 50 Si quis alteri uel sibi sub alterius nomine, uel
aliena pecunia emerit.
- 51 De rebus alienis non alienandis: & de probi-
bita

bita rerum alienatione uel hypotheca.

52 De communium rerum alienatione.

53 Rem alienam gerentibus non interdici rerum suarum alienationem.

54 De pactis inter emptorem & uenditorem compositis.

55 Si seruus exportandus uaneat.

56 Si mancipium ita uaneat ne prostituatur.

57 Si mancipium ita fuerit alienatum ut manumittatur, uel contra.

58 De adilitijs actionibus.

59 De monopolijs, & conuentu negotiatorum illicito, uel artificio ergo laborum, necnon balnearum prohibitis, & pactioibus illicitis.

60 De nundinis & mercatoribus.

61 De uectigalibus & commissis.

62 Vestigalia noua institui non posse.

63 De commercijs & mercatoribus.

64 De rerum permutatione, & praescriptis uerbis.

65 De locato & conducto.

66 De iure emphyteotico.

LIBRI V.

I **D**E sponsalibus & arbis sponsalitijs & proxeneticis.

2 Si rector provinciae, uel ad eum pertinentes

- sponsalities dederint arrhas.*
- 3 *De donationibus ante nuptias, uel propter nuptias, & sponsalitijs.*
 - 4 *De nuptijs.*
 - 5 *De incestis & inutilibus nuptijs.*
 - 6 *De interdicto matrimonio inter pupillam & tutorem seu curatorem filiosq; eorum.*
 - 7 *Si quacunq; præditus potestate, uel ad eum pertinentes ad suppositarum iurisdictionis sue aspiciere tentauerint nuptias.*
 - 8 *Si nuptiæ ex rescripto petantur.*
 - 9 *De secundis nuptijs.*
 - 10 *Si secundo nupserit mulier cui maritus usum-fructum reliquit.*
 - 11 *De dotis promissione, & nuda pollicitatione.*
 - 12 *De iure dotium.*
 - 13 *De rei uxoriæ actione in ex stipulatu actione transfusa, & de natura dotibus præstita.*
 - 14 *De pactis cōuentis tam super dote quam super donatione propter nuptias, & paraphernis.*
 - 15 *De dote cauta non numerata.*
 - 16 *De donationibus inter uirum & uxorem, & a parentibus in liberos factis, & de ratihabitione.*
 - 17 *De repudijs, & iudicio de moribus sublato.*
 - 18 *Soluto matrimonio quemadmodum dos petatur.*
 - 19 *Si dos constante matrimonio soluta fuerit.*

- 20 Ne fideiussores uel mandatores dotiū dentur.
- 21 Rerum amotarum.
- 22 Ne pro dote mulieris bona quondam mariti addicantur, id est, in solutum dentur.
- 23 De fundo dotali.
- 24 Diuortio facto, apud quem liberi morari uel educari debeant.
- 25 De alendis liberis & parentibus.
- 26 De concubinis.
- 27 De naturalibus liberis, & matribus eorum, & ex quibus causis iusti efficiantur.
- 28 De testamentaria tutela.
- 29 De confirmando tutore.
- 30 De legitima tutela.
- 31 Qui petant tutores uel curatores.
- 32 Vbi petantur tutores & curatores.
- 33 De tutoribus uel curatoribus illustrium uel clarissimarum personarum.
- 34 Qui dare tutores uel curatores, & qui dari possunt uel non.
- 25 Quando mulier officio tutelæ fungi potest.
- 36 In quibus casibus tutorem uel curatorem habenti, tutor uel curator dari potest.
- 37 De administratione tutorū uel curatorum: & de pecunia pupillari foenerāda & deponēda.
- 38 De periculo tutorum & curatorum.

Quando

- 39 Quando ex facto tutoris uel curatoris minores agere uel conueniri possunt.
- 40 Si ex pluribus tutoribus uel curatoribus, omnes uel unus agere pro minore, uel conueniri possint.
- 41 Ne tutor uel curator uectigal conducat.
- 42 De tutore uel curatore, qui non satisfecit.
- 43 De suspectis tutoribus uel curatoribus.
- 44 De in litem dando tutore uel curatore.
- 45 De eo, qui pro tutore, uel curatore negotia gessit.
- 46 Si mater idemnitatem promiserit.
- 47 Si tutor contra matris uoluntatem datus sit.
- 48 Vt causæ post pubertatem adsit tutor.
- 49 Vbi pupilli educari debeant.
- 50 De alimentis pupillo præstandis.
- 51 Arbitrium tutelæ.
- 52 De diuidenda tutela: & pro qua parte quisque tutor conueniatur.
- 53 De in litem iurando.
- 54 De heredibus tutorum uel curatorum.
- 55 Si tutor uel curator non gesserit.
- 56 De usuris pupillaribus.
- 57 De fideiussoribus tutorum uel curatorum.
- 58 De contrario iudicio tutelæ.
- 59 De auctoritate præstanda.

Quando

- 60 Quando tutores uel curatores esse desinant.
 61 De actore à tutore, & curatore dandò.
 62 De excusationibus tutorum, & curatorum,
 & temporibus earum.
 63 Si tutor uel curator falsis allegationibus excusatus sit.
 64 Si tutor uel curator reipub. causa abfuerit.
 65 De excusationibus ueteranorum.
 66 Qui numero liberorum se excusant.
 67 Qui morbo se excusant.
 68 Qui atate se excusant.
 69 Qui numero tutelarum.
 70 De curatore furiosi, & prodigi.
 71 De prædijs, & alijs rebus minorum sine decreto, non alienandis siue obligandis.
 72 Quando decreto opus non est.
 73 Si quis ignorans rem minoris esse, sine decreto comparauerit.
 74 Si maior factus alienationem factam sine decreto, ratam habuerit.
 75 De magistratibus conueniendis.

LIBRI VI.

- 1 **D**E seruis fugitiuis, et libertis, mæcipijsq;
 ciuitatum artific. &c.
 2 De furtis, & seruo corrupto.
 3 De operis libertorum.

De bonis

- 4 De bonis libertorum, & iure patronatus.
- 5 Si in fraudem patroni & libertis alienatio sit facta.
- 6 De obsequijs patrono præstandis.
- 7 De libertis, & eorum liberis.
- 8 De iure aureorum annulorum, & de natalibus restituendis.
- 9 Qui admitti ad bonorum possessionem possunt, & intra quod tempus.
- 10 Quando non petentium partes petentibus accrescant.
- 11 De bonorum possessione secundum tabulas.
- 12 De bonorum possessione contra tabulas, quam prætor liberis pollicetur.
- 13 De bonorum possessione contra tabulas liberti, quæ patronis, liberisque eorum datur.
- 14 Unde liberi.
- 15 Unde legitimi, & unde cognati.
- 16 De successorio edicto.
- 17 De Carboniano edicto.
- 18 Unde uir, & uxor.
- 19 De repudianda bonorum possessione.
- 20 De collationibus.
- 21 De testamento militis.
- 22 Qui testamenta facere possunt, uel non.
- 23 De testamentis, & quemadmodum testamen-

ta ordinentur.

- 24 De heredibus instituendis, & quæ personæ institui non possunt.
- 25 De institutionibus, & substitutionibus, & restitutionibus sub conditione factis.
- 26 De impuberum, & alijs substitutionibus.
- 27 De necessarijs seruis heredibus instituendis, uel substituendis.
- 28 De liberis præteritis uel exheredatis.
- 29 De posthumis heredibus instituendis, uel exheredandis, uel præteritis.
- 30 De iure deliberandi, & adeunda uel acquirenda hereditate.
- 31 De repudianda, & abstinenda hereditate.
- 32 Quemadmodum testamenta aperiuntur, describantur, & inspiciantur.
- 33 De edicto diui Hadriani tollendo: & quemadmodum scriptus hæres in possessionem mittatur.
- 34 Si quis aliquem testari prohibuerit, uel coegerit.
- 35 De ijs quibus ut indignis auferuntur hereditates: & ad senatusconsultum Syllanianum.
- 36 De codicillis.
- 37 De legatis.
- 38 De uerborum, & rerum significatione.
- 39 Si omissa sit causa testamenti.

De indr

- 40 De indicta uiduitate, & lege Iulia Miscella tollenda.
- 41 De ijs quæ pœna nomine in testamēto uel codicillis relinquuntur.
- 42 De fideicommissis.
- 43 Communia de legatis, & fideicommissis, & de in remissione tollenda.
- 44 De falsa cā adiecta legato, & fideicommissis.
- 45 De ijs qui sub modo legati seu fideicommissi relinquuntur.
- 46 De conditionibus insertis tam legatis, quàm fideicommissis, & libertatibus.
- 47 De usuris, & fructibus legatorum, & fideicommissorum.
- 48 Ad senatusconsultum Trebellianum, & de incertis personis.
- 49 Ad legem Falcidiam.
- 50 De caducis tollendis.
- 51 De ijs, qui ante apertas tabulas hereditatem transmittunt.
- 52 Quando dies legati uel fideicommissi cedat.
- 53 Vt in possessionem legatorum uel fideicommissorum seruandorum causa mittatur, & quando satisfdari debeat.
- 54 De suis, & legitimis liberis, & ex filia nepotibus ab intestato uenientibus.

- 35 *Ad senatusconsultum Tertillianum.*
- 36 *Ad senatusconsultum Orficianum.*
- 37 *De legitimis heredibus.*
- 38 *Communia de successione.*
- 39 *De bonis maternis, & materni generis.*
- 60 *De bonis, quæ liberis in potestate patris constitutis, ex matrimonio, uel aliter acquiruntur: & eorum administratione.*
- 61 *De hereditatibus decurionum, &c.*

LIBRI VII.

- 1 **D**E uindicta libertate, & apud consiliū manumissione.
- 2 *De testamentaria manumissione.*
- 3 *De lege Fustia Caninia tollenda.*
- 4 *De fideicommissarij libertatibus.*
- 5 *De dedititia libertate tollenda.*
- 6 *De Latina libertate tollenda, & per certos modos in ciuitatem Romanam transfusa.*
- 7 *De communi seruo manumisso.*
- 8 *De seruo pignori dato manumisso.*
- 9 *De seruis Reipublicæ manumittendis.*
- 10 *De ijs, qui à non dominis manumissi sunt.*
- 11 *Qui manumittere non possunt, & ne in fraudem creditorum manumittantur.*
- 12 *Qui non possunt ad libertatem peruenire.*
- 13 *Quibus ex causis serui ꝑ premio libertatē*

accipiunt.

- 14 De ingenuis manumissis.
- 15 Communia de manumissionibus.
- 16 De liberali causa.
- 17 De assertione tollenda.
- 18 Quibus ad libertatem proclamare non licet
& de rebus eorum, qui ad libertatem procla-
mare non prohibentur.
- 19 De ordine cognitionum.
- 20 De collusione detegenda.
- 21 Ne de statu defunctorum post quinquennium
quaratur.
- 22 De longi temporis prescriptione, quæ pro
libertate, non aduersus libertatem opponitur.
- 23 De peculio eius, qui libertatem meruit.
- 24 De senatusconsulto Claudiano tollendo.
- 25 De nudo iure Quiritum tollendo.
- 26 De ususcapiõe pro emptore, uel transactiõ.
- 27 De ususcapione pro donato.
- 28 De ususcapione pro dote.
- 29 De ususcapione pro hered.
- 30 Communia de ususcapionibus.
- 31 De ususcapione transformanda, & sublata
differentia rerum Mancipi, & nec Mancipi.
- 32 De acquirenda, & retinenda possessione.
- 33 De prescriptione longi temporis, decem uel
uiginti

uiginti annorum.

- 34 In quibus causis cessat longi temporis præscriptio.
- 35 Quibus non obijcitur longi temporis præscriptio.
- 36 Si aduersus creditorem.
- 37 De quadriennij præscriptione.
- 38 Ne rei dominica uel templorum uendicatio longi temporis exceptione som moueatur.
- 39 De præscriptione triginta, uel quadraginta annorum.
- 40 De annali exceptione Italici contractus tollenda, & de diuersis temporibus, exceptionibus, & de præscriptionibus, & interruptionibus earum.
- 41 De alluionibus, & paludibus, & pascuis ad alium statum translatis.
- 42 De sententijs præfectorum prætorio.
- 43 Quomodo, & quando iudex sententiam proferre debeat præsentibus partibus, uel una parte absente.
- 44 De sententijs ex periculo recitandis.
- 45 De sententijs, & interlocutionibus omnium iudicum.
- 46 De sententijs, quæ sine certa quâtitate proferuntur.

- 47 De sententijs, quæ pro eo quod interest proferuntur.
- 48 Si dñs competenti iudicē iudicatum fuerit.
- 49 De pœna iudicis, q male iudicauit: uel eius qui iudicē uel aduersariū corrumpere curauit.
- 50 Sententiam rescindi non posse.
- 51 De fructibus, & litium expensis.
- 52 De re iudicata.
- 53 De exceptione rei iudicatæ.
- 54 De usuris rei iudicatæ.
- 55 Si plures una sententia condemnati sunt.
- 56 Quibus res iudicata non nocet.
- 57 Cōminatiōes, epistolæ, progrāmata, subscriptiones, auctoritatē rei iudicatæ nō habere.
- 58 Si ex falsis instrumentis uel testimonijs iudicatum erit.
- 59 De confessis.
- 60 Res inter alios acta, uel iudicata, alijs non nocet.
- 61 De relationibus.
- 62 De appellationibus, & consultationibus.
- 63 De temporibus, & reparationibus appellationum seu consultationum.
- 64 Quando prouocare non est necesse.
- 65 Quorum appellationes non recipiantur.
- 66 Si pendēte appellatione mors interuenerit.

De ijs,

- 67 De ijs, qui propter metum iudicis non appellauerunt.
- 68 Si unus ex pluribus appellauerit.
- 69 Si de momētanea possessione fuerit appellatum.
- 70 Ne liceat in una eademq; causa tertio provocare, uel post duas sentētiās iudicū quas definitio praefectorū roborauerit, eas retractare.
- 71 Qui bonis cedere possunt.
- 72 De bonis auctoritate iudicū possidēdis seu uenundandis, & de separationibus bonorū.
- 73 De priuilegio fisci.
- 74 De priuilegio dotis.
- 75 De reuocandis ijs quae in fraudem creditorum alienata sunt.

LIBRI VIII.

- 1 **D**E interdictis.
- 2 Quorum bonorum.
- 3 Quorum legatorum.
- 4 Vnde ui.
- 5 Si per uim uel alio modo absentis possessio turbata sit.
- 6 Vti possidetis.
- 7 De tabulis exhibendis.
- 8 De liberis exhibendis seu deducendis: & de libero homine exhibendo.

- 9 De Precario, & Saluiano interdicto.
- 10 De ædificijs priuatis.
- 11 De operis noui nuntiatione.
- 12 De operibus publicis.
- 13 De ratiocinijs operũ publicorum, & de paribus ciuitatum.
- 14 De pignoribus, & hypothecis.
- 15 In quibus causis pignus uel hypotheca tacite contrahatur.
- 16 Si aliena res pignori data sit.
- 17 Quæ res pignori obligari possunt, uel nõ: & qualiter pignus contrahatur.
- 18 Qui potiores in pignore habeantur.
- 19 De ijs, qui in priorum creditorum locũ succedunt.
- 20 Si antiquior creditor pignus uendiderit.
- 21 Si communis res pignori data sit.
- 22 De prætorio pignore: et ut etiã in actiõibus debitorũ missio prætorij pignoris pcedat.
- 23 Si in causa iudicati pignus captum sit.
- 24 Si pignus pignori datum sit.
- 25 De partu pignoris, & omni causa.
- 26 De remissione pignoris.
- 27 Etiam ob chirographariam pecuniam pignus teneri posse.
- 28 De distractione pignorum.

- 29 *Debitorē uenditionem pignoris impedire non posse.*
- 30 *Si uendito pignore agatur.*
- 31 *De luitione pignoris.*
- 32 *Si unus ex pluribus heredibus creditoris, uel debitoris, partem suam debiti soluerit uel acceperit.*
- 33 *Si pignoris conuentionem numeratio pecunie sequuta non sit.*
- 34 *De iure domini impetrando.*
- 35 *De pactis pignorum, & commissoria lege in pignoribus rescindenda.*
- 36 *De exceptionibus & præscriptionibus.*
- 37 *De litigiosis.*
- 38 *De contrahenda & committenda stipulatione.*
- 39 *De inutilibus stipulationibus.*
- 40 *De duobus reis stipulandi & promittendi.*
- 41 *De fideiussoribus & mandatoribus.*
- 42 *De nouationibus & delegationibus.*
- 43 *De solutionibus & liberationibus.*
- 44 *De acceptilationibus.*
- 45 *De euictionibus.*
- 46 *Creditorem euictionem pignoris nō debere.*
- 47 *De patria potestate.*
- 48 *De adoptionibus.*
- 49 *De emancipationibus liberorum.*

- 30 De ingratīs liberis.
- 31 De postliminio reuersis, & de redemptis ab hostibus.
- 32 De infantibus expositis liberis & seruis: & de ijs qui sanguinolentos nutriendos acceperunt.
- 33 Quæ sit longa consuetudo.
- 34 De donationibus.
- 35 De donationibus quæ sub modo uel conditione, uel ex certo tempore conficiuntur.
- 36 De reuocandis donationibus.
- 37 De donationibus causa mortis.
- 38 De infirmandis pœnis cœlibatus & orbitatis, & decimarijs sublati.
- 39 De iure libertorum.

LIBRI IX.

- I **Q**ui accusare non possunt.
- 2 De accusationibus & inscriptionibus.
- 3 De exhibendis & transmittendis reïs.
- 4 De custodia reorum.
- 5 De priuatis carceribus iuhibendis.
- 6 Si reus uel accusator mortuus fuerit.
- 7 Si quis imperatori maledixerit.
- 8 Ad legem Iuliam maiestatis.
- 9 Ad legem Iuliam de adulterijs & stupro.

- 10 *Si quis tam cuius tutor fuerit corruperit.*
- 11 *De mulieribus quæ seruis proprijs se cõiunxerunt.*
- 12 *Ad legem Iuliam, de ui publica, siue priuata.*
- 13 *De raptu uirginum, seu uiduarum, necnon sanctimonialium.*
- 14 *De emendatione seruorum.*
- 15 *De emendatione propinquorum.*
- 16 *Ad legem Corneliam de sicarijs.*
- 17 *De ijs qui parentes uel liberos occiderunt.*
- 18 *De maleficis & mathematicis, & cæteris similibus.*
- 19 *De sepulchro uiolato.*
- 20 *Ad legem Flauiam de plagiarijs.*
- 21 *Ad legem Visceliam.*
- 22 *Ad legem Corneliam de falsis.*
- 23 *De ijs qui sibi ascribunt in testamento.*
- 24 *De falsa moneta.*
- 25 *De mutatione nominis.*
- 26 *Ad legem Iuliam de ambitu.*
- 27 *Ad legem Iuliam repetundarum.*
- 28 *De crimine peculatus.*
- 29 *De crimine sacrilegij.*
- 30 *De seditiosis, & ijs qui plebem audet cõtra Rempublicam colligere.*

- 31 *Quando ciuilis actio præiudicet criminali,
& an utraque ab eodem exerceri possit.*
- 32 *De crimine expilata hereditatis.*
- 33 *De ui bonorum raptorum.*
- 34 *De crimine stellionatus.*
- 35 *De iniurijs.*
- 36 *De famosis libellis.*
- 37 *De abigeis.*
- 38 *De Nili aggeribus non rumpendis.*
- 39 *De ijs qui latrones, uel alijs criminibus reos,
occultauerunt.*
- 40 *De requirendis rejs.*
- 41 *De quæstionibus.*
- 42 *De abolitionibus.*
- 43 *De generali abolitione.*
- 44 *Vt intra certum tempus criminalis quæ-
stio terminetur.*
- 45 *Ad senatusconsultum Turpillianum.*
- 46 *De calumniatoribus.*
- 47 *De pœnis.*
- 48 *Ne sine iussu principis ceteris iudicibus li-
ceat confiscare.*
- 49 *De bonis proscriptorum seu damnatorum.*
- 50 *De bonis eorum qui mortem sibi consciuerunt.*
- 51 *De sententiam passis & restitutis.*

Trium posteriorum librorum Codicis Rubricæ.

LIBRI X.

- 1 **D**E iure fisci.
- 2 De conueniendis fisci debitoribus.
- 3 De fide instrumentorum, & de iure hæstæ
fiscalis, & de additionibus.
- 4 De uenditione rerum fiscalium cōmunium
cum priuatis.
- 5 Ne fiscus rem quam uendidit euincat.
- 6 De ijs qui ex publicis rationibus mutuam
acceperunt pecuniam.
- 7 Pœnis fiscalibus creditores præferri.
- 8 De fiscalibus usuris.
- 9 De sententijs aduersus fiscum latis retra-
ctandis.
- 10 De bonis uacantibus, & de incorporatione.
- 11 De delatoribus.
- 12 De petitionibus bonorum sublati.
- 13 De ijs qui se deferunt.
- 14 Si liberalitatis imperialis socius sine hæ-
rede decesserit.
- 15 De thesauris.
- 16 De annonis & tributis.
- 17 De indictionibus.

- 31 Quando ciuilis actio præiudicet criminali,
& an utraque ab eodem exerceri possit.
- 32 De crimine expilata hereditatis.
- 33 De ui bonorum raptorum.
- 34 De crimine stellionatus.
- 35 De iniurijs.
- 36 De famosis libellis.
- 37 De abigeis.
- 38 De Nili aggeribus non rumpendis.
- 39 De ijs qui latrones, uel alijs criminibus reos,
occultauerunt.
- 40 De requirendis reis.
- 41 De quaestionibus.
- 42 De abolitionibus.
- 43 De generali abolitione.
- 44 Vt intra certum tempus criminalis quæ-
stio terminetur.
- 45 Ad senatusconsultum Turpillianum.
- 46 De calumniatoribus.
- 47 De pœnis.
- 48 Ne sine iussu principis certis iudicibus li-
ceat confiscare.
- 49 De bonis proscriptorum seu damnatorum.
- 50 De bonis eorum qui mortē sibi consciuerūt.
- 51 De sententiam passis & restitutis.

Trium posteriorum librorum Codicis Rubricæ.

LIBRI X.

- 1 **D**E iure *fisci*.
- 2 De conueniendis *fisci* debitoribus.
- 3 De fide instrumentorum, & de iure *hastæ*
fiscalis, & de additionibus.
- 4 De uenditione rerum *fiscalium* cōmunium
cum priuatis.
- 5 Ne *fiscus* rem quam uendidit euincat.
- 6 De ijs qui ex publicis rationibus mutuam
acceperunt pecuniam.
- 7 Pœnis *fiscalibus* creditores præferri.
- 8 De *fiscalibus* usuris.
- 9 De sententijs aduersus *fiscum* latis retra-
ctandis.
- 10 De bonis uacantibus, & de incorporatione.
- 11 De delatoribus.
- 12 De petitionibus bonorum sublati.
- 13 De ijs qui se deferunt.
- 14 Si liberalitatis imperialis socius sine hæ-
rede decesserit.
- 15 De thesauris.
- 16 De annonis & tributis.
- 17 De indictionibus.

- 18 De superindicto.
- 19 De exactoribus tributorum.
- 20 De superexactoribus.
- 21 De capiendis & distrahendis pignoribus tributorum causa.
- 22 De apochis publicis, & descriptiõibus curialium, & de distributionibus ciuilibus.
- 23 De canone largitionalium titulorum.
- 24 Ne opere à collatoribus exigantur.
- 25 De immunitate nemini concedenda.
- 26 De conditis in publicis horreis.
- 27 Vt nemini liceat in emptione specierum se excusare, & de munere sitoniæ.
- 28 De collatione donatorum, uel reuelatorum, aut translatorum seu adaratorum.
- 29 De collatione aris.
- 30 De discussoribus.
- 31 De decurionibus & filiis eorum: & qui decuriones habeantur: & quibus modis à fortuna curiæ liberentur.
- 32 Si seruus aut libertus ad decurionatũ aspici rauerit.
- 33 De prædijs decurionũ sine decreto non alienandis.
- 34 Quando & quibus quarta pars ex bonis decurionũ debetur: & de modo distributionis

torum.

- 35 De imponenda lucratiua descriptione.
- 36 De præbendo salario.
- 37 Si curialis relictæ ciuitate rus habitare maluerit
- 38 De municipibus & originarijs.
- 39 De incolis: & ubi quis domicilium habere uidetur, & de ijs qui studiorum causa in alia ciuitate degunt.
- 40 De muneribus & honoribus non continuandis inter patrem & filium, & de interuallis.
- 41 De muneribus patrimoniorum.
- 42 Quemadmodum ciuilia munera indicuntur.
- 43 De ijs qui sponte munera publica subeunt.
- 44 De ijs qui d' principe uacationem acciperunt.
- 45 De uacatione muneris publici.
- 46 De decretis decurionum super immunitate quibusdam concedenda.
- 47 De excusationibus munerum.
- 48 De quibus muneribus uel præstationibus nemini liceat se excusare.
- 49 Qui ætate uel professione se excusant.
- 50 Qui morbo se excusant.
- 51 De ijs qui numero liberorum uel paupertate excusationem meruerunt.
- 52 De professoribus & medicis.

De

- 53 De athleticis.
- 54 De ijs qui nō impletijs stipendijs sacramen-
to soluti sunt.
- 55 Quibus muneribus excusantur iij, qui post
impletam militiam uel aduocationem per
prouincias suis commodis uacantes cōmo-
rantur, & de priuilegijs eorum, & de cōdu-
ctoribus uectigalium fisci.
- 56 De libertinis.
- 57 De infamibus.
- 58 De reis postulatis.
- 59 De ijs qui in exilium dati, uel ab ordine mo-
ti sunt.
- 60 De filijs familiars, & quemadmodum pro his
pater teneatur.
- 61 De periculo successorum parentis.
- 62 De mulieribus, & in quo loco munera sexui
congruentia, uel honores agnoscant.
- 63 De legationibus.
- 64 De excusationibus artificum.
- 65 De potioribus ad munera non nominandis.
- 66 Si propter inimicitias creatio facta sit.
- 67 De sumptuum recuperatione.
- 68 Si post creationem quis deceſſerit.
- 69 De tabellarijs, scribis, logographis, & cen-
sualibus.

- 70 De susceptoribus, præpositis, & arcarijs.
- 71 De ponderatoribus & auri illatione.
- 72 De auri publici persecutoribus.
- 73 De ijs quæ ex publica collatiõe illata sunt,
non usurpandis.
- 74 De auro coronario.
- 75 De irenarchis.
- 76 De argenti pretio quod thesauris infertur.

LIBRI XI.

- 1 **D**E nauicularijs seu naucleris publicas
species transportantibus: & de tol-
lenda lustralis auri collatione.
- 2 De prædijs & omnibus rebus nauiculario-
rum.
- 3 De nauibus non excusandis.
- 4 Ne quid oneri publico imponatur.
- 5 De naufragijs.
- 6 De metallarijs & metallis, & procurato-
ribus metallorum.
- 7 De murilegulis & gynæciarijs, & procu-
ratoribus gynæcij: & de monetarijs, & de
bastagiarijs.
- 8 De uestibus holobaris & auratis, & de in-
tinctione sacri muricks.
- 9 De fabricensibus.
- 10 De ueteris numismatis potestate.

- 11 Nulli licere in franis & aquestribus sellis,
& baltheis margaritas, & smaragdos, &
hyacinthos aptare: et de artificibus palatink.
- 12 De clafficks.
- 13 De curialibus urbis Romæ.
- 14 De priuilegijs corporatorum urbis Romæ.
- 15 De pisttoribus.
- 16 De suarijs & susceptoribus uini, & ceteris
corporatis.
- 17 De collegiatis, & chartopratis, & nummu-
larijs.
- 18 De studijs liberalibus urbis Romæ, & Con-
stantinopolitana.
- 19 De honoratorum uehiculis.
- 20 De priuilegijs urbis Cōstantinopolitana.
- 21 De metropoli Beryto.
- 22 De canone frumentario urbis Romæ.
- 23 De frumento urbis Constantinopolitana.
- 24 De annonis ciuilibus.
- 25 De mendicantibus ualidis.
- 26 De nautis Tyberinis.
- 27 De frumento Alexandrino.
- 28 De Alexandria primatibus.
- 29 De iure Reipublicæ.
- 30 De administratione rerum publicarum.
- 31 De uendendis rebus ciuitatis.

- 32 De debitoribus ciuitatum.
33 De periculo nominatorum.
34 De periculo eorum qui pro magistratibus
interuenerunt.
35 Quo quisque ordine conueniatur.
36 Ne quis liber inuitus actum Reipublicæ
gerere cogatur.
37 Sumptus iniuncti muneris ad omnes colle-
gas pertinere.
38 De ijs qui ex officio quod administrauerūt,
conueniuntur.
39 De solutionibus & liberationibus debito-
rum ciuitatis. X
40 De spectaculis scenicis, & lenonibus.
41 De expensis ludorum.
42 De aquæductibus.
43 De gladiatoribus.
44 De uenatione ferarum.
45 De maiuma.
46 Vt armorum usus iscio p̄cipue interdīctus sit.
47 De agricolis, & censitis & colonis.
48 De capitatione ciuium censibus eximenda.
49 In quibus causis coloni censiti dominos ac-
cusare possunt.
50 De colonis Palæstinis.
51 De colonis Thracensibus.

- 32 De colonis Illyricanis.
- 33 Vt nemo ad suū patrociniū suscipiat rusticanos, uel uicos eorum.
- 34 Ne rustici ad ullum obsequiū deuocētur.
- 35 Non licere habitatoribus metropolia loca sua ad extraneum transferre.
- 36 Vt nullus ex uicarijs pro alienis uicariorū debitis tenēatur.
- 37 De censibus & censitoribus, & peraquatoribus, & inspectoribus.
- 38 De omni agro deserto, & quādo steriles fertilibus imponuntur.
- 39 De fundis limitrophis, & terris, & paludibus, & pascuis limitaneis, & castellorum.
- 60 De pascuis publicis & priuatis.
- 61 De fundis patrimonialibus, & saltuēsis, & emphyteuticis, & eorum conductoribus.
- + 62 De mancipijs & colonis patrimonialiū, & saltuensium, & emphyteuticorū fundorum.
- 63 De fugitiuis colonis patrimonialibus, saltuensibus, & emphyteuticis.
- 64 De collatione fundorum patrimonialiū & emphyteuticiorum.
- 65 De fundis rei priuata, & saltibus diuinæ domus.
- 66 De fundis & saltibus rei dominicæ,

De agri

- 67 De agricolis & mancipijs dominicis, & fiscalibus publica rei uel priuata.
- 68 De prædijs tamiacis, & de ijs qui ex colonis dominicis, alijsq; libera cōditionis procreantur.
- 69 De diuersis prædijs urbanis & rusticis tēplorum & ciuitatū, & omni redditu ciuili.
- 70 De locatione prædiorū ciuiliū, uel fiscaliū, siue tēplorū, siue rei priuatae uel dominicae.
- 71 De conductoribus & procuratoribus, siue exactoribus prædiorum fiscalium & domus Augustae.
- 72 Quibus ad conductionem prædiorum fiscalium accedere non licet.
- 73 De collatione fundorū fiscaliū, uel rei priuatae, uel dominicae, uel ciuitatis, uel tēpli.
- 74 De priuilegijs domus Augustae, uel rei priuatae: uel quarū collationū excusationē habēt.
- 75 De grege Dominico.
- 76 De palatijs & domibus dominicis.
- 77 De cupressis ex luco Daphnes, uel Perseidis per Aegyptiū nō excidēdis, uel uēdēdis.

LIBRI

XII.

1 **D**E dignitatibus.

2 **D**E pratoribus & honore pratura, & collatiōe, & gleba, & clauis, & pholli, & se-

- ptem solidorum functione sublata.
- 3 De consulibus, & non spargendis ab his pecunijs: & de prefectis & magistratibus militum & patricijs.
 - 4 De prefectis Prætorio, siue urbis, & magistris militum in dignitatibus exæquandis.
 - 5 De præpositis sacri cubiculi, & de omnibus cubicularijs, & priuilegijs eorum.
 - 6 De quæstoribus et magistris officiorum et comitibus sacrarum largitionum, & rei priuatæ.
 - 7 De primicerio, & secundicerio, & notarijs.
 - 8 Vt dignitatum ordo seruetur.
 - 9 De magistris sacrorum scriniorum.
 - 10 De comitibus consistorianis.
 - 11 De comitibus & tribunis scholarium.
 - 12 De comitibus rei militaris.
 - 13 De comitibus & archiatris sacri palatii.
 - 14 De comitibus qui prouincias regunt.
 - 15 De professoribus qui in urbe Constantinopolitana docēt, ex lege comitiuam habere meruerunt.
 - 16 De silentarijs & decurionibus.
 - 17 De domesticis & protectoribus.
 - 18 De præpositis laborum.
 - 19 De proximis sacrorum scriniorum cæterisque qui in sacris scrinijs militant.

De agen

- 20 De agentibus in rebus.
- 21 De præpositis agentium in rebus.
- 22 De principibus agentium in rebus.
- 23 De curiosis & stationarijs.
- 24 De palatinis sacrarum largitionũ & rerum
priuatarum.
- 25 De stratoribus,
- 26 De castrensijs & ministerianis.
- 27 De decanis.
- 28 De mensuribus.
- 29 De priuilegijs eorum qui in sacro palatio
militant.
- 30 De priuilegijs scholarum.
- 31 De castrensi omnium palatinorum peculio.
- 32 De equestri dignitate.
- 33 De perfectissimatus dignitatẽ.
- 34 Qui militare possunt, uel non, & de seruis ad
militiæ dignitatem aspirantibus: & ut nemo
duplici militia uel dignitate simul utatur.
- 35 Negotiatores ne militent.
- 36 De re militari.
- 37 De castrensi peculio militum, & præfecti
annonæ.
- 38 De erogatione militaris annonæ.
- 39 De excoctione & translatione militaris
annonæ.

- 40 De militari ueste.
- 41 De metatls & epidemeticis.
- 42 De salgamo hospitibus non præstando.
- 43 De commeatu.
- 44 De tyronibus.
- 45 De littorum & itinerum custodia.
- 46 De desertoribus & occultatoribus.
- 47 De ueteranis.
- 48 De filijs officialium militarium qui in bello moriuntur.
- 49 De oblatione uotorum.
- 50 De numerarijs & actuarijs. & chartularijs, & adiutoribus siue scriniarijs, & exceptoribus, sedis excelsæ, caterorumq; iudicum tam militarium, qudm ciuilium.
- 51 De cursu publico, et angarijs, & parāgarijs.
- 52 De tractatorijs & statiujs.
- 53 De apparitoribus præfectorum prætorio, & priuilegijs eorum.
- 54 De apparitoribus præfecti urbis.
- 55 De apparitoribus magistrorum militum, & priuilegijs eorum.
- 56 De apparitoribus proconsulks & legati.
- 57 De apparitoribus comitis Orientis.
- 58 De cohortalibus & principibus cornicularijs, ac primipilarijs.

- 59 De apparitoribus præfectorum annona.
 60 De diuersis officijs & apparitoribus iudicium, & approbatorijs eorum.
 61 De exceptoribus & exactoribus.
 62 De lucris aduocatorum, & cõuisione officiorum seu apparitorum.
 63 De primipilo.
 64 Publicæ latitiæ, uel consulum nūtiatores, uel insinuatōres constitutionū, & aliarum sacrarum uel iudicialium literarum, ex descriptione, uel ab inuitis ne quid accipiant inmodicum.

Rubricæ Feudorum.

LIBRI I.

- 1 **Q**ui feudum dare possunt, & qui non:
 & qualiter adquiratur & retineatur.
 2 De feudo guardiæ & castaldia.
 3 Qui successores feudum dare teneantur.
 4 Si de inuestitura feudi controuersia fuerit.
 5 Quibus modis feudum amittatur.
 6 Episcopum, uel abbatem, uel abbatißam, uel dominum plebis, feudum dare non posse.
 7 De natura feudi.
 8 De successione feudi.

- 9 Qui successores teneantur.
- 10 De conuentione inter dominum & fidelem de inuestitura feudi.
- 11 De pignori dato feudo quid iuris sit.
- 12 De contentione inter me & dominũ de portione feudi fratris mei defuncti.
- 13 De alienatione feudi.
- 14 De feudo marchia, uel ducatus, uel comitatus.
- 15 An maritus succedat uxori in beneficio.
- 16 De feudis datis minimis ualuasoribus quid iuris sit.
- 17 Quibus modis feudum amittatur.
- 18 Apud quem uel quos cõtrouersia feudi definiatur.
- 19 Constitutiones feudales domini Lotharij imperatoris, quas ante ianuam beati Petri in ciuitate Romana condidit, obseruandas.
- 20 De beneficio fratris, & qualiter frater in beneficio fratris succedit.
- 21 De feudo sine culpa non amittendo.
- 22 Quo tẽpore miles inuestiturã petere debeat.
- 23 De cõtentione inter dominum & uasallum.
- 24 Quemadmodum feudũ ad filiam pertineat.
- 25 Quibus modis feudum constitui potest.
- 26 Si de inuestitura inter dominũ & uasallum

lis oriatur.

27 De feudo dato inuicem legis commissorie reprobando.

28 De usu Mediolanensium secundum quosdam.

LIBRI II.

1 **D**E feudi cognatione.

2 Quid sit inuestitura feudi.

3 Per quos fiat inuestitura, & per quos recipiatur.

4 Quid precedere debeat, an inuestitura, uel fidelitas.

5 Qualiter iurare debeat uasallus domino fidelitatem.

6 De forma fidelitatis.

7 De noua forma fidelitatis.

8 De inuestitura de re aliena facta.

9 Qualiter olim poterat feudum alienari.

10 Quis dicatur dux, marchio, comes, uel capitaneus, uel ualuasor.

11 De successione fratrum, uel de gradibus succedentium in feudum.

12 De fratribus de nouo beneficio inuestitis.

13 De inuestitura quam Titius accepit à Sempronio.

14 De uasallo decrepiti ætatis, qui feudum refutauit, ut filij inuestirentur.

- 15 De inuestitura in maritum facta.
- 16 De cōtrouersia feudi apud pares termināda.
- 17 De eo qui sibi uel heredibus suis masculis,
& fœminis inuestituram recepit.
- 18 De duobus fratribus & capitaneo inuestitis.
- 19 An remoueri debeant testes qui pares esse
desierunt.
- 20 De controuersia inter episcopum & uasal-
lum.
- 21 De uasallo milite q̄ arma bellica deposuit.
- 22 De uasallo milite qui contumax est.
- 23 In quibus causis feudum amittatur.
- 24 Quæ fuit prima causa beneficij amittendi.
- 25 Si uasallus de feudo ab aliquo interpellatus
fuerit, & dominus eum defendere noluerit.
- 26 Si de feudo defuncti contentio sit inter do-
minum & agnatos uasalli.
- 27 De pace tenenda & eius uiolatoribus.
- 28 Hic finitur lex: deinde consuetudines regni
incipiunt.
- 29 De filijs natis ex matrimonio ad morgana-
ticam contracto.
- 30 De feudo fœminæ.
- 31 Si uasallus feudo priuetur, cui deferatur.
- 32 Qui testes necessarij sunt ad nouam inuesti-
turam probandam.

- 33 De consuetudine recti feudi.
- 34 De lege Conradi.
- 35 De clerico, qui inuestituram facit.
- 36 An mutus uel aliàs imperfectus feudum retineat.
- 37 An ille qui interfecit fratrem domini sui feudum amittat.
- 38 De uasallo, qui contra constitutionem Lotharij regis beneficium alienauit.
- 39 De alienatione paterni feudi.
- 40 De capitulis Conradi.
- 41 De controuersia inter masculum & feminam de beneficio.
- 42 De controuersia inter dominum, & emptorem feudi.
- 43 De controuersia inter uasallum, & alium de beneficio.
- 44 Quid iuris sit, si uasallus post alienationem feudum recuperet.
- 45 An agnatus, uel filius defuncti possit retinere feudum repudiata hereditate.
- 46 An apud iudicem uel curiam domini questio feudi debeat terminari.
- 47 Qualiter dominus proprietate feudi priuetur.
- 48 De feudo nō habente propriā feudi naturā.

- 49 De eo qui finem fecit adgnato de feudo paterno.
- 50 De natura successionis feudi.
- 51 De capitaneo qui curiam uendidit, an intelligitur beneficium uendidisse.
- 52 De prohibita feudi alienatione per Lotharium.
- 53 De pace tenenda inter subditos, & iuramento firmanda, & uindicanda, & poena iudicibus apposita, qui eam uindicare, & iustitiam facere neglexerint.
- 54 De allodijs,
- 55 De prohibita feudi alienatione per Fridericum.
- 56 Quæ sunt regalia.
- 57 Quot testes sunt necessarij ad probandam feudi ingratitudinem.
- 58 De notis feudorum.
- 59 De statuis, & consuetudinibus contra libertatem ecclesiæ inductis, & immunitate locorum religiosorum ubique morantium, & fori priuilegio, & Gazaris, & Patarenis, & alijs hæreticis, eorumq; successoribus, & nauigijs peregrinis, & aduenis quocunque locorū hospitantibus, eorumq; successoribus, & agricolarum securitatibus.

Constitutiones Friderici se-
cundi Imperatoris: quas
nōnulli Collationem
XI. appellant: &
alijs, Extraua-
gantes.

- 1 **Q**uomodo in læsæ maiestatis crimine procedatur.
- 2 Qui sint rebelles.
- 3 De pace Constantiæ composita inter Imperatorem Fridericum, & filium eius Henricum, & quosdam nobiles Alemanniæ ex una parte, & ciuitates Lombardiæ, Marchiæ, & Romandiolæ ex altera.

Rubricæ

Rubricæ Digesti Veteris.

LIBRI

I.

- 1 **D**E iustitia, & iure.
- 2 **D**E origine iuris ciuilibis, & omniū magistratū, & de successione iurisprudētū.
- 3 De legibus, & senatusconsultis, & longa consuetudine.
- 4 De constitutionibus Principum.
- 5 De statu hominum.
- 6 De ijs, qui sunt sui, uel alieni iuris.
- 7 De adoptiōibus, & emācipatiōibus, et alijs modis, qbus ius patriæ potestatis soluitur.
- 8 De rerum diuisione, & qualitate.
- 9 De senatoribus.
- 10 De officio consulis.
- 11 De officio præfecti prætorio.
- 12 De officio præfecti urbis.
- 13 De officio quæstoris.
- 14 De officio prætoris.
- 15 De officio præfecti uigilum.
- 16 De officio proconsulis, & legati.
- 17 De officio præfecti augustalis.
- 18 De officio præsidis.
- 19 De officio procuratoris Caesaris, & rōnalis.
- 20 De officio iuridici Alexandria.

De

- 21 De officio eius cui mādātā est iurisdicō.
- 22 De officio assessorum.

LIBRI II.

- 1 **D**E iurisdicōne omnium iudicum.
- 2 Quod quisque iuris in alium statuerit,
ipse eodem iure utatur.
- 3 Si quis ius dicenti non obtemperauerit.
- 4 De in ius uocando.
- 5 Si quis in ius uocatus non ierit, siue cū quis
uocauerit, quē ex edicto non debuerit.
- 6 In ius uocati ut eāt, uel satis, uel cautū dent.
- 7 Ne quis eū qui in ius uocatus est, ui eximat.
- 8 Qui satisfacere cogantur: uel iuramento pro-
mittant, uel suae committantur promissioni.
- 9 Si ex noxali causa agatur, quemadmodum
caueatur.
- 10 De eo per quem factū erit, quo minus quis
in iudicio sistat.
- 11 Si quis cautionibus iudicio sistendi causa
factis non obtemperauerit.
- 12 De feriis, & dilationibus, & diuersis tem-
poribus earum, & ex quibus causis feriae nō
impediuntur.
- 13 De edendo.
- 14 De pactis.
- 15 De transactionibus.

LIBRI

III.

- 1 **D**E postulando.
- 2 **D**E ijs qui notantur infamia, uel de infamibus.
- 3 De procuratoribus, & defensoribus.
- 4 Quod cuiusque uniuersitatis nomine, uel contra eam agatur.
- 5 De negotijs gestis.
- 6 De calumniatoribus.

LIBRI

IIII.

- 1 **D**E in integrum restitutionibus.
- 2 **D**E eo quod metus causa gestum erit.
- 3 De dolo malo.
- 4 De minoribus xxv. annis.
- 5 De capitis deminutione.
- 6 Ex quibus causis maiores in integrum restituantur.
- 7 De alienatione iudicij mutandi causa facta.
- 8 De receptis arbitris: & qui arbitrium recipiunt, ut sententiam dicant.
- 9 Nautæ, caupones, stabularij, ut recepta restituant.

LIBRI

V.

- 1 **D**E iudicijs: & ubi quis agere uel conueniri debeat.
- 2 De inofficioso testamento.

De pa

- 3 De petitione hereditatis.
- 4 Si pars hereditas petatur.
- 5 De possessoria hereditatis petitione.
- 6 De fideicommissaria hereditatis petitione.

LIBRI VI.

- 1 **D**E rei uendicatione.
- 2 De publiciana in rem actione.
- 3 Si ager uectigalis uel emphyteuticarius petatur.

LIBRI VII.

- 1 **D**E usufructu, & quæadmodum quis utatur, fruatur.
- 2 De usufructu accrescendo.
- 3 Quando dies usufructus legati cedat.
- 4 Quibus mod. usufructus uel usus amittatur.
- 5 De usufructu earum rerum quæ usu consumuntur.
- 6 Si usufructus petatur, uel ad alium pertinere negetur.
- 7 De operis seruorum.
- 8 De usu & habitatione.
- 9 Usufructuarius quemadmodum caueat.

LIBRI VIII.

- 1 **D**E seruitutibus.
- 2 De seruitutibus urbanorum prædiorum.
- 3 De seruitutibus rusticorum prædiorum.

- 4 Communia prædiorum tam urbanorum, quàm rusticorum.
- 5 Si seruitus uendicetur, uel ad alium pertinere negetur.
- 6 Quemadmodum seruitus amittatur.

LIBRI IX.

- 1 SI quadrupes pauperiem fecisse dicatur,
- 2 Ad legem Aquiliam.
- 3 De ijs, qui deiecerunt, uel effuderunt.
- 4 De noxalibus actionibus.

LIBRI X.

- 1 FInium regundorum,
- 2 Familia erciscundæ.
- 3 Communi diuidundo.
- 4 Ad exhibendum.

LIBRI XI.

- 1 DE interrogatorijs actionibus.
- 2 De quibus rebus ad eundem iudicem eatur.
- 3 De seruo corrupto.
- 4 De seruis fugitiuis.
- 5 De aleæ lusu, & aleatoribus.
- 6 Si mensor falsum modum dixerit.
- 7 De religiosis, & sumptibus funerum.
- 8 De mortuo inferendo, & sepulchro aedificando.

LIBRI XII.

- 1 DE rebus creditis, & si certum petatur.

De iu

- 2 De iureiurando, siue uoluntario, siue nēcessario, siue iudiciali.
- 3 De in litem iurando.
- 4 De condictione causa data, causa nō secuta.
- 5 De condictione ob turpem causam.
- 6 De condictione indebiti.
- 7 De condictione sine causa.

LIBRI XIII.

- 1 **D**E condictione furtiua.
- 2 **D**E condictione ex lege.
- 3 De condictione triticaria.
- 4 De eo quod certo loco dari oportet.
- 5 De constituta pecunia.
- 6 Commodati, uel contrā.
- 7 De pignoratitia actione.

LIBRI XIIIIL

- 1 **D**E exercitoria actione.
- 2 **A**d legem Rhodiam de iactu.
- 3 De institoria actione.
- 4 De tributoria actione.
- 5 Quod cum eo, qui in aliena potestate est, negotium gestum esse dicatur.
- 6 Ad senatusconsultum Macedonianum.

LIBRI XV.

- 1 **D**E peculio.
- 2 **Q**uando actio de peculio annalis est.

3 De in rem uerso.

4 Quod iussu.

LIBRI XVI.

1 AD senatusconsultum Velleianum.

2 De compensationibus.

3 Depositi, uel contrd.

LIBRI XVII.

1 Mandati, uel contrd.

2 Pro socio.

LIBRI XVIII.

1 DE contrahenda emptione, & uenditione: & de pactis inter emptorem, & uenditorē cōpositis: & quæ res uēdi possunt.

2 De in diem additione.

3 De lege commissoria.

4 De hereditate uel actione uendita.

5 De rescindenda uenditione: & quando liceat ab emptione discedere.

6 De periculo, & commodo rei uendita.

7 De seruis exportandis: uel si mancipium ita uenierit, ut manumittatur, uel contrd.

LIBRI XIX.

1 DE actionibus empti, & uenditi.

2 De locato & conducto.

3 De æstimatoria actione.

4 De rerum permutatione.

- 3 De præscriptis uerbis, & in factum actionibus.

LIBRI XX.

- 1 **D**E pignoribus, & hypothecis, & qualiter ea contrahantur, & de pactis eorum.

- 2 In quibus causis pignus uel hypotheca tacite contrahatur.

- 3 Quæ res pignori obligari non possunt.

- 4 Qui potiores in pignore uel hypotheca habeantur, & de ijs qui priorum creditorum loco succedunt.

- 5 De districtione pignorum uel hypothecarum.

- 6 Quibus mod. pignus, uel hypotheca soluitur.

LIBRI XXI.

- 1 **D**E adilitio edicto, & redhibitoria, & quanto minoris actione.

- 2 De euictionibus, & duplici stipulationibus.

- 3 De exceptione rei uenditæ, & traditæ.

LIBRI XXII.

- 1 **D**E usuris, & fructibus, & causis, & omnibus accessionibus, & mora.

- 2 De nautico fœnore.

- 3 De probationibus, & præsumptionibus.

- 4 De fide instrumentorum.

5 De testibus.

6 De iuris, & facti ignorantia.

L I B R I XXIII.

1 **D**E sponsalibus.

2 **D**E ritu nuptiarum.

3 De iure dotium.

4 De pactis dotalibus.

5 De fundo dotali.

L I B R I XXIIII.

1 **D**E donationibus inter uirū, & uxorem.

2 **D**E diuortijs, & repudijs.

Rubricæ Digesti Infortiati:
Et primo primi Libri, qui
est xxv. Digestorum.

1 **S**oluto matrimonio quemadmodum dos petatur.

2 De impensi in rebus dotalibus factis.

3 De actione rerum amotarum.

4 De liberis agnoscendis uel alendis d parentibus uel patronis.

5 De uentre inspiciendo, custodiendoq; partu

6 Si uentris nomine muliere in possessionem missa, eadem possessio dolo malo ad alium

transl

translata esse dicatur.

7 Si mulier uentris nomine in possessione calu-
nia causa esse dicatur.

8 De concubinis.

LIBRI II.

1 **D**E tutelis.

2 De testamentaria tutela.

3 De confirmando tutore uel curatore.

4 De legitimis tutoribus & curatoribus.

5 De tutoribus uel curatoribus datis ab ijs qui
ius dandi habent.

6 Qui petant tutores uel curatores, & ubi pe-
tantur.

7 De administratione & periculo tutorum, uel
curatorum.

8 De auctoritate & consensu tutorum, uel cu-
ratorum.

9 Quando ex facto tutoris, uel curatoris mino-
res agere, uel conueniri possunt.

10 De suspectis tutoribus & curatoribus.

LIBRI III.

1 **D**E excusationibus tutorum, & tempo-
ribus eorum.

2 Vbi pupillus educari debeat, nel morari, &
de alimentis ei praestandis.

3 De tutelis & rationibus distrabendis.

- 4 De contraria & utili actione tutela.
- 5 De eo qui pro tutore uel curatore negotia gessit.
- 6 Quod falso tutore authore gestū esse dicetur.
- 7 De fideiussoribus & mandatoribus tutorum & curatorum.
- 8 De magistratibus conueniendis, uel eorū hæredibus.
- 9 De rebus eorum, qui sub tutela uel cura sunt, sine decreto non alienandis uel supponendis.
- 10 De curatoribus furioso, uel alijs personis extra minores dandis.

LIBRI IIII.

- 1 **D**E testamentis: & qui testamenta facere possunt.
- 2 De liberis & posthumis hæredibus instituendis, uel ex hæredandis.
- 3 De iniusto rupto, & irrito facto testamento.
- 4 De ijs quæ in testamento delentur.
- 5 De hæredibus instituendis.
- 6 De uulgari & pupillari substitutione.
- 7 De conditionibus institutionum.
- 8 De iure deliberandi.

LIBRI V.

- 1 **D**E testamento militari.
- 2 De acquirenda uel omittenda hæredi.

tate.

- 3 Quemadmodum testamenta aperiantur, inspiciantur, & describantur.
- 4 Si quis omiſſa causa testamenti ab intestato, uel alio modo possideat hereditatem.
- 5 De senatusconsulto Syllaniano & Claudio no.
- 6 Si quis aliquem testari prohibuerit uel coegerit.
- 7 De iure codicillorum.

LIBRI VI.

- 1 DE legatis & fideicommissis primo.

LIBRI VII.

- 1 DE legatis & fideicommissis secundo.

LIBRI VIII.

- 1 DE legatis & fideicommissis tertio.

LIBRI IX.

- 1 DE annuis legatis & fideicommissis.
- 1 De usu & usufructu, & habitatione, & operis per legatum uel fideicommissum relictis.
- 3 De seruitute legata.
- 4 De dote praelegata.
- 5 De optione legata.
- 6 De tritico, uino, & oleo legato.
- 7 De fundo instructo, uel instrumeto legato.
- 8 De peculio legato.

9 De pœnu legata.

10 De supellectile legata.

LIBRI X.

1 DE alimentis & cibarijs legatis.

2 DE auro & argento, mundo, ornamentis, unguentis, uestibus, uel uestimentis, & statuis legatis.

3 De liberatione legata.

4 De adimendis & transferendis legatis.

5 De rebus dubijs.

6 De ijs quæ pœnæ nomine relinquuntur.

7 De regula Catoniana.

8 De ijs quæ pro non scripto habentur.

9 De ijs quibus ut indignis legata auferuntur.

LIBRI XI.

1 DE conditionibus, & demonstrationibus, & causis, & modis eorum quæ in testamentis scribuntur.

2 Ad legem Falcidiam.

3 Si cui plus, quàm per legem Falcidiam liceat, legetur.

LIBRI XII.

1 AD senatusconsultum Trebellianum.

2 Quando dies legatorum uel fideicommissorum cedat.

3 Ut legatorum seu fideicommissorum seruandorum

duorum causa caueatur.

- 4 *Vt in possessione legatorum, uel fideicommissorum seruandorum causa esse liceat.*

LIBRI XIII.

- 1 **D**E bonorum possessionibus.
 2 *Si tabulae testamenti extabunt.*
 3 *De bonorum possessione furioso, infanti, mutuo, surdo, caco competenti.*
 4 *De bonorum possessione contra tabulas.*
 5 *De legatis praestandis contra tabulas bonorum possessione petita.*
 6 *De collatione bonorum.*
 7 *De collatione dotis.*
 8 *De uentre in possessionem mittendo, & curatore eius.*
 9 *De coniugendis cum emancipato liberis eius.*
 10 *De Carboniano edicto.*
 11 *De bonorum possessione secundum tabulas.*
 12 *Si quis a parente manumissus fuerit.*
 13 *De bonorum possessione ex testamento militis.*
 14 *De iure patronatus.*
 15 *De obsequiis a liberis, & libertis parentibus, & patronis praestandis.*

LIBRI XIII.

- 1 **D**E operis libertorum.
 2 *De bonis libertorum.*

- 3 De libertis uniuersitatum.
- 4 De assignandis libertis.
- 5 Si quid in fraudem patrōni factum sit.
- 6 Si tabulæ testamenti nullæ extabunt.
- 7 Vnde liberi.
- 8 Vnde legitimi: & unde agnati.
- 9 Vnde cognati.
- 10 De successorio edicto.
- 11 De gradibus affinitatis.
- 12 Vnde uir & uxor.
- 13 De ueteranorum, & militum successione.
- 14 Quibus non competit bonorum possessio.
- 15 Vt ex legibus & senatusconsultis bonorum possessio detur.
- 16 Quis ordo in bonorum possessione seruetur.
- 17 De suis & legitimis heredibus.
- 18 Ad senatusconsultum Tertyllianum & Orficianum.

Rubricæ Digesti noui: Et primo primi libri, qui est xxxix Digestorum.

- 1 **D**E operis noui nuntiatione.
- 2 **D**E damno infecto.
- 3 De aqua pluuiæ arcenda.
- 4 De publicanis, & uectigalibus, & cõmissis.
- 5 De donationibus.
- 6 De mortis causa donationibus.

L I B R I I I.

- 1 **D**E manumissionibus.
- 2 **D**E manumissis uindicta.
- 3 De manumissionibus quæ seruis ad inuersionem pertinentibus imponuntur.
- 4 De manumissis testamento.
- 5 De fideicommissarijs libertatibus.
- 6 De ademptione libertatis.
- 7 De statuliberis.
- 8 Qui sine manumissione ad libertatem perueniunt.
- 9 Qui & a quibus manumissi liberi non fiunt. & ad legem Aeliam Sentiam.
- 10 De iure aureorum annulorum.
- 11 De natalibus restituendis.

De lib.

- 12 De liberali causa.
- 13 Quibus ad libertatem proclamare non licet.
- 14 Si libertus ingenuus esse dicatur.
- 15 Ne de statu defunctorum post quinquennium
quaratur.
- 16 De collusione detegenda.

LIBRI III.

- 1 **D**E acquirendo rerum dominio.
- 2 **D**E acquirenda uel amittenda possessione.
- 3 De usucapionibus seu usurpationibus.
- 4 Pro soluto.
- 5 Pro emptore.
- 6 Pro hærede.
- 7 Pro donato.
- 8 Pro derelicto.
- 9 Pro legato.
- 10 Pro dote.
- 11 Pro suo.

LIBRI IIII.

- 1 **D**E re iudicata, & de effectu sententiarum.
- 2 De confessis.
- 3 De cessione bonorum.
- 4 Ex quibus causis in possessionem eatur.
- 5 De bonis authoritate iudicum possidendis &
uendundis

uēnundandis.

- 6 De priuilegijs creditorum.
- 7 De bonorum separationibus.
- 8 De curatore bonis dando.
- 9 Quæ in fraudem creditorum facta sunt ut in integrum restituantur.

LIBRI V.

- 1 **D**E interdictis seu extraordinarijs actionibus quæ pro eis competunt.
- 2 Quorum bonorum.
- 3 Quorum legatorum.
- 4 Ne uis fiat ei qui in possessionem missus est.
- 5 De tabulis exhibendis.
- 6 Ne quid in loco sacro fiat.
- 7 De locis & itineribus publicis.
- 8 Ne quid in loco publico uel in itinere fiat.
- 9 De loco publico fruendo.
- 10 De uia publica & itinere publico reficiendo.
- 11 De fluminibus: & ne quid in flumine publico ripæ eius fiat quò peius nauigetur.
- 12 Ne quid in flumine publico ripæ eius fiat, quo aliter aqua fluat quàm in priori æstate fluxit.
- 13 Vt in flumine publico nauigare liceat.
- 14 De ripa munienda.
- 15 De ui & ui armata.

- 16 *Vt possidetis.*
- 17 *De superficiebus.*
- 18 *De itinere actusq; priuato.*
- 19 *De aqua quotidiana & astiua.*
- 20 *De riuis.*
- 21 *De fonte.*
- 22 *De cloacis.*
- 23 *Quod ui aut clam.*
- 24 *De remissionibus.*
- 25 *De precario.*
- 26 *De arboribus cadendis.*
- 27 *De glande legenda.*
- 28 *De libero homine exhibendo.*
- 29 *De liberis exhibendis uel deducendis.*
- 30 *Vt trubi.*
- 31 *De migrando.*
- 32 *De Saluiano interdicto.*

- L I B R I I V I
- 1 **D**e exceptionibus & præscriptionibus.
 - 2 *De exceptione rei iudicatæ.*
 - 3 *De diuersis & temporalibus præscriptionibus.*
 - 4 *De doli mali, & metus exceptione.*
 - 5 *Quarum rerum actio non datur; & de exceptione iurisiurandi.*
 - 6 *De litigiosis.*

LIBRI VII.

- 1 **D**E uerborum obligationibus.
- 2 **D**E duobus reis stipulandi & promittendi.
- 3 **D**E stipulatione seruorum.

LIBRI VIII.

- 1 **D**E fideiussoribus & mandatoribus.
- 2 **D**E nouationibus & delegationibus.
- 3 **D**E solutionibus & liberationibus.
- 4 **D**E acceptilationibus.
- 5 **D**E pratorijs stipulationibus.
- 6 **R**em pupilli uel adolescentis saluam fore.
- 7 **I**udicatum solui.
- 8 **R**em ratam haberi, & de ratihabitione.

LIBRI IX.

- 1 **D**E priuatis delictis.
- 2 **D**E furtis.
- 3 **D**E tigno iniuncto.
- 4 **S**i quis testamento liber esse iussus fuerit.
- 5 **F**urti aduersus nautas, caupones, stabularios.
- 6 **S**i familia furtum fecisse dicatur.
- 7 **A**rborum furtim casarum.
- 8 **V**i bonorum raptorum.
- 9 **D**E incendio, ruina, naufragio.
- 10 **D**E iniurijs, & fumosis libellis.
- 11 **D**E extraordinarijs criminibus.

- 12 De sepulchro uiolato.
- 13 De concuſſionibus.
- 14 De abigeis.
- 15 De præuicatoribus.
- 16 De receptatoribus.
- 17 De furibus balnearijs.
- 18 De effraCTORIBUS & expilatoribus.
- 19 De crimine expilata hæreditatis.
- 20 De crimine ſtellionatus.
- 21 De termino moto.
- 22 De collegijs illicitis & corporibus,
- 23 De popularibus actionibus.

LIBRI X.

- 1 **D**E publicis iudijs.
- 2 De accusationibus & inſcriptionibus.
- 3 De cuſtodia & exhibitione reorum.
- 4 Ad legem Iuliam maiestatis.
- 5 Ad legem Iuliam de adulterijs & ſupro.
- 6 Ad legem Iuliam de ui publica.
- 7 Ad legem Iuliam de ui priuata.
- 8 Ad legem Corneliam de ſicarijs.
- 9 Ad legem Pompeiam de parricidijs.
- 10 Ad legem Corneliam de falſis, & de ſenatusconſulto Liboniano.
- 11 Ad legem Iuliam repetundarum.
- 12 Ad legem Iuliam de annona.

- 13 *Ad legem Iuliam peculatus.*
- 14 *Ad legem Iuliam de ambitu.*
- 15 *Ad legem Flauiam de plagarijs.*
- 16 *Ad senatusconsultum Turpilianum, & de abolitionibus criminum.*
- 17 *De requirendis reis, & absentibus damnandis.*
- 18 *De quaestionibus.*
- 18 *De poenis.*
- 20 *De bonis damnatorum.*
- 21 *De bonis eorum qui ante sententiã mortẽ sibi consciuerũt, uel accusatores corruperunt.*
- 22 *De interdictis, relegatis, & deportatis.*
- 23 *De sententiam passis, & restitutis.*
- 24 *De cadaueribus punitorum.*

LIBRI XI.

- 1 **D**E appellationibus & relationibus.
- 2 **A** quibus appellare non licet.
- 3 *Quis & a quo appelletur.*
- 4 *Quando appellandum sit, & intra quæ tempora.*
- 5 *De appellationibus recipiendis, uel non.*
- 6 *De libellis dimissorijs, qui apostoli dicũtur.*
- 7 *Nil nouari appellatione interposita.*
- 6 *Quæ sententiæ sine appellatione rescindantur.*

- 9 *An per alium causæ appellationis reddi possint.*
- 10 *Si tutor, uel curator, uel magistratus appellauerit.*
- 11 *Eum qui appellauit in prouincia defendi.*
- 12 *Apud eum d quo appellatur, aliam causam agere compellendum.*
- 13 *Si pendente appellatione mors interuenerit.*
- 14 *De iure fisci.*
- 15 *De captiuis & postliminio reuersis.*
- 16 *De re militari.*
- 17 *De castrensi peculio.*
- 18 *De priuilegijs ueteranorum.*

LIBRI XII.

- 1 **A**d municipalem, & de incolis.
- 2 **A**d decurionibus, & filiis eorum.
- 3 *De albo scribendo.*
- 4 *De muneribus & honoribus.*
- 5 *De uocatione & excusatione munerum.*
- 6 *De iure immunitatis.*
- 7 *De legationibus.*
- 8 *De administratione rerum ad ciuitatē pertinentium.*
- 9 *De decretis ab ordine faciendis.*
- 10 *De operibus publicis.*
- 11 *De nundinis.*

- 12 De pōllicitationibus.
- 13 De uarijs & extraordinarijs cognitionibus,
& si iudex litem suam fecisse dicatur.
- 14 De proxeneticijs.
- 15 De censibus.
- 16 De uerborum & rerum significatione.
- 17 De regulis iuris.

Rubricæ Authenticorum.

COLLATIONIS I.

- 1 **D**E hæredibus & falcidia, constitutio
prima.
De non eligendo secundo nubentes mulieres,
& alienatione lucri ante nuptias donationis,
& de successione earum, & filijs suis.
- 3 Vt determinatus sit numerus clericorū sancti-
ssimæ maioris Ecclesiæ, & cæterarum
Ecclesiarum.
- 4 De fideiussoribus, & mandatoribus, & so-
lutionibus.
- 5 De monachis.
- 6 Quomodo oporteat episcopos & reliquos cle-
ricos ad ordinationem deduci, & de expensis
Ecclesiarum.

COLLATIONIS II.

DE non alienandis aut permutandis rebus
Ecclesiasticis immobilibus, &c.

- 1 Vt iudices sine quoque suffragio fiant.
- 2 Iusiurandum quod præstatur ab ijs qui ad
3 ministrationem accipiunt.
- 4 Vt ecclesia Romana centum annorum ha-
beat præscriptionem.
- 5 De referendarijs sacri palatii.
- 6 De incestis & nefarijs nuptijs.

COLLATIONIS III.

- 1 **D**E lenonibus.
- 2 **D**E defensoribus ciuitatum.
- 3 De mensura ordinandorum clericorum.
- 4 De mandatis principum.
- 5 De triente & semisse, & successione filio-
rum, & nepotum naturalium, uel collationi-
bus, aut distributionibus.
- 6 De filijs ante dotalia instrumenta natis.
- 7 De administratibus officia in sacris appel-
lationibus.

COLLATIONIS IIII.

- 1 **D**E nuptijs.
- 2 **D**E appellationibus, & intra quæ tem-
pora appellari debeat.
- 3 De consulibus.

- 4 *Vt nullus mutuans agricola, terram eius teneat.*
- 5 *Nullum credentem agricola, tenere illius terram: & quantam debet usuram dare.*
- 6 *De restitutionibus, & ea quæ parit in undecimo mense post mortem uiri.*
- 7 *De tabellionibus, & ut protocolla dimittantur in chartis.*

COLLATIONIS V.

- 1 **D**E ecclesiasticarum rerum immobilium alienatione & solutione.
- 2 *De iureiurando à moriente præstito propter mensuram suæ substantiæ.*
- 3 *Vt præponatur nomē imperatoris documentis: & in Latinis literis apertius tempora inscribantur.*
- 4 *Scenicas non solum si fideiussores præstant, sed etiam si iusiurandum dent, sine periculo discedere.*
- 5 *Vt non fiant pignorationes pro alijs personis: & ut sicut principū donationes non egent gestis monumentorum, sic nec à priuatis imperatoribus factæ donationes indigeant.*
- 6 *De exhibendis & introducendis reis, & ut ij qui cōueniuntur, post uigesimum diem præsententur iudicibus &c.*

- 7 Constitutio quæ ex adscriptio & libera natos, liberos esse uult.
- 8 Vt de cætero commutationes Ecclesiasticarum rerum nõ fortuitæ fiant ad pijsimũ imperatorem &c.
- 9 Vt ea quæ uocantur insinuatia super clericis, in maiore Ecclesia quidem dentur, in alijs autem Ecclesijs penitus non dentur.
- 10 Vt clerici qui recedunt, alijs pro eis subrogatis præbeant emolumenta.
- 11 De ijs qui ingrediuntur ad appellationem: & quando per scripturam manus propria fiat collatio literarum: & de iureiurando dilationis &c.
- 12 Vt in priuatis domibus sacra ministeria uõ fiant.
- 13 Vt defuncti seu funera eorum non iniuriuntur a creditoribus &c.
- 14 Vt immobilia antenuptialis donatiõis, neq; hypothecæ dentur, neq; omnino alienentur a uiro, nisi cõsentiẽte uxore, nisi postea satisfieri possit uxori: hac uerò etiã in dote ualere.
- 15 De noui operis nuntiatione maritimi aspectus.
- 16 Vt factæ nouæ cõstitutiones, post insinuationes earum, post duos menses ualeant &c.

- 17 *Vt nullus adificet oratorij domos, præter uoluntatem episcopi &c.*
- 18 *Vt ab illustribus, & qui super eā dignitatem sunt, omnimodo sup̄ pecuniarijs causis, sed & iniuriarū criminaliter per procuratorem dicantur: clarissimis autē in pecuniarijs licere per procuratorem & per se litigans.*
- 19 *Vt ordinaria præfectura urbana, & prætoriana duæ, & præfectura quæ in cingulo, & quæ in actu sunt, sole, non etiam honoraria liberent à curiali fortuna.*
- 20 *Vt omnes obediāt iudicibus prouinciariū, & in criminalibus, & in pecuniarijs causis &c.*

COLLATIONIS VI.

- 1 **Q**uibus modis naturales efficiantur legitimi, & sui supra illos modos &c.
- 2 *Vt ij qui obligatas se habere perhibent res minorum. aut obligati sunt eis, ad eorum gubernacionem penitus non accedant, & ut curatores nullo modo suscipiant cessiones aduersus eos quorū curationem agunt, aut egerunt: hæc autem generaliter ualebunt &c.*
- 3 *De instrumentorū cautela & fide: Et primò de deposito, & de mutuo, & alijs documē-*

- is priuatè quidem scriptis, &c.
- 4 Hæc constitutio interpretatur priorem cōstitutionem de ijs, qui ingrediuntur in monasterium, & de substantijs eorum ex quo tempore oporteat eam ualere.
 - 5 Vt non luxurientur contra naturam: neq; iurent per capillos, aut aliquid huiusmodi: neq; blasphementur in Deum.
 - 6 Vt liberti de cætero aureo nō indigeāt annulo, & ut pristinis restituātur natalibus &c.
 - 7 Apud quos oportet causas dicere monachos & asceterias.
 - 8 De quæstore.
 - 9 Constitutio qua dignitatibus & episcopatu filium liberat à patria potestate.
 - 10 De iudicibus: & ut nullatenus cum iureiurando eligatur aliquis iudex &c.
 - 11 Vt clerici apud proprios episcopos primū cōueniātur: & post hoc apud ciuiles iudices.
 - 12 De consanguineis & uterinis fratribus.
 - 13 De armis.
 - 14 De deposito & denūciationibus inquilinorum &c.

COLLATIONIS VII.

- 1 **Q**uibus modis naturales efficiuntur sui, & de eorum ex testamento; seu ab
inte

intestato successione.

2 *De testibus.*

3 *De immensis donationibus in filios factis.*

4 *Vt sine prohibitione matres debitrices, & creditrices tutelam gerant minorum, neque iusiurandum præstent, quòd non uenient ad secunda uota.*

5 *Vt exactione instante dotis primæ, & secundæ, uiro ad secunda uota migrante, præponatur uxor prima, uel ex priori matrimonio, &c.*

6 *De administrationibus.*

7 *De executoribus, & qui conueniuntur, & re conueniuntur.*

8 *De æqualitate dotis, & propter nuptias donationis, & de augmento dotis, & propter nuptias donationis, & de priuilegio dotis, &c.*

9 *De duobus reis promittendi.*

10 *De tempore non solutæ pecuniæ super dote.*

COLLATIONIS VIII.

1 **N***Eque uirum quod ex dote est, neq; mulierem ex sponsalitia largitate lucrum proprium habere, sed seruare dominiũ filijs suis: uel si ad secundas nuptias non ueniant, usu solo in lucro consistente, &c.*

2 *De appellationibus.*

De testa

- 3 *De testamentis imperfectis d parentibus in filios factis.*
- 4 *De restitutionibus.*
- 5 *De priuilegijs dotis harëticis mulieribus non præstandis,*
- 6 *De nauticis usuris.*
- 7 *Hæc constitutio innouat constitutionem, quæ præscriptionem centum annorum uenerabilibus locis dederat.*
- 8 *De litigiosis, & decima parte litis ab actore cautela præstanda.*
- 9 *Vt neque miles, neque fœderatus obseruetur domui priuata, aut possessioni alicuius.*
- 10 *Vt diuinæ iussiones subscriptionem habeant gloriosissimi quæstoris.*
- 11 *In medio litis non fieri sacras formas, aut sacras iussiones, sed secundum antiquas leges generales lites decidi.*
- 12 *Vt cùm de appellatione cognoscitur, secundum illius leges debeat iudicari, quæ tempore lata sententiæ obtinebant, &c.*
- 13 *Vt liceat matri, & auiæ, & alijs parentibus post legitimam partem liberis derelictam, quomodo uoluerint residuam disponere facultatem suam, &c.*

COLLATIONIS IX.

- 1 **D**E heredibus ab intestato, uenientibus.
& de agnatorum iure sublato.
- 2 Vt sponsalitia largitas specialis sit cōtra-
ctus, & de diuersis capitulis.
- 3 De alienatione, & emphyteusi, & locatio-
ne, & hypothecis, & alijs diuersis contracti-
bus in uniuersis locis rerum sacrarum.
- 4 Vt iudices non expectent sacras iussiones:
sed quæ uidentur eis, decernant.
- 5 Vt litigātes iurent in exordio litis: quia neq̃
promiserint dare iudicibus, neq̃ dabunt, &c.
- 6 De Ecclesiasticis titulis, & priuilegijs, &c.
- 7 Vt fratrum filij succedant pariter ad imita-
tionem fratrum, etiam ascendentibus extan-
tibus: & ut mulieres non insinuata antenu-
ptiali donatione non ladantur: non insinuās
autem uir, uel si competat nuptiale lucrum,
eo non fruatur.
- 8 De restitutione fideicommissi, & nomine
familia, quod usque ad quartum gradum lo-
cum habet, & quod familiae nomine, nurus
etiam continetur.
- 9 Vt nulli iudiciū liceat habere loci seruatore,̃
nisi certis ex causis diuina concesserit iussio.
- 10 Vt differētes iudices audire interpellantium
alleg

allegationes, cogatur ab Episcopis hoc agere: & ut quando in suspicionem habuerint iudices pariter audiat causam, & ciuitatis episcopus, &c.

11 *De usuris nauticis.*

12 *De interdictis collegijs hæreticorum.*

13 *De raptis mulieribus, quæ raptoribus nubunt.*

14 *De collationibus, & alijs capitulis.*

15 *De sanctissimis Episcopis, & Deo amabilibus, & reuerendissimis presbyteris, & clericis, & monachis.*

FINIS.

Rubricæ Iuris Canonici, Decretalium Libri I.

- 1 **D**E summa trinitate, & fide catholica
- 2 **D**E constitutionibus.
- 3 *De rescriptis.*
- 4 *De consuetudine.*
- 5 *De postulatione prælatorum.*
- 6 *De electione, & electi potestate.*
- 7 *De translatione episcopi.*

De au

- 8 De auctoritate, & usu pallij.
- 9 De renuntiatione.
- 10 De supplenda negligentia prælatorum.
- 11 De temporibus ordinationum, & qualitatē ordinandorum.
- 12 De scrutinio in ordine faciendo.
- 13 De ordinatis ab episcopo, qui renuntiavit episcopatu.
- 14 De etate, & qualitate, & ordine praeficiendorum.
- 15 De sacra unctione.
- 16 De sacramentis non iterandis.
- 17 De filiis presbyterorum ordinandis, uel non.
- 18 De seruis non ordinandis, & eorum manumissione.
- 19 De obligatis ad ratiocinia ordinandis, uel non.
- 20 De corpore uitiatis ordinandis, uel non.
- 21 De bigamis non ordinandis.
- 22 De clericis peregrinis.
- 23 De officio archidiaconi.
- 24 De officio archipresbyteri.
- 25 De officio primicerij.
- 26 De officio sacristæ.
- 27 De officio custodis.
- 28 De officio uicarij.
- 29 De officio, & potestate iudicis delegati.

- 30 De officio legati.
- 31 De officio iudicis ordinarij.
- 32 De officio iudicis.
- 33 De maioritate, & obedientia.
- 34 De treuga, & pace.
- 35 De pactis.
- 36 De transactionibus.
- 37 De postulando.
- 38 De procuratoribus.
- 39 De syndico.
- 40 De ijs, quæ ui metûsue causa fiunt.
- 41 De in integrum restitutione.
- 42 De alienatione iudicij mutâdi causa facta.
- 43 De arbitris.

LIBRI

II.

- 1 **D**E iudicij.
- 2 De foro competentî.
- 3 De libelli oblatione.
- 4 De mutuis petitionibus.
- 5 De litis contestatione.
- 6 Vt lite nō cōtestata nō procedatur ad testiū
receptionem, uel ad sententiā diffinitiuam.
- 7 De iuramento calumniæ.
- 8 De dilationibus.
- 9 De ferijs.
- 10 De ordine cognationum, ¶

De plus

- 11 De plus petitionibus.
- 12 De causa possessionis & proprietatis.
- 13 De restitutione spoliatorum.
- 14 De dolo & contumacia.
- 15 De eo qui mittitur in possessionem causa rei seruanda.
- 16 Vt lite pendente nil innouetur.
- 17 De sequestratione possessionum & fructuum.
- 18 De confessis.
- 19 De probationibus.
- 20 De testibus, & attestationibus.
- 21 De testibus cogendis, uel non.
- 22 De fide instrumentorum.
- 23 De presumptionibus.
- 24 De iureiurando.
- 25 De exceptionibus.
- 26 De prescriptionibus.
- 27 De sententia & re iudicata.
- 28 De appellationibus, & recusationibus.
- 29 De clericis peregrinantibus.
- 30 De confirmatione utili uel inutili.

LIBRI III.

- 1 **D**E uita & honestate clericorum.
- 2 **D**E cohabitatione clericorum & mulierum.
- 3 De clericis coniugatis.

- 4 De clericis non residentibus in Ecclesia, uel præbenda.
- 5 De præbendis & dignitatibus.
- 6 De clerico agrotante, uel debilitato.
- 7 De institutionibus.
- 8 De concessione præbendæ, & Ecclesiæ non uacantis.
- 9 Ne sede uacante aliquid innouetur.
- 10 De ijs quæ fiunt à prælato sine consensu capituli.
- 11 De ijs quæ fiunt à maiori parte capituli.
- 12 Vt ecclesiastica beneficia sine diminutione confrantur.
- 13 De rebus Ecclesiæ alienandis, uel non.
- 14 De precarijs.
- 15 De commodato.
- 16 De deposito.
- 17 De emptione, & uenditione.
- 18 De locato, & conducto.
- 19 De rerum permutatione.
- 20 De feudis.
- 21 De pignoribus, & alijs cautionibus.
- 22 De fideiussoribus.
- 23 De solutionibus.
- 24 De donationibus.
- 25 De peculio clericorum.

- 26 De testamento, & ultimis uoluntatibus.
- 27 De successione ab intestato.
- 28 De sepulturis.
- 29 De parochijs, & alienis parochianis.
- 30 De decimis, primitijs, & oblationibus.
- 31 De regularibus, & trāscūtibus ad religionē.
- 32 De conuersione coniugatorum.
- 33 De conuersione infidelium.
- 34 De uoto, & uoti redemptione.
- 35 De statu monachorum, & canonicorum regularium.
- 36 De religiosis domibus, ut episcopo sint subiectæ.
- 37 De capellis monachorū, & aliorū religiosorū.
- 38 De iure patronatus.
- 39 De cēsis, exactionibus, et procurationibus.
- 40 De consecratione Ecclesiæ, uel altaris.
- 41 De celebratione missarum, & sacramento Eucharistiæ.
- 42 De baptismo, & eius effectu.
- 43 De presbytero non baptizato.
- 44 De custodia eucharistiæ, chrismatis, & aliorum sacramentorum.
- 45 De reliquijs, & ueneratione sanctorum.
- 46 De obseruatione ieiuniorum.
- 47 De purificatione post partum.

- 48 De Ecclesijs edificandis uel reparandis.
 49 De immunitate Ecclesiarum, cæmeterij, &
 rerum ad eas pertinentium.
 50 Ne clerici uel monachi secularibus negotijs
 se immisceant.

L B I R I I I I I.

- 1 **D**E sponsalibus, & matrimonijs.
 2 De desponsatione impuberum.
 3 De clandestina desponsatione.
 4 De sponsa duorum.
 5 De conditionibus apposis in desponsatio-
 ne, uel alijs contractibus.
 6 Qui clerici uel uouentes matrimonium con-
 trahere possunt.
 7 De eo, qui duxit in matrimonium, quam pol-
 luit per adulterium.
 8 De coniugio leproforum.
 9 De coniugio seruorum.
 10 De natis ex libero uentre.
 11 De cognatione spiritali.
 12 De cognatione legali.
 13 De eo, qui cognouit consanguineam uxoris
 sua, uel sponse.
 14 De consanguinitate, & affinitate.
 15 De frigidis, & maleficiis, & impotentia
 coeundi.

- 16 De matrimonio contracto contra interdictis
Ecclesiæ.
- 17 Qui filij sint legitimi.
- 18 Qui matrimonium accusare possunt, uel con-
tra illud testificari.
- 19 De diuortijs.
- 20 De donationibus inter uirum, & uxorem, &
de dote post diuortium restituenda.
- 21 De secundis nuptijs.

LIBRI V.

- 1 **D**E accusationibus, inquisitionibus, &
denuntiationibus.
- 2 De calumniatoribus.
- 3 De simonia: et ne aliquid pro spiritalibus exi-
gatur, uel promittatur.
- 4 Ne prælati uices suas, uel ecclesias sub annuo
censu concedant.
- 5 De magistris: & ne aliquid exigatur pro li-
centia docendi.
- 6 De Iudæis, & Saracenis, & eorum seruis.
- 7 De hæreticis.
- 8 De schismaticis, & ordinatis ab eis.
- 9 De apostatis, & reiterantibus baptismum.
- 10 De ijs, qui filios occiderunt.
- 11 De infantibus, & languidis expositis.
- 12 De homicidio uoluntario, uel casuali.

- 13 De torneamentis.
- 14 De clericis pugnantis in duello.
- 15 De sagittarijs & balistarijs.
- 16 De adulterijs & stupro.
- 17 De raptoribus, incendiarijs, & uiolatoribus
Ecclesiæ.
- 18 De furtis.
- 19 De usuris.
- 20 De crimine falsi.
- 21 De sortilegis.
- 22 De collusione detegenda.
- 23 De delictis puerorum.
- 24 De clerico uenatore.
- 25 De clerico percussore.
- 26 De maledicis.
- 27 De clerico excommunicato, deposito, uel in-
terdicto ministrante.
- 28 De clerico non ordinato ministrante.
- 29 De clerico per saltum promoti.
- 30 De eo qui ordines furtiuè suscepit.
- 31 De excessibus prælatorum, & subditorum.
- 32 De noui operis nuntiatione.
- 33 De priuilegijs, & excessibus priuilegiatorum.
- 34 De purgatione canonica.
- 35 De purgatione uulgari.
- 36 De iniurijs, & damno dato.

- 37 De pœnis.
- 38 De pœnitentijs & remissionibus.
- 39 De sententia excommunicationis, & suspensionis, & interdicti.
- 40 De uerborum significatione.
- 41 De regulis iuris.

F I N I S.

Rubricæ sexti Libri Decretalium.

L I B R I I.

- 1 **D**E summa Trinitate, & fide catholica.
- 2 De constitutionibus.
- 3 De rescriptis.
- 4 De consuetudine.
- 5 De postulatione prælatorum.
- 6 De electione, & electi potestate.
- 7 De renuntiatione.
- 8 De supplenda negligentia prælatorum.
- 9 De temporibus ordinationum, & qualitate ordinandorum.
- 10 De aetate & qualitate, & ordine præficiendorum.
- 11 De filiis presbyterorum, & alijs illegitimè natis.

- 12 De Bigamis.
- 13 De officio uicarij.
- 14 De officio & potestate iudicis delegati.
- 15 De officio legati.
- 16 De officio ordinarij.
- 17 De maiori tate & obedientia.
- 18 De pactis.
- 19 De procuratoribus.
- 20 De ijs quæ ui metusue causa fiunt.
- 21 De restitutione in integrum.
- 22 De arbitris.

LIBRI II.

- 1 **D**e iudicijs.
- 2 De foro competenti.
- 3 De litis contestatione.
- 4 De iuramento calumniæ.
- 5 De restitutione spoliatorum.
- 6 De dolo & contumacia.
- 7 De eo qui mittitur in possessionem causa rei seruandæ.
- 8 Vt lite pendente nihil innoctur.
- 9 De confessis.
- 10 De testibus & attestationibus.
- 11 De iureiurando.
- 12 De exceptionibus.
- 13 De præscriptionibus.

14 De sententia, & re iudicata.

15 De appellationibus.

LIBRI III.

1 **D**E uita & honestate clericorum.

2 De clericis coniugatis.

3 De clericis non residentibus in Ecclesia, uel
præbenda.

4 De præbendis & dignitatibus.

5 De clerico agrotante.

6 De institutionibus.

7 De concessione præbendæ, & Ecclesiæ non
uacantis.

8 Ne sede uacante aliquid innouetur.

9 De rebus Ecclesiæ non alienandis.

10 De rerum permutatione.

11 De testamentis & ultimis uoluntatibus.

12 De sepulturis.

13 De decimis.

14 De regularibus et transeuntibus ad religionem.

15 De uoto, & uoti redemptione.

16 De statu regularium.

17 De religiosis domibus.

18 De capellis monachorum.

19 De iure patronatus.

20 De censibus, exactionibus, & procuratori-
bus.

- 21 De consecratione Ecclesiæ uel altaris.
- 22 De reliquijs, & ueneratione sanctorum.
- 23 De immunitate Ecclesiarum, cœmeteriorum,
& aliorum locorum religiosorum.
- 24 Ne clerici uel monachi secularibus negotijs
se immisceant.

LIBRI IIII.

- 1 **D**E sponsalibus, & matrimonijs.
- 2 De desponsatione impuberum.
- 3 De cognatione spiritali.

LIBRI V.

- 1 **D**E accusationibus, inquisitionibus, et de
nuntiationibus.
- 2 De hæreticis.
- 3 De schismaticis.
- 4 De homicidio.
- 5 De usuris.
- 6 De excessibus prælatorum.
- 7 De priuilegijs.
- 8 De iniurijs, & damno dato.
- 9 De pœnis.
- 10 De pœnitentijs & remissionibus.
- 11 De sententia excommunicationis, suspensionis,
& interdicti.
- 12 De uerborum significatione.
- 13 De regulis iuris.

Rubricæ Clementinarum.

LIBRI I.

- 1 **D**E *summa Trinitate, & fidē catho-
lica.*
- 2 *De rescriptis.*
- 3 *De electione, & electi potestate.*
- 4 *De renuntiatione.*
- 5 *De supplenda negligentia prælatorum.*
- 6 *De aetate & qualitate, & ordine præficien-
dorum.*
- 7 *De officio uicarij.*
- 8 *De officio, & potestate iudicis delegati.*
- 9 *De officio ordinarij.*
- 10 *De procuratoribus.*
- 11 *De in integrum restitutione.*

LIBRI II.

- 1 **D**E *iudicijs.*
- 2 *De foro competenti.*
- 3 *De causa possessionis & proprietatis.*
- 4 *De dolo & contumacia.*
- 5 *Vt lite pendente nihil innouetur.*
- 6 *De sequestratione possessionum & fructuum.*
- 7 *De probationibus.*
- 8 *De testibus.*
- 9 *De iureiurando.*
- 10 *De exceptionibus.*

11 De sententia & re iudicata.

12 De appellationibus.

LIBRI III.

1 **D**e uita & honestate clericorum.

2 De præbendis & dignitatibus.

3 De concessione præbendæ, & Ecclesiæ non uacantis.

4 De rebus ecclesiæ non alienandis.

5 De rerum permutatione.

6 De testamentis & ultimis uoluntatibus.

7 De sepulturis.

8 De decimis, & primitiis, & oblationibus.

9 De regularibus, & transcurrentibus ad religionem.

10 De statu monachorum, uel canonicorum regularium.

11 De religiosis domibus, ut episcopo sint subiectæ.

12 De iure patronatus.

13 De censibus, exactionibus, & procurationibus.

14 De celebratione missarum, & alijs diuinis officiis.

15 De baptismo, & eius effectu.

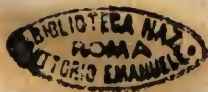
16 De reliquijs, & ueneratione sanctorum.

17 De immunitate Ecclesiarum.

LIBRI IIII.

- 1 **D**E consanguinitate & affinitate.
- 2 De magistris, & aliquid exigatur pro
licentia docendi.
- 3 De Iudæis, & Saracenis.
- 4 De hæreticis.
- 5 De homicidio uoluntario, uel casuali.
- 6 De usuris.
- 7 De excessibus prælatorum.
- 8 De priuilegijs, & excessibus priuilegiatorum.
- 9 De pœnis.
- 10 De pœnitentijs & remissionibus.
- 11 De sententia excommunicationis, suspensionis,
& interdicti.
- 12 De uerborum significatione.

F I N I S.

Lugduni,
Apud Theobal-
dum Paganum.

